

קובץ
באר התורה

(קסז)

עניני פסח ועוד

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

תוכן הענינים:

- 5.....האם מותר לעשות טסט בחול המועד.
- 7.....האם מותר לעשות עריכה תורנית בחול המועד.
- 13.....מכתב לגליון חכו ממתקים בדין אין ממזר נכנס לירושלים.
- 14.....מדוע עושים מצות עגולות - מכתב לגליון מן הבאר 29.
- 16.....מכתב להגאון רבי אהרן כהנא שליט"א לספרו החדש בהלכות מתחרדים.
- 69.....מכתב לקובץ אור מרדכי ניסן אייר.
- 82.....האם מותר לדבר בטלפון ברחוב מכתב להבה"ח יצחק פרץ ני"ו.
- 89.....מכתב לספרי גם אני אודך מאת הבה"ח יצחק פרץ ני"ו.
- 94.....הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א בחומרת איסר הבלורית.
- 99.....מכתב על קובץ באר התורה מס' קסה מאת הגאון רבי ישי מזולמיאן שליט"א מח"ס רבים, חולון.
- 100.....הוספה לגליון מס' קסד הרה"ג יואל פרץ שליט"א מקסיקו\ בדין כוס של אליהו אם צריך טבילה.
- 101.....הוספה לבאר התורה קסו מאת הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א.
- 101.....מכתב הוספה לבאר התורה קסה בחיוב לשמור על המנהגים מאת הבה"ח ר' אליהו אביטבול שליט"א בעמח"ס מאלפי זהב ושא"ס.
- 103.....מכתב הוספה לבאר התורה מס' קסו מאת הרה"ג יוסף דהן שליט"א.
- 109.....הוספה לקובץ באר התורה מס' קסה האם יש חיוב לטבול כוס של אליהו.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

האם מותר לעשות טסט בחול המועד

נשאלתי האם מותר לעשות טסט בחול המועד, ויש לדון בזה בתרי אופנים, (א). עשיית טסט לקבלת רישיון נהיגה, (ב). עשיית טסט לרכב.

ולגבי עשיית טסט לקבלת רישיון נהיגה, נראה לכאורה לאסור כיון שסו"ס לא יקבל את הרישיון בחול המועד עצמו, א"כ השתא לא הוה דבר האבד, וכן ששאלתי בזה למו"ר הגר"ע פריד שליט"א השיב לי שאין לעשות טסט בכה"ג בחול המועד, עכ"ד, אבל יש לעיין אם לא יעבור את הטסט וכבר ניסה כמה פעמים, ממילא נראה שבחול המועד אין לעשות, אלא א"כ זה דבר האבד, שקבעו לו תור לאחר הרבה זמן וכל כה"ג.

ובספר מים ההלכה ח"א סימן עג כתב לדינא שאם התחיל את השיעורים לפני חול המועד ואם ידחה את הטסטס יוכל להיות שישכח את מה שלמד הרי זה דבר האבד יעו"ש, ואמנם לכאורה נראה ששבוע אחד לא הוי דבר האבד, אלא א"כ יש לו תאריך לעשות טסט ונדחה לו הרבה זמן או שמחכה לו הרבה זמן ורק אז יש תאריך פנוי שי"ל שחשיב דבר האבד. ויש עוד להאריך בכ"ז לדינא.

ולגבי עשיית טסט לרכב בחול המועד, השיב מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שמותר אם יקבל את האישור בחול המועד עצמו עכ"ד.

ועוד לגבי עשיית טסט לרכב בחול המועד, כתב בשו"ת אבני דרך חלק יב סימן קב שמותר לעשות ביטוח רכב בחול המועד שהרי בשביל לנהוג ברכב חייבים לעשות את זה ואם נוהג בלא זה יש כאן ספק דבר האבד שהרי אם חלילה תהיה גניבה או תאונה לא יהיה כיסוי לרכב וכל הממון של עלות הרכב ירד לטמיון, וכתב שם שאף שבמשנ"ב סימן תקל"ז סק"א כתב שצריך שיהא ספק המצוי ואין לומר שהגניבה או התאונה מצויים באופן כה גדול, י"ל שכיון שאדם מטבעו איננו מוכן לנהוג ברכב בלי ביטוח הוי דבר האבד וכמו שאיתא במשנה במו"ק דף יא ע"ב דהציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקן במועד וזהו ששמא יבואו גנבים והוי ספק גדול ה"ה הכא, ומ"מ כתב שם שאם אפשר לעשות את הביטוח לפני חול המועד אין לחכות לחול המועד, יעו"ש, ומ"מ יש לדון אם לא עשה בכוונה את הביטוח לפני חול המועד ודחה א זה לחול

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

המועד שיהיה לו יותר זמן וזה המועד האחרון שיכול לעשות טסט לרכב שהביא את עצמו לידי דבר האבד, ועיין.

ומ"מ אם יכול לעשות את הטסט לאחר המועד כתב בשו"ת אבני דרך חלק ח' סימן שצח כתב לגבי טסט לרכב, שנראה שיש להחמיר בזה כיון שראוי להתייחס למועד בקדושה וטהרה ולא לעשות מלאכות אשר הם אינם מצרכי המועד וכיון שמלאכת בדיקת הרכב הכתיבה והדפסת הנייר אינם דבר אין להקל בזה לעשות כן בחול המועד.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

האם מותר לעשות עריכה תורנית בחול המועד

בס"ד

ניסן תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי פנחס זרביב שליט"א

במה ששאל בזה"ל:

האם מותר לעורך תורני לעשות עבודתו בחול המועד, ולגבות עליה כסף?

לצורך תשובה מדוייקת, אמנה כאן כמה סוגים של עורכים תורניים.

1. מתמלל ועורך לשוני. - העורך שומע שיחות או שיעורים מהקלטה, מקליד אותם, ואח"כ עורך אותם בסדר נכון, עם מראי מקומות, כותרות, שפה תיקנית ומושכת וכו'.

2. ליקוט מקורות. - העורך מקבל תשובות הלכתיות קצרות מרבנים ולומד את הסוגיא וכותב מקורות לפסקי ההלכה.

3. ליקוט מפרשים. - העורך מלקט מפרשים על הרמב"ם, לומד אותם וכותב אותם בשפה ברורה ורהוטה (כפי כללי המכון).

4. פיסוק קיטוע וציון מ"מ. העורך מקבל ספר קדום מוקלד (לדוגמא בעלמא: קדושת לוי), והוא לומד את הדברים, מוסיף פסיקים, חלוקה לקטעים, כותרות, מראי מקומות, וגם קצת ציונים לספרים מקבילים שמדברים על הנושא.

השאלה מתחלקת לשנים: 1. האם מותר לעשות את העבודה הנ"ל בחול המועד. 2. האם מותר לקחת על זה כסף (אולי רק בהבלעה?).

ע"כ לשון שאלתו.

הנני כותב בזה ע"פ מש"כ בספרי שערי יוסף חול המועד, הנה בחיי אדם (כלל קי"א סעיף ו') כתב: אבל אם חדושו כתובים אצלו רק שאינם מסדורים אצלו, נראה לי דאסור לסדרם דהיינו לחזור ולכתבם, ומשמע לכאורה דאסור לערוך ספר, אולם אפשר דדוקא לכותבו מחדש, אבל להוסיף הוספות וכד', אפשר שמותר להוסיף ולהגות הכתבים. והנה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

כדברי הח"א כן משמע בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קנז) שלא הותר בחוה"מ להעתיק חידושו כי אם לכתוב חידושים שמחדש או ששומע מאחרים שמא הוא ישכח ולכן אסור להגיה הספרים שקיבל מבית הדפוס וכן אסור לכתוב מפחות יעו"ש, וכן כתב במאורי אור עוד למועד (דף קלז ע"ב) שדוקא מה שנתחדש לו בלימודו מותר לכתוב החול המועד דהוי דבר האבד משא"כ בסידור כתביו שיש להחמיר יעו"ש.

וכן מבואר בשו"ת יביע אומר (ח"ב יור"ד סימן כ"ו אות ט') כתב: ונראה דה"ד כשמעתיק חידושו בלי תוספת ומגרעת משא"כ המסדר כתביו שיהיו מוכנים לדפוס, וא"א להניחם לאחר יו"ט שהרי גם אז הוא מסדר שאר כתביו ונמצא מתבטל מזה בימי המועד, וגם מסתמא הוא מוסיף חידושים וביאורים שאין מדרש בלי חידוש ונמצא מפסיד גם חידושים שהיה מחדש אח"כ ושייך הטעם של הט"ז, וכן מתבאר במאמר מרדכי (סימן תקמ"ה סק"י) עי"ש, ועי"ש מה שדן עוד ביבי"א לענין אבל, והנה יש להעיר בדבריו דאף שהוא היה יכול לחדש, אבל מ"מ הרי עדין הוא לא חידש, וא"כ בשלמא שיש לו חידושים, אבל זה מנ"ל, ואולי משום שיש חיוב לחדש, זה כבר יכול לעשות בחידושים אחרים. וע"ע בחזון עובדיה (יו"ט עמ' רה.).

ובשדי חמד (ח"ח חומ"ה אות י"א) כתב שהגהת גליוני הדפוס ועריכת מפתחות וכיוצא בזה שאין קשור לחידושי תורה חדשים שיתחדשו לו, אין היתר לכתוב או להתעסק בזה ע"י הקלדה במחשב וכדו', כך כתב בשם שו"ת לב חיים, כדהבאנו לעיל, וכן מבואר באורחות חיים ספינקא (תקמ"ה סק"ב), והנה מהמבואר לעיל בדברי היבי"א דגם הלב חיים מודה לזה דמותר לערוך, ורק לעשות מפתחות וכיוצא בזה דלא יבוא לידי חידושים, דבזה יש לאסור. ואח"כ ראיתי דכן הבין ביבי"א בפסקי תשובות (ח"ו סימן תקמ"ה בהערה) ועי"ש שהעיר בזה על מש"כ בספר חול המועד כהלכתו (פ"ו הלכה כ"ב) שהבין בדברי היבי"א דאף עריכת מפתחות וכה"ג שריא.

ובספר אשרי האיש (ח"ג עמ' סב) הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שלהגיה ספר מטעיות דפוס רק אם יש לאנשים הוא ספר שהציבור צריך לו ורק מסמנים ולא כותבים אפשר להתיר.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ולענין עריכת מפתחות כתב בשו"ת לב חיים שם לאסור וכן כתב בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חול המועד אות יא, וכן כתב באורחות חיים ספינקא (סימן תקמה ס"ב) וכן בפסק"ת סימן תקמה סוף אות יז ועייין עוד בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ד (עמ' שנה ואילך) במאמרו של הגר"ש סגל שליט"א מח"ס שו"ת בירורי חיים ט"ח מה שדן בדברי הפסק"ת לענין עריכת מפתחות דתלוי באיזה מפתחות, דיש עריכת ערכים דע"י כן מתחדדים הדברים, וזה לכאורה יהיה שרי לעשות ע"ש, ויש להוסיף ע"ד דכן בכה"ג שעושה מפתחות ובקיצור ההלכות, כמו שאיתא ביבי"א, ובילקו"י, ובחידושי ובשיעורי רבי שמואל ועו"ס, זה יהיה שרי לעשות ודו"ק. וכן ביביע אומר (ח"ח או"ח סימן מח אות ב) כתב להתיר לכתוב מפתחות ותוכן ענינים לספר בחול המועד, וכתב שאף שבשו"ת לב חיים מתבאר לאסור בזה, מ"מ כיון שאין כתיבתו מעשה אומן שסתם כתיבה מעשה הדיוא לכן יש להתיר בזה, וע"ע בפסק"ת סימן תקמה הערה 72 שכתב להעיר עמ"ש"כ בספר חול המועד כהלכתו (פ"ו הערה כב) להתיר עריכת מפתחות לספר ע"פ מש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סימן כו אות ט שלא דק בזה כי אין ההיתר אמור אלא מכח הסברא שיתחדשו לו חידושים וביאורים אחרים אגב ההעתקה משא"כ במפתחות והגהות לבד יעו"ש, ואולם ביביע אומר שהבאנו מבואר דעת הגרע"י זיע"א להתיר אף עריכת מפתחות בחול המועד. וכן כתב בילקו"י יו"ט חול המועד עמ' תתקנה שהרוצה להגיה בחול המועד חידושי תורה שכתב בדרך לימודו וכן להגיה הדפים שקיבל מבית הדפוס כדי לתקן הטעויות וכן לכתוב מפתחות הספר אפשר שיש להקל בזה שהרי אין זה דומה להגהת ספר תורה שצריכה אימון גדול לכתוב בכתביה אשורית הדומה לכתבת הספר עצמו ועוד שהכיבה שכותב בהגהת חידושו היא בכתביה רגיללה שהוא מעשה הדיוט,

[ועי"ש בפסק"ת שכתב: ויש הרוצים להתיר להתעסק בסידור ועריכת ספר בטענה של הפסד כספי שאם לא יתעסקו בעריכת הספר במועד ידחה ההוצאה במספר ימים או משום שבמועד יש להם אנשים המוכנים להתעסק בזה משא"כ לאחר המועד לא ישיג אנשים אלא עבור תשלום ועוד יש הטוענים להתיר באמתלא של צרכי רבים וצרכי מצוה אך אין להתיר בלא שאלת חכם כי היתר דדבר האבד ועי"ש עוד לענין היכא דעושה כן לצורכי פרנסה]. ועוד יש להוסיף דהיום שעורכים את הספרים

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ישנם העושים כן בתוכנת עימוד מיוחדת, וא"כ לכאורה הוי מלאכת אומן, וא"כ לכאורה יש לאסור בזה.

וא"כ שמגהיה בכה"ג שיודע שיוסיף א"כ שרי לכאורה להגיה, והנה הארכנו בדין הגהת ספרים בשיח יוסף (ח"ב סימן ה') הנה השו"ע בסימן תקמ"ה כתב: נראה לי שאם אין להם ספר תורה כשר לקרות בו בצבור מותר להגיהו בחול המועד כדי לקרות בו בצבור וכן בספרי מקרא ותלמוד שצריך לקרות במועד מותר להגיהם במועד משום דהוי דבר האבד ואם אין להם ספר תורה כלל אם אפשר לכתבו כולו בחול המועד על ידי סופרים הרבה יכתבוהו דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד הגה והוא הדין שאר ספרים ללמד בהם.

ובט"ז ובמג"א תמהו למה שיהיה מותר, וע"כ כתבו שמיירי שאח"כ ישכח שזה יהיה דבר האבד ולכן מותר להגהות.

ויש לדון מה יהיה הדין להגיה ספרים של היום בחולו של מועד האם חשיב דבר האבד ויהיה מור משום שהוי בדברי תורה ולאחר מכן לא יהיה לו זמן או דלמא שלא הוי ממש ד"ת שאע"פ שקורא ועובר על הדברים מ"מ לא הוי ממש בגדר כתיבת חידושי תורה ויהיה בזה איסור.

בספר חולו של מועד (עמוד 72) כתב שמי שמצא טעות בספר ויש חשש שמא ישכח מה צריך תיקון מותר להגיה במועד שהרי זה כדבר האבד, וכן הבאנו לעיל מהקה"י, אך כתב שם בספר מועדי ה', אין לקרוא לכתחילה בספר על מנת להגיהו, במועד כמו כן אם רוצה ללמוד בספר במועד ואינו יכול משום הטעויות שבו רשאי לתקנם. ובספר מועדי ה' (פי"א הל"ז) כתב שאסור להגיה ספרים במועד אלא א"כ לאחר המועד לא יהיה לו זמן שאז דינו שיהיה מותר כמו דבר האבד. וג"כ מותר במקרה שישכח איפה הטעות מותר לו להגיה.

אולם מש"כ לענין עריכת ספר בחול המועד, ראה עוד בספר תשובות הגאון רבי אביגדור הלוי שליט"א רב העיר העתיקה, כתב: (עמ' שפ"א) שאלתי את כת"ר אם מותר להתעסק בהוצאת השו"ת הזו במהלך ימי חול המועד סוכות וזה כולל כתיבת ד"ת ומקורות וכן הקלדתם וכת"ר ענה שהיה שמח מאיד אם לא נתעסק בכך בחוה"מ ואבקש לשאול למה הרי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מותר לכתוב בחוה"מ חידושי תורה בין שחידשם מעצמו ובין ששמע אותם מאחרים אם חושש שישכחם עד אחר החג .

ועוד בזה ראה מש"כ בתשובות והנהגות (שם) שהביא מה שהבאנו מהספר חיי אדם (כלל קי"א) שאם החידושים כבר כתובים אצלו רק שאינם מסודרים כדבעי נראה לו דאסור לסדרם בחוה"מ דהיינו לחזור ולכותבם ע"ש.

ולדברינו יש לומר שמותר כיון שנהנה מכך שמכין חידו"ת לדפוס אכן יש לצדד כדבריו שעיקר ההנאה הוא בדבר חדש וסידור כתביו הכתובים אצלו ל"מ להתיר מלאכת חומ"ה ורק כשמחדש דבר וכותבו כרגיל נראה פשוט להתיר וכן נהגו גדולי עולם זצ"ל שהזכרנו לעיל ואין לערער ע"ז מידי ויש נוהגין גם לתקן הכתבים אף שאפשר לאחר המועד אז פנוי לעוד חידושים וכל שעתא זימניה הוא וד"ז צ"ב. עכ"ד התשו"ה.

ומ"מ יש להסתמך על מש"כ ומה שהבאנו לעיל מדברי היבי"א, וכן ענה לי הגר"ג רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים, ומו"ץ בבי"ד "אור החכמה" רחובות, שמותר בזה, והבאנו דבריו בבאר יוסף תשובות הגר"ג רבינוביץ שליט"א.

ולענין אם מותר להעתיק חידושים הנה בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קנז) כתב שלא הותר להעתיק חידושי תורה בחול המועד, וכן כתב במאורי אור (עוד למועד דף קלז ע"ב) שלא הותר לכתוב בחול המועד אלא דוקא במה שנתחדש לו בלימודו משא"כ בסידור כתביו יעו"ש, ומ"מ כתב בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סימן מח) שאם ע"י סידור והעתקת כתביו יכתוב עוד הוספות נופך יש להתיר כיון שהוא מעשה הדיוט, וכן כתב בילקו"י יו"ט וחול המועד עמ' תתקנא שלגבי העתקת חידושי נכון להחמיר אבל אם ע"י הסידור הוא מוסיף נופך מותר כיון שהוא מעשה הדיוט וכ"ש אם ע"י העתקת חידושי זוכה ללמוד תורה ובלא זה לא יתבטל מלימודו.

ובחוט שני (חול המועד עמ' רנב) כתב שמי שנוהג לסכם את הסוגיא בכל פעם בסיום הלימוד מותר לו לעשות כן בחול המועד, וכן כתב בקובץ בנתיבות ההלכה חלק לה עמ' רסד, וכן כתב להביא דבריו בילקו"י בהערה שם, וכן כתב בחוט שני שרבי או מלמד שמעוניין לבדוק את מבחני

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

התלמידים בחול המועד ולרשום בצד כל תשובה אם התשובה נכונה או לא וע"י שבודק את המבחנים זוכה ללמוד תורה בקריאת התשובות שמותר.

ועוד כתבתי בזה בשערי יוסף שם, יש לדון האם מותר לערוך עלון תורני בחול המועד, בעריכה פשוטה, כדי לזכות את הרבים בדבר ה' זו הלכה, וכ"ש בהל' חול המועד, וי"ל דכל שאינו מעשה אומן אלא רק עריכה בוורד, וכן כתב לי הרה"ג ישראל אברהם קלאר שליט"א שכן הורו לו כמה רבנים.

ומכ"ז נלמד דעריכה תורנית לצורך עצמו וזיכוי הרבים שרי, אבל אם עושה את זה בשכר אסור כיון דהוי מלאכת אומן, אלא א"כ הוא עני שאין לו מה יאכל.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב לגליון חכו ממתקים בדין אין ממזר נכנס לירושלים

במש"כ להעיר, ראו במש"כ הגר"ח מלין שליט"א בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק ה' עמ' שנח כתב לתרץ הקושיה שהרי בעיר חידוש הרמב"ם שאין הכהן גדול יוצא מירושלים הוא חידוש גדול, ובמנ"ח מצוה קלו אות ז' כתב שלא יודע מקור דברי הרמב"ם שהוא מהש"ס והגם הכס"מ לא ציין להא מקור, וכן כע"ז כתב בכלי חמדה עה"ת סוף פרשת תצוה שהוא דבר נפלא ואין לו שום מקור,

וכתב שם שהנה הגליוני הש"ס בר"ה דף ה' ע"א ובצפנת פענח על הרמב"ם שם ובספר הדרת בנימין קונטרס הדר המקדש קונטרס הדר המקדש עמ' 32 כתבו לציין למה דאיתא בגמ' בסנהדרין דף יח ע"א שבכה"ג שמת לו מת אינו יוצא אחר המיטה אלא הן נכנסין והוא נגלה הן נגלין והוא נגלה ויוצא עמהן עד פתח שער העיר וא"כ לכאורה הטעם שאינו מירושלים הוא מהאי טעמא וכתב שם בהדרת בנימין שהכא חידוש הוא אמילו מפני כבוד מת לא הותר לצאת לצאת, ואמנם ואמנפ בצפנת פענח כתב שבאמת יתכן שגם הם מודו שאסור רק שהם מקילים שיכול לצאת מחוץ לחומה עד למקום שנקרא בית פאגי שגם הוא בכלל ירושלים ששם היו קוברים מתים ראה בוספתא בפסחים פ"ח ה"ד וא"כ אפשר ששם אין קדושת ירושלים ולשם ממזר יכול להכנס. וא"ש.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מדוע עושים מצות עגולות - מכתב לגיליון מן הבאר 29

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

ראיתי הגליון מן הבאר 29 לכבוד פסח

וראיתי במש"כ לדון מדוע עושים לפסח דוקא מצות עגולות, וכת"ר הביא ולקייט בזה כדרכו בקדוש כמה תירוצים, וצרף לכאן.

ולענ"ד נראה בכ"ז ע"פ מה ששמעתי מזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בעמח"ס אלופינו מסובלים, מדוע המצות הם מרובעות והעוה"ז הם עגולות שבעוה"ז רואים העולם כולו נברא עגול אין בעולם דבר שהוא מרובע הכוכבים עגולים צבא השמים עגולים הפירות כולם עגולים אין בעולם פרי מרובע אם זה אגוזים שקדים ענבים רימונים הכל עגול עגול גוף האדם כולו עגלגל מקרני ראמים ועד ביצי כינים הכל עגול, אבל במצוות מצינו ההיפך הכל מרובע התפילין מרובעות ארבע כנפות מרובעים במקדש נאמר רבוע יהיה הסוכה מרובעת לוחות הברית היו מרובעות שש על שש טפחים, אומרת הגמ' בב"ב פ"ק שאלו הקדמונים למה המצוות הם מרובעות והעולם הזה כולו בנוי עגול אם הקב"ה אוהב עגול למה ציוה על מרובע אם ד' ציוה על מרובע למה ברא עולם עגול אמרו בעלי חכמה ומוסר שיש בזה מופר השכל גדול והוא דבר שהוא מרובע הוא עומד ויציב הוא לא זז מהר ממקומו מה שאין כן דבר שהוא עגול הוא גמיש הוא זז מהר ממקום מושבו. אומר הקב"ה לאדם יהודי בענין המצוות תהיה מרובע מה זה מרובע פסל היציבות תעמוד איתן אל תוותר על דבר שההלכה מחייבת תהיה עז כנמר אבל ידידי וחביבי בעניני העוה"ז תהיה עגול תהיה גמיש מתבטל לדעת חברך על עניני הגוף. עכ"ד, ואמנם יש להקשות ע"ד שהרי הכא המצות עגולות ולא מרובעות, ובשלמא לאוכלים מצות מכונה א"ש כיון שהם מרובעות, אבל לאוכלים מצות יד מה איכא למימר, וי"ל בזה דהעניין הוא בזה במצות עגולות להזכיר לאדם שהעולם מתגלגל, וכמו שיש שאוכלים את הביצה בליל הסדר שהוא זכר לאבילות, והכא נמי להזכיר לאדם שהעולם מתגלגל והיה יציאת מצרים וכו', ועוד י"ל שבא לומר לאדם שבמצות יכול להתפשר ולא לריב על המצות, וכו' והבן, ועוד י"ל כמ"ש הגר"ג רבינוביץ שליט"א ויש עוד להאריך בב"ז.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב להגאון רבי אהרן כהנא שליט"א לספרו החדש בהלכות מתחרדים

בס"ד

שלהי ניסן תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א מח"ס יעננו ביום קראנו ושא"ס
חשובים, איתן מושבו בעיר עפולה

שלו' וברכה, שלמא ישגא עליכן

כבר הארכת לכת"ר שליט"א כמה פעמים בספר שכת"ר הולך להוציא,
ועתה ראיתי שכת"ר כבר סידר חלק מהמפתחות, ואהיות וא"א להפטר
בלא כלום אוסיף עוד כמה שמועות ופסקים ותשובות ממה שכתבתי על
חלק מהענינים שעדיין לא הוספתי לכת"ר, כי כבר הרבה מהנידונים בספר
כבר התכתבי עם כת"ר שליט"א.

במש"כ לדון האם מותר להזמין נהג מונית יהודי (שאינו שותו"מ ר"ל)
לפני התפילה. אמר לי הגר"ע פריד שליט"א שמותר, ואי"ז לפני עיור כי
בלא"ה לא יתפלל

במש"כ מה דין נאמנות מי שאינו שומר תו"מ מה שמוכר לציבור, הנה
היום שמעתי מהגר"ע פריד שליט"א שאין לקנות בחנות שהמוכר אומר
שהכל נטחן ונאפה לאחר הפסח כי אין להם נאמנות, וכן אמר לי כה"ג
אתמול שאין לסמוך על מקומות שאין להם הכשר כראוי אף שהמוכר
אומר שהכל בסדר.

במש"כ לדון האם אדם יכול להזמין אוכל ממסעדה בשרית, והם שולחים
במונית (ומשלוחן הוא אדם שאינו שומר תו"מ). עייין שערי יוסף הל'
העסקת עובד זר שכתבתי כמה קולות בדין בשר שנתעלם מן העין יעו"ש
בעמ' 82, שכתבתי דלהלן, ויעו"ש בהערות ומשם תיפוק לנ"ד.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בשו"ע יו"ד סימן קיח מבואר דיני בשר שנתעלם מן העין, והגוי לא נאמן בזה אפילו שמטפל בו במסירות¹. ומ"מ מצינו כמה היתרים בדיני בשר שנתעלם מן העין.

(א). נכנס ויוצא, וכמ"ש בשו"ע שם ס"י וז"ל: **הַמְנִיחַ עוֹבֵד פּוֹכְבִים בְּבֵיתוֹ, וְבוֹ דְבָרִים שְׂאֵם הֶחֱלְפוּ יֵשׁ בָּהֶם אֶפְלוּ אֶסוּר תּוֹרָה, אִם הוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס אוֹ אֶפְלוּ שָׁהָה זְמַן רַב וְלֹא הוֹדִיעוּ שְׂדַעְתּוֹ לְשָׁהוֹת, מִתָּר, וְלֹא חִישִׁינָן שְׂמָא הֶחֱלִיף, אֶפְלוּ אִם הוּא נִהְנָה בְּחִלְפִין, וְהוּא שְׁלֵא סָגַר הַבַּיִת עָלָיו (טוּר וְהַמְחַבֵּר ר"ס קכ"ט), לְפִי שְׁהוּא מְתִירָא בְּכָל שְׂעָה לְאִמְרָ: עֵתָה יָבֹא וְיִרְאֵנִי. אֲבָל אִם הוֹדִיעוּ שְׂדַעְתּוֹ לְשָׁהוֹת, אֶסוּר. וְאִם אֵינוֹ נִהְנָה בְּחִלְפִין, מִתָּר בְּכָל עֵינָן, דְּלֹא חִישִׁינָן שְׂמָא הֶחֱלִיף לְהַכְשִׁילוֹ, פִּינָן שְׂאִין לוֹ הִנָּאָה בְּדָבָר.**

ואפילו שאין עתה בביתו מאכלי איסור כגון שהגוי לא מבשל שם מאכלי איסור מ"מ כתב בערוך השולחן (סימן קיח סכ"ט) יש לחוש שהגוי יחליף את הבשר מבחוץ, ואולם בכה"ח (שם ס"ק קי) כתב להעיר בדברי, וכן הורה לדינא הגר"נ קרליץ שליט"א והו"ד בספר עזרה כהלכה עמ' קלא.

(ב). אם יש מצלמות בבית וכן על המטבח, כתבו הפוסקים שאפשר לסמוך על המצלמות².

¹ . כן הו"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל בספר עזרה כהלכה (עמ' קכט) והביא שם בשם הגר"צ ובר שליט"א שאע"פ שאנו רואים שהגוי מטפל בו במסירות ונותן לו התרופות במועדן כראוי וכו' אין זה מוכיח שהוא נאמן בכל, דבמה שפרנסתו תלויה בזה עושה בנאמנות אבל החלפת המאכל אינו חושש לאיבוד פרנסתו כי לא ירגישו בזה עכ"ד, ויש להוסיף עוד ע"פ מה ששמעתי שבדרך כלל העובדים זרים כל מה שיש להם נאמנות ועובדים כדבעי עד שמגיעים לכסף, אבל אם יש זה משהו לא בסדר עם תשלום הכסף שמגיע להם או שחושבים שמגיע להם, אז כבר אבדו את הכל, וכיון שכן סופו הוכיח על תחילתו דאין להם שום נאמנות בשום דבר.

² . הנה בדין סמיכה על מצלמות לגבי כל התורה כולה האריכו בפוסקים, ובעזה"י"ת נאריך בזה בפנ"ע במק"א, ומ"מ לגבי נ"ד שמהני כן מצינו בנ"ד שכן הורה לדינא הגר"נ קרליץ זצוק"ל והו"ד בספר עזרה כהלכה עמ' קלב.

וכן כתב בספר חלקת בנימין סימן קיח ס"ק ק' שכתב שכמבואר כיוצא בזה ברמ"א סימן קכט ס"ה שאפילו אם נעל הנכרי את הבית אך יש סדק צר שדרכו ניתן לראות

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ג). ומ"מ בשבת שאין מצלמות, ³ אם בליל שבת נשארים בבית עם הגוי, הרי שלא שייך בזה בשר שנתעלם מן העין, אבל לגבי החמין לכאורה היה מקום לומר ששישמו אותו בחדר או באיזה מקום סגור עם מנעול כדי שלא יהיה בשר שנתעלם. אבל לדינא יש לסמוך מצד כמה היתרים שלא שייך בזה דין בשר שנתעלם מן העין ⁴ כמבואר בהערה.

את המאכלים בבית שהם לא נאסרו, ולכן נראה דה"ה יש מצלמה, אבל מדבריהם לא מוכח דבעינן שהגוי ידע שישי מצלמת, ואמנם בשו"ת משיב נבונים ח"ז סימן לט נשאל בענין זה וכתב לדינא שיראל המחזיקים בביתם גויה לנקות הבית ושאר דברים צריך שיזהרו שלא להשאיר ויחד הגויה עם הכלים שבבית שעות הרבה באוסן שהיא יודעת שאין לה לירא שיבא בעל הבית בכל רגע טע"כ היוצאים מן הבית הוא ואשתו לעבודה וכדומה שיוודעת הגויה שעכשיו כמה שעות לא יבואו אין להשאירה בבית, אבל באופן שמתקנים מצלמות ויודעת הגויה שבעל הבית מקפיד מאוד שלא תשתמש בכלים וגם יודעת שיש מצלמות ובעל הבית מסתכל בהם מידי פעם אפשר להקל יעו"ש.

³ . והנה בדין מצלמות בשבת קודש, מצלמות בשבת בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סימן סה) כתב שאף אם נאמר שכתובת מחשב נחשבת כתיבה כאן שאין התמונה קיימת בפני עצמה אלא בהמצאת האדם אינה כתיבה כלל, יעו"ש עוד, וכן כתב לדינא בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן קפט) ואמנם הו"ד מרן הגריש"א בספר מאור השבת (ח"ד עמ' ר) שנחשבת כתיבה דאורייתא ומ"מ בכה"ג שמוכרח ללכת שם כמו בכניסות לבתים בחו"ל מותר כי אינו מתכוון וכן כתב בחוט שני (שבת ח"ד פרק פז עמ' קסז) יעו"ש, וא"כ הכא נמי הרי צריכים את הסרטת המצלמות בשבת, ומ"מ אם יש חשש לחי החולה, יש לסמוך על הפוסקים להקל, וכן ראה עוד בשו"ת שבט הלוי חלק י' סימן ס' שיש להתיר לצורך חולה או לצורך ביקור חולים כשאין דרך אחרת יעו"ש, והכא נמי בדין, ומ"מ אין שום חשש, וכגון שיש עוד ישראלים בבית לכתחילה עדיף לנתק את המצלמות בכניסת שבת. אבל מעיקר הדין אין מקום להחמיר ובפרט שכתב בשו"ת יביע אומר חלק ט סימן לה לגבי מצלמות באיזור הכותל שמצלמות כל הזמן ואין כאן כותב, והכא נמי גם לגבי מצלמות בבית הישראל לכאורה. ואולם כיון שיש כמה סוגי מצלמות, יש להחמיר.

⁴ . אבל יש לסמוך על זה שיש היכר בבשר ומצאו במקום שהניחו וכמו שנראה מהשו"ע בסימן סג ס"ג בשם יש אומרים וברמ"א שם, ובכה"ח שם סקכ"ג שהדין כן לבני ספרד רק במקומות שנהגו להקל.

וכן כתב לדינא בספר הכשרות פ"ט הערה שכזו והיינו שנשלח ע"י גוי בהמה שחוטתה מנוקרת מגידים וניכר בו ניקור הישראל, וע"ע בשו"ת משנה שכיר יו"ד

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ד). מי שהלך לישון בביתו אף שהגוי ער אין חשש לבשר שנתעלם מן העין⁵ אבל כ"ז דוקא בשינת עראי ולא בשינת קבע. [וכ"ז כמובן אם אין מצלמות].

ה). אין איסור בשר שנתעלם מן העין אם נמצא בבית קטן או אורח.⁶

סימן קא שהעלה לענין בשר שנתעלם מן העין שמשקל הוי סימן, יעו"ש, ומ"מ הרי גם טביעות בעין בבשר שמכירו שפיר דמי, וכמו שכתב בספר הכשרות למעשה עמ' תקלא בהערה מב שכתב לו הגר"מ מאזוז שליט"א שאם הוא מכיר את הבשר ע"י אופן טיבולו נקרא היכר.

ועוד י"ל כמו שכתב בב"י (יו"ד שם) שכשר אין דרכם של הגוים להכין כזה סוג מאכל אין בזה חשש להחלפה, ועוד י"ל לפי דעת הרמ"א יו"ד סימן סג ס"ב שאם היה יודע הישראל היכן מונחים ומונחים עכשיו באותו מקום אין חשש להחלפה וה"ה בנ"ד וכן הו"ד הגר"צ וובר שליט"א בספר עזרה כהלכה עמ' קלא.

וראה בזה בשו"ת אבני ישפה ח"ב סימן נט בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שאם אין לה במה להחליף שפיר דמי, ויש לומר שאם נועלים את הבית ולגוי אין בשר בבית, וממילא לא שייך את הדין של בשר שנתעלם מן העין.

ושוב מצאתי שכתב לדון בשו"ת אבני דרך ח"ט סימן קב מבית כנסת בניו יורק אשר יש לו גוי שדואג לנקיון ולגוי יש מפתח לכל חדרי הבניין ובאחת השבתות התקיים אירוע משפחתי בבית הכנסת והשאירו בטעות את המפתח היחידי של המטבחון אצל הגוי ובמטבח היה סיר חמין בשרי בשביל הקידוש בבוקר ונשאל האם מותר לאכול מן החמין, ושם כתב שאם היה הסיר סגור בסוג כיסוי שאינו נתון בקלות להרמה כמו ניילון נמצד שהוקף פעמים רבות מסביב לסיר היה אפשר להתיר כדין צרור וחתום כמבואר בשו"ע יו"ד סימן סג ס"א, ואא"כ י"ל שזה יהיה בתור עיצה לכסות הסיר בניילון נצמד, אלא דא"צ לזה וכמו שכתב שם לגבי בית שיש בו עובד זר ומקפיד בעל הבית שלא יכנס שום מאכל בלא ידיעצו יש להקל אף בלא נכנס ויוצר כיון שחשיב מקום חתום ומשומר וציינן בזה למש"כ בשו"ת קנה בשם ח"ג סימן מט.

[ומ"מ הכא אין את הייתר שכתב בילקו"י יו"ד סימן סג ס"ו לגבי גוי שלן בישיבה ויש לו מפתח של המטבח וכו' שמותר שאם יחליף או ויגע בסיר ירא שיפטר אותו מעבודתו וא"כ יש לומר שה"ה לגבי עובד זר אלא שלא כל המקרים שוים לכאורה].

⁵ . כן מבואר לדינא בשו"ת רב פעלים יו"ד ח"ג סימן י' והיינו שהגוי יודע שהבעל הבית יכול להתעורר, וכן כתב בכה"ח יו"ד סימן קיח ס"ק קו וקכב יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

במש"כ לדון האם מותר לנסוע במוצ"ש באוטובוס שיצא ממקום חנייתו לפני צאת השבת, עיין בש"ת מעולפת ספירים ח"א מש"כ בזה, והיה לי בזה עוד כמה הערות ואינם בזכרוני כעת.

במש"כ לדון האם יש איסור להסתכל על חילול שבת, יש להוסיף לדון מה הדין לגבי ראיית חמץ בפסח, ואצורף בזה ממש"כ בספרי שערי יוסף הל' פסח שעדיין לא יצא לאור.

בשו"ע סימן תמג ס"א כתב חמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה, והוסיף ברמ"א, אפילו חמצו של אינו יהודי אסור ליהנות ממנו עכ"ד, ויעו"ש במשנ"ב מה שביאר בזה, לפי"ז יש להסתפק האם מותר להסתכל על חמץ של גוים שנהנה ממנו.

והגר"א גינחובסקי זצ"ל בגליון פנינים משולחן גבוה לחג הפסח תשע"ו ענף ז' כתב להסתפק בזה, וכתב שבפרי חדש סימן תסז ס"ט בד"ה ונשאלתי כתב, נשאלתי על גרעין חטה אחת שלתתוה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה כולו וגם שם הכותב ושם אביו באותיות מורבעות טטעמים ונקודות וכתב בפר"ח שדבר האסור בהנאה אסור גם ליהנות בהסתכלות עליו דגם ראייה חשיב הנאה ומשו"ה אין ליהנות מראיית חמץ, וא"כ לגבי לסהתכל על החיטה שהרי נהנין מזה, ולכן הסיק הגר"א גינחובסקי זצ"ל שאם לגוי יש עושה יפה העשויה מחמץ אין לנכרי להסתכל ע"ז.

ויש להוכיח בזה ממש"כ בשו"ד יו"ד סימן קמד סט"ו שאסר לשמוע כלי שיר של אלילים או להסתכל בנוי אלילים כיון ש נהנה בראיה, וכן כתב בשלטי גיבורים עמ"ס פסחים פרק ב' יעו"ש, וכן בברכי יוסף יו"ד שם כתב שאסור גם להכנס לבתי עכו"ם לראות בנוי שלהם, ויעו"ש עוד, וא"כ ה"ה הכא אם נהנה אסור לו ללכת להסתכל על החמץ, אבל אם עובר בשוק הערבי בירושלים עיה"ק בעיר העתיקה ורואה חמץ יפה אין איסור, וכן נראה מדברי הרמ"א שם שכתב ומיהו דבר שאין מתכיון מותר, ויעו"ש

⁶ . וכן הוא מסברא שהרי הגוי ירא. וכן כתב הש"ך יו"ד סימן קיח סקל"ג ובזבחי צדק שם סקפ"ב ובכה"ח שם ס"ק קג, וכתב שגיל הקטן הוא כל שהגיע לעונת הפעוטות כל חד וחד לפום חורפיה מבין שש שנים סגי בהכי, וכן הו"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל בספר עזרה כהלכה עמ' קכט.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

עוד בש"ך סקל"ד, וכן כתב לגבי איסור הסתכלות על ע"ז בשו"ת קרית חנה דוד ח"א סימן לד וא"כ נראה דה"ה לדידן,

וכן בשו"ת שואל ומשיב קמא ח"ב סימן לח הסכים לדברי הפרי חדש שבסוף יש בזה הנאה כמו אוכל, וכן כתב בספר סוכת חיים פסח ח"א עמ' רצב שכן הסכים מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א, ואמנם מצאתי במאמרו בקובץ מוריה מס' תו עמ' שי, שכתב בהא בזה"ל: הנה באופן שמכוון ליהנות ממראה של איסור הנאה אסור אף שקול מראה וריח אין בהם משום מעילה ואינו נחשב להנאה מכל מקום אסוד מדרבנן וכן כתב בשו"ע יו"ד סימן קמב סט"ו אסוד לשמוע כלי שיד של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים כיון שנהנה בראייה וכתב הרמ"א ומיהו אם אינו מתכוין מותר וכתב בש"ך ס"ק לד שבעבודת כוכבים לאו דווקא והוא הדין בשאר איסורים והוסיף שם שדווקא במקום שלא הוי פסיק רישא שיכול לאטום אזניו ולעצום עיניו ולסתום נחיריו שלא יהנה מן הקול והמראה והריח הא לאו הכי אסור וכן כתב בחפץ חיים לשון הרע כלל ו באמ"ח ס"ק יד שבכל האיסורים שבתורה אסור ליהנות מריח מראה ושמיעה של דברים האסורים בהנאה וכן נשאל בפר"ח סימן תסז לגבי חטה שהיה כתוב עליה כל הפסוק ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ודמון אדץ זית שמן ודבש עם הטעמים והנקודות ושם הכותב ושם אביו ובגלל חשיבותו לא ביערו בפסח האם מותר להסתכל על החטה לאחד הפסח וכתב שמותד להסתכל עליו משום שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ומראה אינו אסור אלא מררנן וכיון שנצטרף שם עוד איזה ספק ספיקא דרבנן לקולא יעו"ש על כל פנים מבואר שאסור להסתכל על חמץ בפסח וגם על חמץ שעבר עליו בפסח אמנם נאמר במסכת בכורות דף מה ע"א שחז"ל רצו לדעת כמה איברים יש באדם ותלמידיו של ר' ישמעאל שלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים אברים והקשה החת"ס יו"ד סימן שלי איך היה מותר להם לשלוק השפחה והלא מת אסור בהנאה ותירץ שהשפחה הזאת היתה או שפחה עמלקית שמותרת בהנאה או שפחה כנענית של ישראל לשיטות הראשונים שהיא מותרת בהנאה והחזו"א הלכות אבילות סימן רח סק"ז תי שבראיה בעלמא לא מיקרי הנאה כיון שאין ראייה זו נשכרת בשכר וראיה לכך שהגר"א הכריע רמת עכו"ם מותר בהנאה ולא הביא ראייה מבכורות מוכח דסבירא ליה שזה לא חשיב הנאה נמצא שלדעת החזו"א אם ראייה זו של החמץ הוא דבר שאינו שוה ממון אין בזה איסור מראה ולא אסרו

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מראה של איסור הנאה רק בראיה זו שנשכרת בממון כגון מה שכתב הרבי רבי יהונתן אייבשיץ בספרו בינה לעתים על הלכות יום טוב סוף פרק קמא באשה שהפילה נפל משונה בצורתו ורצה האב לסובב עמו בעיירות להראותו כדי להרויח פרנסתו והורה הג"ר יונתן איבשיץ זצ"ל שלא יעשה כן לפי שנפל אסור בהנאה כי שם הוא דבר השוה ממון שהרי משלמים על ראייתו עכ"ד, הרי לך דאין לאסור ראית חמץ בפסח. ועיין עוד בקובץ קול התורה קובץ עג עמוד תמג שהובא בשם הגרי"א דינר שליט"א שס"ל שמותר להסתכל ולהנות מחמץ בפסח יעו"ש מה שהרחיב בזה.

ובשו"ת דברי אור נשאל אם מותר ללכת לבית מאפה של גוים ולהסתכל ולראות איך עושים חמץ, ובשו"ת דברי אור ח"ג סימן לג כתב שיש להתיר ע"פ מש"כ הריטב"א בסוכה דף לא י"ב דלא חשיב נהנה מאיסורי הנאה אלא כשנהנה מוגפו של האיסור אבל כל שאין הנהא מגופו של האיסור אלא שגורם לו הנאה וריחו ממקום אחר לא הוי הנאה כמבואר בר"נ דף כח ע"א יעו"ש ולכן בנ"ד שרי.⁷

ועוד בזה ראיתי להגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א בגליון מעדני אשר פסח תשפ"א שכתב לדון האם יש איסור להסתכל על חמץ בפסח כיון דחמץ אסור בהנאה, והביא בזה דברי הגמ' בפסחים דף כו ע"א קול מראה וריח אין בהם משום מעילה אבל איסור יש, והביא דברי הפרי חדש (סימן תס"ז ס"ט בד"ה נשאלתי) שיש איסור בראייה, אבל מ"מ כתב שאם לא ביערו בודאי שמותר לראותו, אבל הביא כת"ר במש"כ בשו"ת קול אליהו (ח"ב או"ח סימן כג) שמה שאמרו בגמ' בפסחים קול ומראה וריח וכו' לא אסרו אלא בקדשים, וכן הביא בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן רי שכתב כע"ז וז"ל: דלא מצינו בשום מקום שיהיה דבר האסור בהנאה אסור בהסתכלות עליו ובדרך משל שור הנסקל נאה או ככר של פסח נאה לא מצאתי שיהיה אסור להסתכל עליו בפסח עכ"ד, וכן כתב בו"ת קרית חנה דוד שם יעו"ש, ובגדר הדין של קול מראה וריח וכו' ראה מש"כ בהא בקונ' דברי יוסף עמ"ס פסחים שם דף כו ע"א יעו"ש, ואמנם מרן הגר"ע יוסף זיע"א בשו"ת יביע אומר ח"ו או"ח סימן לד כתב להביא הרבה אחרונים דס"ל שאיסור קול מראה וריח נאמר גם בשאר איסורים.

⁷ והנה לגבי השאלה האם מותר ללמוד כיצד עושים משהו שהא נעשה באיסור שבת, נשאלתי כה"ג ע"י הגאון רבי שמואל פרץ שליט"א ממקסיקו בעמח"ס וארחץ בנקיון כפי, האם מותר להסתכל כיצד גוזזים ציפורנים לתינוק בשבת שנוולד, והשבתי לו בזה דשרי ונדפס כבר בקובץ באר התורה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וראה עוד מה שנשאלתי ע"י הגר"מ ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת השואל ד' חלקים וש"א"ס, והבאתי הדברים בקונ' שיח יוסף מכתבים ח"א, ששאל בזה"ל: שף גוי עורך תצוגה של מאכלים מרהיבים, ביניהם מאכלי חמץ, בעיצומו של חול המועד פסח. האם מותר לצפות בתצוגה בשידור חי, ע"כ. הנה בשו"ע בסימן ת"מ סעי' ג' כתב: אינו יהודי שנכנס לבית ישראל וחמצו בידו, להוציאו, אע"פ שהישראל רואה חמץ של אינו יהודי אין בכך כלום, אבל אסור וכו' עי"ש. ובמשנ"ב (ס"ק טז) שאין חשש בהא שמא יבוא לאוכלו כמו שחששו במופקד חמץ בידו והצריכוהו משום זה לעשות מחיצה, דהא החמץ הוא תחת יד העכו"ם והוא משמרו, ובביה"ל (סימן תמ"ג ד"ה ואפילו) שאם החמץ חם אסור להריחו שמא יבוא לאוכלו, וכתב עוד דכיון דחמץ בפסח במשהו אמרינן ריחא מילתא, והיינו דאע"פ דאמרנו דקול מראה וריח אין בו משום מעילה, מ"מ חמץ בפסח אסור במשהו, ובהליכות שלמה (פסח עמ' עז) שאסור לשאוף ריח אע"פ שאין כוונתו להנות אסור.

והנה ראיתי שדן בהא הגר"א גינחובסקי והו"ד בגליון פנינים משולחן רבינו הגר"א גנחובסקי זצ"ל (חג הפסח תשע"ו, ענף ז' עניני חמץ) כתב דיש לדון האם אסור להסתכל באופן שנהנה להסתכל בו, וכתב להביא מדברי הפרי חדש (סימן תס"ז סעי' ט') וז"ל: נשאלתי על גרעין חטה אחת שלתוה במים וכתבו עליה פסוק ארץ חטה ושעורה כולו וגם שם הכותב ושם אביו באותיות מרובעות וטעמים ונקודות ודבר האסור בהנאה אסור גם להנות בהסתכלות עליו, דגם ראייה חשיבא הנאה ולכן אין להנות מראיתו בפסח עכ"ד, וא"כ ה"ה הכא עי"ש עוד.

ובספר אורח כהלכה להג"ר שמאי הכהן גראס שליט"א (ח"א הלכות פסח סימן ה' סק"ג) וכתב שאדם שעובר ליד חנות מאפה של גוים אסור להסתכל ע"ז כי הוא נהנה מהחמץ עי"ש. וכתב דאע"ג של אחרים מותר מ"מ כ"ז בטוח הראיה אבל אם הוא נהנה מהראיה אז אסור, וכתב שם דאע"ג דקול מראה וריח אין בהם משום מעילה מ"מ מדרבנן איכא איסור, וכתב שם דאכתי אפשר שמותר דלא הוי כדרך הנאתם ע"כ.

ובספר ענפי משה (סימן מח) כתב ששאל למרן שר התורה הגר"ח"ק (שליט"א) אם איכא איסור לראות את החמץ אם הוא נהנה מראיית החמץ, וענה לו הגר"ח"ק: שבכזה הנאה לא אסרו חכמים עכ"ד, ובספר "תורת המועדים" על השונה הלכות (סימן תמ"ג) הביא מש"כ בשו"ת שואל

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ומשיב (קמא ח"ב סימן לח) דס"ל דאסור להביט בגולסקא יפה משום מראה דאסור בהא.

עי' בהגדה של פסח בצלו חמדתי ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בעמח"ס אילת השחר, שהובא שם בהגדה עמ' כב שנשאל רבינוא ודות יהויד מחו"ל שחביב אצלו מאוד משקה הויסקי ומחזיקו בביתו הרבה שנים וכידוע שכל שמתיישן חשוב יותר, והיות והויסקי היינו חמץ גמור הוא מוכר את הויסקי לגוי כדת וכדין בערב פסח, אלא שרוצה להשאירו בארון בסלון ולראותו לפניו בימי הפסח, כי נהנה מזה האם הנאה זו מותרת בפסח, וענה ע"כ מרן הגראי"ל מעיקרא שלכאורה עיקר הנאתו מראיית הבקבוק והרי הבקבוק אינו חמץ וא"כ יהיה שרי, אך טענו להגראי"ל שבקבוק ריק לא יתן לו כלום, וחשיבותו דוקא שהוא מלא במשקה והמשקה הוא חמץ, וענה ע"כ הגראי"ל שמ"מ ליכא בזה איסור משום דקימ"ל קול מראה וריח אין בהם משום מעילה, אלא מדרבנן אסור, ומ"מ כיון שהנאה זו שיש לו מראית המשקאות הנאה שאין בה ממש היא, ולכן מותרת היא אף מדרבנן עכ"ד, אלא דזה חידוש גדול דהרי אף שזה הנאה אין בה ממש מ"מ אבל איסורא איכא ועכ"פ מדרבנן, דומיא מה דאיתא בגמ' במס' סוכה דף נב אשה היתה בוררת חיטים לאור וכו'. וא"כ נראה דאיכא בהא מחלוקת הפוסקים מה הדין בהא, דלפי שיטת הגראי"ל מותר, ולפי שיטת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי (שליט"א) יהיה אסור להסתכל.

אלא שיש לדון שלכו"ע יהיה מותר להסתכל כיון שאינו רואה את זה באופן חי אלא רק דרך הוידיאו וא"כ לא חשיבא ראייה, ואף אם זה שידור חי מ"מ יש הבדל של ארבעים שניות, וכמו שנתפרסם מחקר של הגר"ב חותה שליט"א, וכמ"ש בכמה דוכתי, ולכן אולי יהיה מותר, כי סו"ס לא הוי אלא כמו הסרטה, והרי אילו משהו יסריט חמץ בער"פ יהיה אסור להסתכל ע"ז בפסח, ואמנם איכא לחלק, אבל מ"מ לאסור בכה"ג ליכא, ובפרט שלרוב דיני התורה אין שידור חי דינו כראיה עצמה.

אולם כל זה מצד הדין, אבל המועדים עיקרם לתורה הקדושה, וכמו שמבואר שהביא באורחות חיים (ח"א הלכות חולו של מועד): "ירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה מי שיתמנה עמי התרתי שיהיו עושיין מלאכה בחוה"מ כלומר שאין איסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחין ויגיעים בתורה ואינן אוכלין ושותין ופוחזין. נראה מדעת זה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

החכם שאיסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר מעשיית מלאכה וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק בקיום העולם והיא מצוה גדולה שכן מצינו בונה בית ונוטע כרם שחוזר מעורכי המלחמה ממלחמת אויבי השם לפי שעוסק ביישובו של עולם. וכוונת התורה בנתינת המועדות והראייה לפני השם כדי להדבק ביראתו ובאהבתו ולעסוק בתורתו התמימה וילמדו ליראה את השם הנכבד והנורא מן החכמים והחסידים העולים לראות את פני האדון ה' אלקי ישראל ג' פעמים בשנה. "וכן הביא בכל בו) סוף סימן ס": (ואף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אדם אוכל ושותה כל היום אלא כך יעשה בבקר ישכים לבית הכנסת ויתפלל עם הצבור שמתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתייהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות ושונים עד חצי היום ואחר חצי היום מתפללין תפלת מנחה וחוזרין לבתייהן ואוכלין שאר היום עם הלילה, כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש שזה ודאי אינה שמחה רק הוללות וסכלות ולא נצטוינו רק על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר (שם כח, מז) תחת אשר ללא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב הא למדת שהעבודה בשמחה לא מתוך שחוק וקלות ראש ושכרות. ירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אלו היה מי שימנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחים ויגעים בתורה ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין נראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק ובקלות ראש יותר מעשיית מלאכה, וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק ביישוב העולם והיא מצוה גדולה, שכן מצינו בונה בית ונוטר כרם שחוזר מעורכי המלחמה אויבי השם לפי שעוסק ביישובו של עולם, וכוונת התורה בנתינת המועדות והראייה לפני השם כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה, ולמדו ליראה השם הנכבד והנורא מן החכמים והחסידים העולים לראות פני האדון ה' אלוהי ישראל שלש פעמים בשנה". והביאוהו בא"ר (סימן תקל, א) ובמשנ"ב (שם סק"ב) ובדעת תורה (שם סק"א) ובכף החיים (שם סק"ה).

והנה במרדכי (מו"ק סי' תתנג) בהגהה בשם אגודה (מו"ק יג, ב), הוסיף על דברי רבי ממל בירושלמי, "מכאן שטוב לעסוק בתורה בחול המועד". ובמהרי"ל (מנהגים, חול המועד א): "וכן אמר מהר"י סג"ל נמי דאסרו מלאכה כדי שיהיו פנוים לעסוק בתורה, ולכך התירו נמי דבר האבוד כדי שלא יצטער על אבודו ויבטל את למודו".

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובערוה"ש (תקלט, ד) בביאור איסור מסחר שאע"פ שהוא שבות אסור כדי שלא יבטל שמחת יו"ט ולימוד התורה כתב, "ובכלל שמחת יו"ט לעסוק בתורה, דהא אפילו ביו"ט בעינן חציו לה' וכל שכן במועד, ואם יהיה במשא ומתן לא יהנה משמחת יו"ט וגם לא יעסוק בתורה".

והנה בתהילים (עה, ג) "כי אקח מועד אני מישרים אשפט". ובמאירי: "ויש מפרשים כי אקח מועד, שהם דברי העם הנבחר כשיצא מן הגלות, כלומר כשיגיע הזמן שיהיו ימי בשלווה, ויהיו לי כמועד וחג, לא אוציאם לבטלה ולתענוג כהרבה משאר האומות אבל לעבודת הש", והוא עניין מישרים אשפט. ואף רבותינו דרשוהו כיוצא בזה ע"י שביתת כל יום טוב שראוי להוציא ימי מנוחה להתעסק בעבודת האל ובסיפור נפלאותיו כפי עניין החג, כמו שכתב בפירוש רש"י וכמו שביארנו בקצת חיבורינו".

ובפלא יועץ (ערך חול המועד) "וידוע מאמרם ז"ל, שלא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה. וידוע מה שפירשו הקדמונים בפסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפט, כי אשר יש להם טענה שאינם יכולים לעסוק בתורה מחמת טרדתם על המחיה ועל הכלכלה, חול המועד הוא תברתהון, והיא מקטע רגליהון ומחייבתן גם על זמן טרדתם, כי החול המועד עד ממהר שאין הטרדה גורם. ואם בחול המועד וכן בכל עת שהוא פנוי אינו מפנה עצמו לבטלה אלא עוסק בתורה, בא בשכרו גם על הזמן שהוא טרוד בעסקיו כאילו היה עוסק בתורה. והאיש הירא את ה', חרדה ילבש כל ימיו ויזהר מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף".

ובר"י אברבנאל (נחלת אבות ג, א) כתב בזה"ל: "אמרו חז"ל שר' אליעזר היה דורש כל יום חול המועד ומחרף ומגדף כל מי שהיה יוצא מדרשתו ונפסקה הלכה כר' יהושע וכו' ונכלל גם כן זה [שאינו מחלק חציו לה'] במבזה את המועדים וכו' ולכן השטיפות במאכל ומשקה במועדי ה' ומשחקים בקוביא בחול המועד שמתוך כך באים לקנתור ומריבה ולכפירה וקללת השם, הפך מה שצותה תורה, ושמחת בחגך, שעיקר השמחה היא בתורה, והם מתרחקים ממנה, עליהם נאמר "כי דבר ה' בזה". עכ"ל.

ובספר סדר היום לרבינו משה בן מכיר כתב בעניין חול המועד: "הימים שבין א' של פסח ליום אחרון נקראין חול המועד, והטעם מפני שהן חול לגבי א' וז', אבל לגבי שאר ימים מועד איקרו, ולכן אין לאדם לעסוק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בשום מלאכה לא גדולה ולא קטנה, ולא התירו כי אם דבר האבד ושיהיה נקל לעשות. ולא יאמר אדם כיון שאיני יכול לעשות בהם מלאכה אוכל ואשתה ואטייל ואשמח בהם, כי אין זה כוונת הי"ט והמועדים, חלילה להאמין זה והפתאים והסכלים לבם נוטה לסכלות זה. אבל האמת לא ניתנו י"ט לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה ובלי טרדה ובלי מחשבה והם ימי רצון ומוצלחים בלמודם. לכן אין לאדם לאבד אותו במאכל ומשתה ושינה וטיול, אלא כל א' יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל י"ו, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמרא בגמרא, ולא מפני זה תענג נפשו, אלא יאכל דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו ויישן מעט אם בר הכי הוא והרי כל זה עונג לגופו, ואח"כ שאר היום יענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבויה בגלות ואין מי שיחוש לה ולתועלתה כי כולם פונים לתאות היצה"ר הגוף הנגוף כי רבים אשר אתו מאשר אתה כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה, אשריו ואשרי חלקו למי שנגע יראת אלוהים בלבו לדרוש אליה ולבקש עליה לסמוך אותה שלא תפול ביד מבקשי רעתה וזה כל האדם. וכל אלו הימים יש בהם תוספת קדושה ויש קרבן מוסף לכל יום וצריך כל אדם ליזהר בו כנ"ל, גם יש בהם תוספת גברא בקריאת התורה ומתוך עניינים אלו נראה שיש בהם קדושה. ואין השכל נותן שניתנה הקדושה בימים לאכול ולשתות ולנהוג בהם מנהג חול, והמתנהג בהם במנהג הזה בשגעון ינהג ועתיד ליתן את הדין ומחלל קדושת הימים ומעלתם, אבל הענין כאשר כתבתי והחכם עיניו בראשו לשקול כל העניינים כאשר כתבתי כמה פעמים".

והשל"ה הקדוש (מס' סוכה נר מצווה ל"א) מדרש האומר: "אלה הם מועדיי" בזמן שאתם עושים המצוות ומקדשין את המועדות באסיפת העם בבתי כנסיות בשביל לעסוק בתורה, אז אומר הקב"ה "אלה הם מועדיי", ואם לאו, אומר הקב"ה: אלו אינם מועדיי אלא מועדיכם. וזהו שקיטרג אותו המין כנגד רבי עקיבא, וטען שאין ערך למועדי ישראל, שכן ריבוננו של עולם אמר בעצמו: "חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לטורח, נלאיתי נשוא" (ישעיה א, יד). השיב לו רבי עקיבא, שאכן אם מכוונים רק להנאת הכרס, הרי שהמועדים שנואים. אבל כאשר המועדים מיועדים לעבודת ה', ללימוד תורה ושמחת החג, הרי מועדים אלו אהובים וחביבים.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובספר יוסף אומץ (תתלט) "ואף שמצווה לענג חול המועד במאכל ומשתה, מכל מקום עיקר קדושתו אינו מצד הגוף רק מצד הנשמה שיש להוסיף בלימודו יותר מבשאר ימים. ובסדר היום האריך מאד בחיוב התמדת הלימוד בו, ובדף צה כשסידר סדר הלימוד לכל המועדים נתן לכל חול המועד חלק מיוחד. ובירושלמי איתא להדיא לא אסור מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ועוסקין בתורה והם אוכלין ושותין ופוחזין, לכן לפחות אותם שאין להם טרדא מחמת עסקי היריד, אל יבלו העת בחול המועד בשחוק, רק בכל שעה שאפשר להם לפנות עצמם מעסקיהם, ילמדו."

ויש עוד מקורות לכך מדברי התלמוד בבלי שבחול המועד יש לעסוק בתורה וכך אנו למדים דרך אגב בכמה מקומות א' בגמ' במסכת ביצה (דף כט, א:) "מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותנן ללקוחות ביום טוב. אבא שאול אומר: אף במועד עושה כן, מפני ברורי המדות כו' תנא: אף במועד עושה כן, מפני בטול בית המדרש". רש"י: "שהיה חכם גדול, ובאים רבים לשאול הימנו, ובמועד רבים עוסקים בתורה, שאין טרודים במלאכה, והיה ממלאן בלילה, שאין זמן בית המדרש, כדי שיהא פנוי ביום וכו' " וכיוצא בזה הובא בתוספתא ביצה פרק ג הלכה ח "אף בחול המועד עושין כן מפני ביטול בית המדרש". ופירשו מנחת יצחק ומנחת ביכורים, שבחול המועד נצרכו הרבנים להורות יותר מהרגיל ש"רבים היו עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה".

ב' בגמ' בסוכה (דף נג, א) "תניא, אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך – לשמחת בית השואבה".

ג' בירושלמי בסוכה (פ"ה ה"ב) "א"ר יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר, בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר, משם היו הולכין להקריב את המוספין, ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות, ומשם היו הולכין לאכול ולשתות, ומשם היו הולכין לתלמוד תורה, ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים, ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה."

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכן ראה בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תלו) נשאל אם מותר ללכת בחוה"מ לרכוב על סוסים לטיול. והשיב שאין איסור, והוסיף: "ומיהו לעצם השאלה ועוד שאלות כאלו לבי עלי דוי, כי מי זה אשר יקח הזמן מקדושת חוה"מ אשר ניתן ללמוד תורה ולקיים מצותיה ולהחליף זה ברכיבת סוסים אשר אפילו בכל השנה אינו מדרך התורה ושקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט, הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו (תהלים לג יז יח) וכדאי להעתיק דברי הירושלמי הובא בא"ר א"ח סי' תק"ל אות א, וכו' וכתב הכלבו נראה מזה שאסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר ממלאכה. וכוונת השי"ת בנתינת המועדות כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה. וכ"כ אגודה ס"פ מי שהפך, טוב לעסוק בתורה בח"ה. ובמהרי"ל דלכך התירו דבר אבד כדי שלא יצטערו על איבודה ויבטל לימודו ע"ש." וראה עוד מה שהבאנו בבאר התורה מס' 29 בהלכות חול המועד לענין עשיית כושר בחול המועד.

מ"מ מכל זה למדנו גודל מעלת לימוד התורה הקדושה, וחול המועד הוא ניתן רק לעיסוק בתורה הקדושה, וזה המעלה של בני ישראל, שיש לנו את התורה הקדושה, ואיתא במסכת אבות (ו' ב') אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, והיינו כי מי שלומד תורה הוא בן חורין בכל מקום שהוא, אפילו שהוא נצור בתוך ביתו, מ"מ כל מה שיש לו בחייו הוא רק התורה הקדושה, ולא אכפ"ל אם יש סגר או שאין סגר, אבל מי שלומד התורה הקדושה בעוונות, הוא מחפש את החיים ויכול להסתובב חופשי ברחוב אבל הוא כלוא בתוך עצמו, משא"כ האיש היהודי שלומד התורה הקדושה בקדושה ובטהורה, (ולכן מצינו שגדולי ישראל די להם בבית קטן כי הם חיים בתוך הגמרא, ולכן ידוע על הגאון הצדיק רבי אורי זוהר שליט"א מגדולי מחזירי התשובה בדורנו, שחי בדירת חדר בירושלים, ולא מפריע לו כלום והיינו כי התורה הקדושה היא משוש חייו, וכך זה אצל כל גדולי ישראל האמתיים, ויש עוד להאריך בזה במק"א).

ולכן יש לנצל את הזמן ללימוד התורה הקדושה ולא להסתכל בכאלה דברים, שמסתמא לפעמים איכא בהם מראות אסורות ודו"ק, ובזכות לימוד התורה הקדושה בעמקות ובעיון נזכה במהרה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן. ע"כ ממש"כ לו ונדפס שם.

והנה לפני כחודש נשאלתי ע"י הבה"ח יואל אלמקיים נ"ו מחבר השו"ת חמדת יואל, בזה"ל: הסתפקתי בענין אחד ואשמח אם תענו לי, האם מותר

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

למורה להוציא את תלמידיו בשנת השמיטה, במסגרת שיעור טבע, לקרבת שדה ולראות להם איך מטוס ריסוס עובד, כאשר המטוס ריסוס עובד באיסור בשמיטה, ע"כ שאלתו.

וכתבתי לו בזה"ל: לענ"ד נראה דיש לחלק אם הפעולה שם נעשתה באיסור או לא נעשה באיסור, אבל אם נעשה באיסור לכאורה נראה שיש להחמיר שלא לעשות כן, שהרי סו"ס נהנים ממה שעושים כאן איסור ועובדים בשדות בשביעית, ואמנם אם נעשה בשדה של היתר מכירה, הרי לכאורה יש להתיר, אבל היכא שנעשה לגמרי באיסור, נראה לענ"ד לדמות דין זה לדין הסתכלות בחמץ בפסח, וצינתי לו למש"כ להגר"מ ציון לגבי הסתכלות חמץ בפסח, דנראה דה"ה הכא תלוי במחלוקת.

ואציין בזה עוד מה שאמר לי בזה שר התורה בקי בכולא תלמודא הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א שאסור להסתכל עיין פסחים כו: מעילה ליכא איסורא איכא, ועיין פר"ח סימן תסז לגבי הסתכלות מחמץ, ועיין גמ' בכורות מה שמת גוי מח' תנאים האם לאשה יש רנ"ב או רמ"ח כמו איש, וכתוב שלקחו גויה אחת ובדקו כמה אברים יש לה, וקשה הרי אסור להנות ממת, תוס' ב"ק דף י' שמותר, רשב"א שאסור, ועיין יו"ד סימן שמ"ט פתחי תשובה שאסור, ומשנה למלך פרק יד שאסור, וחזו"א יו"ד רח שכיון שזה רק לבדוק זה לא נקרא הנאה, ופה נראה שאין איסור הנאה בעבודה, ולכן מעיקר הדין מותר להסתכל בזה, אבל למעשה זה לא ראוי להסתכל בזה. ע"כ תשובת מו"ר הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א.

ואמרתי שלכאורה דומה האי דינא לדין איסור התסכלות בחילול שבת, וגם הכא השביעית היא כמו שבת, ולכן נראה שיש להחמיר בזה, דבעיקר האיסור להסתכל בפני חילול שבת

אבל יש לדון בכ"ז שאפשר שהרי יש כאן גוי שעושה את העבודה של הריסוס, וממילא יש מקום להקל בזה, אבל הא אכתי י"ל דשמא בודאי השדה של ישראל, אבל גם בהסתכלות בחילול שבת של גוי, כתבתי בספרי שערי יוסף בהל' העסקת עובד זר בבית הישראל, שעדיף שלא להסתכל על חילול שבת שלו.

והנה בהאי דינא האם מותר להסתכל על חילול שבת של גוי, הנה בספר ירושלים במועדיה להגר"א נבנצל שליט"א (עמ' רפב) נשאל האם יש ענין

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שלא לראות חילול שבת, והאם יש הבדל בין מעשה של גוי למעשה של ישראל מומר ומה דין חילול שבת הנעשה ע"י יהודי שעושה בהיתר, והשיב, כשגוי עושה מלאכה או יהודי לצורך פיקוח נפש מותר, כשיהודי מחלל שבת ח"ו צריך להימנע מלראות, החפץ חיים דרש פעם אודות מקרה של חילול שבת ובכה, ואמר שהוא מרגיש שהדמעות כבר עינן אותן דמעות עכ"ד, וע"ע בשו"ת שיח חיים עמ' סד במה שהאריך בזה ידידי הגר"ח מלין שליט"א לענין לראות חילול שבת של יהודי, ולגבי חילול שבת של פיקוח נפש שהגר"ק שליט"א השיב כיון שזה של היתר אין קפידא בזה, והביא עוד שבספר אשיחה עמ' שעב נשאל מרן הגר"ק שחיט"א האם מותר לראות חילול שבת של נכרי, והשיב שאי"ז קפידא כיון שזה בהיתר, ואמנם הביא שבספר דרך שיחה (ח"א פרשת יתרו עמ' עדר) נשאל בזה הגר"ק שליט"א בזה"ל: בלאס אנג'לעס בשב"ק נוסעים מכוניות רבות ויש ב' דרכים ללכת או ברחוב שאין נוסעים הרבה או ברחוב שנוסעים בו הרבה ואלו גויים הם אם יש ענין לא לראות הרחוב שיש בו יותר הרבה מכוניות (מצד התוספתא פ"ג דשבועות ה"ג אלמלא נתחייב לא ראה) והשיב מרן הגר"ק שליט"א בזה"ל: במסכת ברכות (דף נג ע"א) מבואר שר של חיה ושל חולה הוי נר ששבת ואילו נר של גוי אינו נר ששבת רואים מכאן שגם ע"י גוי הרי זה חילול שבת אף שגוי אינו מצווה ואדרבה גוי ששבת חייב מיתה והגברא אסור לו לשבות מ"מ המעשה הוא חילול שבת עכ"ד, ויעו"ש עוד מה שכתב לבאר מהגאון רבי יהושע איינשטיין שליט"א יעו"ש.

וזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בעמח"ס אלופינו מסובלים אמר לי שעדיף שלא להסתכל אף על חילול שבת של גוי, כי סוף זה לא מכבוד השבת קודש. והבה"ח רבי יצחק פרץ שליט"א מקסיקו, כתב לי ע"ד הנ"ל, בהאי לישנא, חשבתי עוד צד להקל אם היהדי עושה בהתיר שצריך לראות כדי ללמוד שבפיקוח נפש צריך ומצוה לחלל שבת ולפעמים אם לא ראו את זה קודם הם מפחדים לעשות וקרה כך כשמו"ז שליט"א היה נכנס לבית החולי שמו"א שליט"א אמר לכל האחים המטפלים שיחשיבו את השבת כאילו שנמצאים בחול כי הכניסו אותו בערב שבת עם חשיכה קודם הוא לא היה רוצה כי לא היה מחזיק בקורונה (גם אכשיו לא) אז לא רצה שיכניסו אותו לבית חולים עד שההצלה אמרה שח"ו בכל שנייה בר מינן אז הוא היסכים עכ"ד. וא"כ נראה בכ"ז שיש להחמיר בהא לדינא. ע"כ ממש"כ לו, ושוב יש להוסיף בזה דהרי נחלקו הפוסקים האם

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שרי מטוס ריסוס בשביעית, ובילקו"י שביעית עמ' רצ כתב להתיר בזה אם כוונתו למנוע נזק יעו"ש בדבריו, וא"כ נראה דכ"ש הכא שיש להתיר בזה, ושוב ראיתי להגר"א פרינץ שליט"א בתשובתו לשואל הנ"ל בקובץ מריח ניחוח מס' 690 שהאריך בזה יעו"ש,

ולענ"ד נראה עוד לגבי איסור הסתכלות בחמץ, דהרי בפוסקים כתבו דחמץ חשיב היתרא בלע, והארכתי במק"א, וראה מה שהאריך בזה בשו"ת יחו"ד ח"ב סימן סג יעו"ש, וכיון שכן נראה דממילא סו"ס לא הוי איסור חמץ שפוגם את הנפש, ואולם יש לחלק בין היכא שהוא בעבירה לבין היכא שהוא לא בעבירה, דהיכא שהוא בעבירה הוא פוגם את הנפש כמו חילול שבת.⁸

. ואמרת ל צרף כאן מש"כ באיסור הסתכלות במעשה עבירה, ידידי הגר"י אוהב ציון שליט"א⁸ בעמח"ס שו"ת יעלת חן ושא"ס, וז"ל:

אודות השמועה ששמעת משם מורינו הגר"ד קוק שליט"א בכנס בני תורה בטבריה, כי יותר צריך שמירת העינים מראיית חילולי שבת, מאשר שמירתן מראיית אשה, ולא רבים יחכמו להבין אמירה זו, וכמובן שיש כאן עניין עמוק וחשוב, ולא ח"ו איזה קלישואת בשמירת עינים מראות פני נשים, על כן אבאר בקיצור בעזה"י, ואקוה שיהיו הדברים המחדשים והמחזקים הללו לתועלת כל שוחרי תורה.

א. איתא בתוספתא (פ"ג דשבועות ה"ג) רבי אלעזר בן מתאי אומר, אין אדם מתחייב אלא אם כן חטא, שנאמר נפש כי תחטא ושמעה, וכן היה רבי אלעזר בן מתאי אומר, הרואה עוברי עבירה נתחייב לראות הרואה עושי מצוה זכה לראות. ע"כ. ומבואר בהדיא שיש בכל ראייה מעלה או פחיתות, אם רואה מצוה כנראה שהיתה לו זכות קודמת, ואם ראה עבירה יש כאן חוב מוקדם, שהביאו לידי ראייה גרועה זו. וכבר אמרו במגילה (כח ע"א) אסור להסתכל בפני אדם רשע, [וסיפרו בס' "זכור לדוד" על ר' דוד פרנקל שביקש בסקרנותו לעמוד בפתח חדרו של החזון איש זיע"א בזמן שהיה צריך להכנס לשם ראש הממשלה דאז ב"ג, ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהיה נוכח שם, אמר לו, בא נברח מהר, אסור להסתכל בפני רשע], ומכל שכן בשעת עשיית העבירה. וראה בס' "טהרת הקדש" לרבינו אהרון ראטה זיע"א (מאמר קדושת עינים פ"ה) שהרחיב בענין זה, ומביא בשם צוואת אור העולם ריב"ש זיע"א, שהחמיר שלא להסתכל אפי' באנשים שמחשבותיהם אינם דבוקות תמיד בבורא ית"ש וכו', וכל שכן בשעת עשיית חטא.

אכן זה ברור שיש איסור בראיית פני אשה, והיזק ראייה שמיה היזק, ואמנם יש בזה הרבה חלקים, ההבדל בין ראייה להסתכלות, וחילוק בין פנויה לנשואה, וחילוק בין מתכוין להנאת יופי לבין מהרהר בעבירה, ועוד כהנה חילוקים רבים כידוע, אבל ראיית חילול שבת, אין בה שום חילוקים, זה פשוט וברור לראות יהודי שעובר על איסור סקילה בשאט נפש, ואין לך חילול ה' גדול מזה שיהודי נוסע בשבת בראש כל חוצות, רומס את אות הברית שבין קוב"ה לישראל, ואין פוצה פה ומצפצף, ומי שלא מפריע לו ללכת ולראות מכוניות נוסעות בשבת, הרי זה גרוע יותר מהרואה סוטה בקלקולה, כי הסוטה לא ידוע עוונה ברבים, ואין חיוב עונש בעדים עליה, אבל הרואה חילול שבת, כלול בתוך מה שענינו רואות קלקול גמור ומוחלט של איסור סקילה, [ורק התראה חסירה], ואיך תשאר הנפש רגועה בראותו כבל'ע את הקדש.

ב. וידוע מצדיקים שדנו עמהם על רכב שעוצר בשבת ושואל היאך מגיעים למקום פלוני, שיש אומרים לא לענות כי מסייע ביד עובר עבירה, ונראה כמשתתף עמו בשאט נפש באיסור סקילה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

החמור, ויש אומרים דכיון שאם לא יענהו אזי יסתובב טפי ובוה מרבה באיסורי תורה החמורים, ומאן דמקיף מיית טפי, על כן ויאמר לקוצרים עדיף, ויאמר לו היכן הוא מחוז חפצו דכל למעוטי תיפלה עדיף טפי, ויסביר לו בכאב כי מה שעונה לו בכדי לצמצם בעוונו המר, אך צדיקים לא מסוגלים לשמוע שאלה זו כלל, מה שייך לענות לאדם ששורף עתה את קדושת ה' בעולם, ושום חשבון לא יכיל את הסבל לראות מציאות קשה זו. ועובדא הוה בהגאון רבינו עובדיה יוסף זיע"א שיצא מבית הכנסת הגדול בירושלם, והיו סביבו קבוצה גדולה של אנשים עטופים בטליתות לאחר תפלת היום, ועצר מאן דהוא את רכבו ושאל באיזה דרך מגיעים למקום פלוני, וכולם שתקו, ואז מורינו הרב זיע"א אמר לו בכאב ובתקיפות, "מכאן ישר לגיהנם".

ג. וכך היתה דעתו של הרב מבריסק זיע"א שלא לעשות הפגנות נגד מחללי השבת, כי יצא שכר המפגינים בהפסדם, שהרי בד בבד בזמן ההפגנה מקלקלים את העין והנפש בראיית חילולי שבת החמורים. וכבר כתב יסוד זה בעל מלא הרועים בס' זכר צדיק לברכה (פרק לד) בשם החוזה מלובלין זיע"א. והסטייפלו זיע"א אמר בשם גדול אחד, שאדם הגר במקום שיש חילולי שבת, ישים וילונות ולא יראה כלום, ואין צורך שיראה ויצעק כל היום שאבעס. [כן העיד נכדו ידידינו היקר הגראי"ש קניבסקי שליט"א, בספרו היקר תולדות יעקב עמוד רמא]. ואמר לי ידידי בנש"ק ר' יהודה קאהן שליט"א, שכיו"ב רגיל על לשונו של סבו האדמו"ר מתולדות אהרון שליט"א בזה"ל, "קיק נישט שראיי נישט", כלומר, אל תסתכל ואל תצעק.

ד. וידוע המבואר ביומא (סח ע"ב) הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, ומבואר שיש ענין לראות עשיית מצוה של שליחת השעיר, וע' מג"א (ר"ס קמז). ומזה הוכיח הגר"ח פאלאגי בס' נפש כל חי (מע' ר אות א) שיש מעלה למסתכל בעושה המצוה. [וכבר נתפלמסו אם יש ענין במה שאוספים המונים למעמד פטר חמור, ובפרט כשיש בזה ביטול תורה, דשמא אין בזה שום מעלה כלל, ופלפלו מההיא דיומא, וראה מש"כ בזה הגר"מ שולזינגר זצ"ל ב"משמר הלוי" בכורות (סי' י) והביא תשו' הגרי"ש אלישיב זיע"א, ובשו"ת וישב הים (ח"ב סי' טו). וראה מה שחידש בזה בקול סופר (יומא אות שעג), דבדוקא נקטו הרואה גבי ס"ת, כי מיירי בעומד רחוק ואינו שומע, אז יכול לילך לראות פר ושעיר, אבל אם שומע בודאי לימוד תורה עדיף. אכן במעמד פדיון פט"ח וכו', יש ענין של קידוש ה' והתלהבות במצותיו, כמ"ש ידי"נ הגרי"מ יוסף שליט"א בשו"ת הרי יהודה ח"א (יו"ד סי' יד). ואכמ"ל].

ו. וכתב הגר"מ פיינשטיין זיע"א באגרותיו (חיו"ד סי' קנו), דכמו שיש השראה רוחנית מראיית מצוה, כדמוכח בההיא דיומא (ע ע"א) שיש בזה הדרת מלך, ה"ה שיש השפעה שלילית בראיית מעשה עבירה, ולכן אסור לאדם לילך למקום שרואים עשיית כל עבירה, דהוי ליה ברוב עם לבזיונא דמלכא, ושם דן במוהל שרצה להמנע מלמול תינוק בשבת מפני שנכשל בראיית חילולי שבת, ומ"מ לענין זה לא הסכים הגר"מ פ' לדחות את המילה, וסיים דתיכף אחר המילה יברח. ע"כ. [וכיו"ב אמר רבינו הגר"ד קוק שליט"א שגם לאשה אסור לילך לאירוע מעורב, כי הגם דלא שייכא בהרהורא וכו', מ"מ מי התיר לה להיות במקום עבירה. ואכמ"ל]. הרי לפנינו חידוש מפוסק הדורות האחרונים, הגאון ר' משה זיע"א, שיש איסור לראות עבירה. ודברי התוספתא הנ"ל הם חיזוק עצום לדבריו, ותשובה ניצחת לכל מאן דבעי לסתור ראייתו מההיא דיומא.

ה. גם הגאון מהר"ן קרליץ זיע"א אמר (חוט שני עניני יוה"כ עמ' קיט), שהמתרגל לראות חילול שבת, לבסוף נעשה האיסור קל בעיניו, ואסור להסתכל בעבירות כדי שלא להתרגל אליהם ושלא יהיה הדבר קל בעיניו, ואמר בשם החזון איש זיע"א שאם רואים מכוניות נוסעות בשבת, יש לחשוב שאלו אותם מכוניות שהולכות הלך וחזור, כדי שלא יתרבה בעיני האדם חילול שבת שבוה הוא מתקרב בשמירתה. עכ"ד. ומזה נלמד שוב מה כיון רבינו באומרו, שיותר יש לשמור עינים מחילול שבת, כי אי השמירה בזה, מביא את האדם להתקררות באיסור סקילה החמורה. וראה מה שהביאו מפי מורינו הגדול הגאון ר' ראובן שרבאני זיע"א בספר "דרש בחכמה" (עבודת הקדושה, פ"ג, עמ' קיח) בענין ראייה לטובה וראיה לרעה, ותרווה צמאונך. והרבה הרבה יש להרחיב בגדרי ענין זה, תן לחכם ויחכם עוד.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ו. ואמר לן מורינו החסיד רבי דוב הכהן קוק שליט"א כי הוא נכנס בשבת חדר בתוך חדר ואוטם כל החלונות מרוב פחד וצער שמא ישמע איזה אופנועיסט שמרעיש עם הגז, שדבר זה לא נותן לו מנוחה כלל. וסיפר לי ידיד נפשי חרב"נ הגר"נ בקר שליט"א, פעם כשנתארח בשבת בטבריה הגאון המופלא ר' יעקב כץ שליט"א מהעיר העתיקה דירושלם, ולאחר התפלה הלך לבית אכסניה שלו, ורבינו שליט"א לא הספיק לומר לו שבתא טבא, וביקש לאחר שסיים תפלת ערבית של ליל שבת לילך לבית אכסנייתו של ר' יעקב הנ"ל, וכשהתחיל בהליכתו ראה רכב אחד, ומיד חזר לאחריו בצער גדול, ובפחד שמא יראה עוד רכב. [כעין זה סיפרו על מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ששב על עקבותיו וביטל סנדקאות בשבת כאשר ראה רכב נוסע, ואמר לא שווה מעלת סנדקאות אם רואים חילול שבת].

ומקרוב סיפר לי ידידי הנעלה ר' גדליה קוק שליט"א בנו של רבינו שליט"א, כי בימים אלה הוא נעריך לקראת חתונתו ושבת חתן וכו', ואמר לאביו שהציעו להיות בשבת חתן יחד כל המשפחות באיזה אכסניה גדולה סמוך לביתו רבינו שליט"א, במרחק של בקושי דקה הליכה ברגל, ושאל אם זה נח לאביו, ואמר לו הכל טוב, אבל איך אני יעבור, אני מפחד שמא יעבור באותו זמן מחלל שבת... ועתה בשעת כתיבת הדברים סיפר לי ידיד נפשי ר' דוד שדה שליט"א שזוכר לפני כעשרים שנה שהיתה הילולת הרמח"ל בשבת, ועלה רבינו כבר בע"ש עם כל החברים להתפלל מנחה של ע"ש וקבלת שבת ומעריב של שבת סמוך לציון הרמח"ל, וכשחזר רבינו בליל שבת לביתו נאווה קודש, ראה בדרך מכונית אחת וכל גופו התעוות מרוב צער.

ז. וכבר נתפרסם סיפור בכל הארץ, כי פעם אחת כשהגר"ד קוק שליט"א עמד בפתח הישיבה ביום שבת קדש, קלטו עיניו הטהורות מאן דהוא יושב ברכב, ורץ לעברו לקרוא לו בכדי להצילו מאיסור חילול שבת, וההוא מיד הניע את הרכב ונסע, והגר"ד קוק היה בצער נורא על זה שאולי הוא גרם לחילול השבת לאותו יהודי, ושמא לא רצה ליסוע, ורק נכנס בו פחד מחמת שהרב רץ לעברו וסימן לו בידיו, ומיד במוצאי שבת ביקש הגר"ד קוק להפגש עם מנהל רדיו הצפון, וביקש לפרסם ברדיו שהוא מחפש את אותו יהודי לבקש את סליחתו על מה שציערו ועל החשש שמא הכשילו בעוון, וכמובן שרצה בעיקר לחזקו מכאן ולהבא, וביקש גם להתראיין ברדיו "קול ברמה" ושם דיבר מנהמת לבו על הכאב הנורא שאולי בא עוון על ידו, וביקש מכל מי שמרחם עליו לעשות חיזוק בשמירת שבת כדי לעשות תיקון לעוול שנגרם בעקבות המקרה הזה.

ח. ושמעתי שדנו על ילד שבוכה ביום שבת קודש ומבקשים להרגיעו, וההורים יודעים שכאשר הוא יושב בחלון ורואה את התנועה של רכבים שונים עוברים ושבים זה מסיח את דעתו ונרגע, האם מותר להם בשבת לעשות כן, ויש כאן ענין של הנאה מחילול שבת, ואפשר לדון דבקטן הענין קל טפי, דאיסור הנאה מחילול שבת הוא מדרבנן, דאין מעשיה קודש, ומעשה הנחת הילד בחלון לא פתיך ביה ההנאה מן החילול, ועוד כהנה וכהנה צדדים וצידי צדדים, אך השאלה הגדולה היא, איך אפשר להרגיע ילד משריפת הקודש, וכבר אמר החזון איש שאין איסור הלכתי להדליק סיגריה משריפה שמתלקחים בתוכה ספרי תורה, אך הלב היהודי לא נותן לעשות זאת, ואפי' שהילד אינו מבין, מ"מ מזליה חזי, וכידוע הוראת החזון איש לענין אשה הלוקחת את הילד הקטן לים.

ט. ולכן אמר רבינו שליט"א שבודאי אין ראוי ללכת לטיול ביום שבת עם המשפחה במקומות שיש רכבים נוסעים, והרי הטיול הוא לעונג שבת, ואיזה עונג שבת יש כאשר אדם רואה באבדן השבת, אין לך נגע גדול מזה. ובספר היקר "זכור לאברהם" - לתולדותיו של האדמו"ר מתולדות אהרון הגה"ק ר' אברהם יצחק הכהן זיע"א (ח"ב עמ' רכט), סיפרו, שפעם עשה האדמו"ר עם חסידיו שבת בטבריה בישיבת אור תורה הסמוכה לציון רבי מאיר בעל הנס, ובעת עריכת שלחנו הטהור, הבחין באחד שהגביה עצמו לראות על פני ים הכינרת ספינה שהיתה נוסעת, ואמר לו, במקום להתרומם, היית צריך להכניס עצמך מתחת השלחן כשבא לנגד עיניך חילול שבת. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ולגבי הדין להנות מריח הפת, הו"ד מרן הגרשז"א בהליכות שלמה פסח עמ' עז שמיש נמצא במקום שנודף ריח של חמץ אסור לעשות פעולה של שאיפת ריח אע"פ שאין כוונתו להנות, וראה עוד בזה מה שהרחיב בזה בסוכת חיים שם באריכות מדברי הפוסקים, ואכמ"ל.

במש"כ לדון המשכיר בית עם חצר למי שאינו שומר תו"מ, והשכן זורע שם בשביעית, האם יש בזה איסור. והאם מותר לשלם בכה"ג דמי ועד בית

ראה מש"כ בזה בשערי יוסף שביעית ח"א שכתבתי בזה, כתבו בפוסקים לדון מה הדין באחד שגר בבנין חילוני ויש עציצים שמשקים אותם השכנים החילונים מה יעשו שהרי יש לו חלק בבנין, בקובץ מה טובו אהליך יעקב חלק יב, בפסקי מרן הגריש"א מרשימת הגר"י שוב שליט"א אות ב', הובא, שמי שיש לו שכנים שאינם שומרי תורה ומצוות וועד הבית משקה ומטפל בגינה של הבנין בשמיטה יפקיר בפני שלושה את חלקו בגינה ויכול להמשיך לשלם דמי ועד הבית, שהרי אם יטען שאין לו חלק בגינה, ולכן צריך לשלם פחות לועד הבית השכנים יזכו בחלקו ולא יוכל לחזור ולזכות בה לאחר השמיטה. ע"כ.

הנה בהאי ענינא כן מצינו שכתב בדרך אמונה בהל' שמיטה ויובל פרק א' סק"ט שיפקיר חלקו כמו משכיר בהמתו לגוי שמחויב להפקיר חלקו לפני שבת כדי שלא יעבור על איסור שביתת בהמתו כמבואר בשו"ע או"ח סימן רמו, וכן כתב בחוט שני הל' שמיטה פ"א עמ' מז בשם המנחת חינוך, ויעו"ש עוד בחוט שני שאין השכנים זוכים בחלקו, ודלא כשער המפשט סימן ערה יעו"ש. וע"ע במנחת אשר שביעית מש"כ בזה, ובמש"כ בזה בילקו"י שביעית מהדורת תשע"ה.

ואמנם עתה ראיתי בחזו"ע פרוזבול שביעית עמ' קנה שהובא שכתב מרן הגרע"י זיע"א בכת"ק וז"ל: גינות גוי בבנין משותף אם אין דיירי הבית מסכימים להמנע בהחלט מכל מלאכות האסורות בשביעית, יש למכור אותן באמצעות הרבנות הראשית על ידי הרשאה וייפוי כח מועד הבנין, ואם יסרבו גם למכאן כל דייר החרד לדבר ה' יפקיר רשותו מהגינות הנ"ל כדי שלא יהיה כשותף לדבר עבירה עכ"ד, וכן הוא לדינא.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובמש"כ לדון האם אפשר לקיים מצוות משלוח מנות ע"י 'משלוחן' שאינו שומר תו"מ. נראה לענ"ד שאפשר עין גם אני אודך מתשובתי ובשערי יוסף פורים מהדורת תשפ"ב, הנה הגאון הגדול הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים שלח אלי בזה"ל: הסתפקתי השולח משלוח מנות לחבירו על ידי "רחפן" הפורה באויר, ומגיע למקום היעד ששולחו. האם יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות לכתחילה. ודו"ק בשאלה הן לסוברים שלא צריך שליח למשלוח מנות והן לסוברים שצריך שליח למשלוח מנות, והן מצד אם זה לא פגיעה שלא מביא לבד המשלוח מנות. וכן יש לדון עוד מכמה צדדים. ודו"ק היטב.

וכתבתי לו כך: במה שדנת מצד הפגיעה, הנה כיון שדבר זה אינו מצוי כלל, ועכשיו הולכים להתחיל דבר זה בלונדון, (וגם אז זה יעלה מחיר יקר, ורק אחרי שנים של שימוש יהיה מחיר רגיל), וא"כ אדרבה אם ישלח לו עכשיו ע"י רחפן, ברור שאין בזה זלזול כלל, ואדרבה כבוד הוא לו, וע"י זה מרבה שמחה ורעות אצל חבירו, כאשר שהוא רואה שמכבדו ע"י זה ששולח לו ע"י רחפן, ולכן לכאורה יוצא בזה יד"ח, מצד ספק זה.

והנה מצד הנידון, לשיטות דס"ל דצריך ע"י שליח, דכ"כ בשו"ת בנין ציון סימן מ"ד שנסתפק אם הביא ע"י שליח אם יצא, כיון שכתוב "משלוח" א"כ בעינן נמי רק ע"י שליחות, ולמעשה כתב שמסתימת הפוסקים משמע שאין להקפיד לשלוח משלוח מנות ע"י שליח, ומ"מ כתב שטוב לשלוח ע"י אחר, (וע"ע במשנ"ב סימן תרצ"ה ס"ק י"ח שהביאו), אמנם השדי חמד הגאון רבי חיים מדיני (ח"ה בסופו שו"ת דברי חכמים סימן מ"ד עמ' 348, ח"ט מערכת הפורים סימן ו ד"ה ואם), כתב שבספר יפה ללב, ומשמעות דברי הפוסקים שזה יהא ע"י שליח,] ונפק"מ אם ישלח בעצמו ואז יהיה מצוה בו יותר מבשולחו, וע"ע בקונטרס שער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשולחו ואכמ"ל], ויש שכתבו (מקור חיים סימן תרצ"ד ס"ג ד"ה משלוח, ובד"ה ונראה לי), שאם שולח את המשלוח מנות יש ע"י כן פירסום הנס, א"כ נראה לענ"ד דלהאי טעמא, ברור דאיכא פרסום הנס, כיון שהרחפן לא מצוי, אלא א"כ בכה"ג שהוא כבר מצוי ואינו דבר שגרתו, ע"כ עדיף ע"י שליח, דאז גם אצל השליח נתפרסם הנס,] אלא דבעיקר דבריו, צ"ב וכי נתפרסם הנס ע"י זה, השליח המשלח מקיים מצות

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

משלוח מנות ע"י השליח, ועוד דהרי עיקר הטעם הוא משום דבעינן משלוח ואכמ"ל].

ועוד דאף אי נימא הטעם הפשוט דבעינן משלוח, לכאורה הטעם הוא די ש כאן דין שע"י שיעשה ע"י שליחות, והשליחות הזאת לכא' הוי כמעשה קוף, א"כ מה לי שולח ע"י האדם, ומה לי שולח ע"י הרחפן, ואוסיף סברא שעלתה בלבי, דהרי לו יצוייר ששולח לשכיננו הקרוב אליו שהוא ידידו ורעו [דהלא לענין שונא הבאת בספרך הגדול פרדס יוסף על פורים אריכות גדולה בענין זה], ע"י הרבוט שיש לו בביתו, גם מיקרי שליחות, [אע"פ שהוא גר בקרבת מקום קרובה ממש], וא"כ ה"ה הכא שלכאורה יצא יד"ח.

והנה המקור חיים (שם), שלכאורה מצוה בו יותר מבשלוחו, מ"מ כתב שאפשר לשלוח משלוח מנות ע"י קטן וע"י קוף אפילו שהוא אינו בתורת שליחות, וזה לכאורה כמו הסברא כמ"ש הכא, ובביאור הדברים יש לבאר ע"פ מש"כ הגרש"ש זצוק"ל בשערי יושר שער ז' פ"ז (עין מש"כ בקונטרס שיעורי ר"י פרק האיש מקדש דף מא ע"א, ובריש קונטרס שיח יוסף ח"א), שיש ב' דיני שליחות יש שליחות של חלות כגון קידושין וגירושין ולזה נאמר שגוי פסול וכן קטן דאין להם כח להחיל חלות, ע"י כוונת מעשיהם, אבל שליחות מעשה זה הלכה אחרת, וא"כ ה"ה הכא נאמר את אותו יסוד שסגי להא אפילו מעשה קוף.

וכדברי המקור חיים כ"כ בחתם סופר (ליקוטי חבר בין חיים ח"א עמ' לו ד"ה שם ש"ה עוד העלה, ובחידושי חת"ס גיטין כב ע"ב ד"ה והא לאו בני דעה), שכיון שהמצוה היא דוקא ע"י שליח ולא ע"י עצמו, א"כ שפיר יכול לשלוח גם ע"י נכרי וגם ע"י קוף, וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (ח"א תשובה רז ד"ה וזה ימים).

ויש להוסיף שלפי מש"כ לעיל דלכאורה יהיה שרי, הרי כתב בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סימן שפ"ג), שאם השליח חזר למשלחו וא"ל שעשה שליחותו נאמן מדין ע"א נאמן באיסורין (גיטין דף ב ע"ב ועוד), ומ"מ ה"ה הכא אפשר ל שכוין שידוע שהגיע המשלוח מנות ע"י הרחפן [ע"י מה שמנהלו ומנהיגו באויר השמים] שוב יוצא מספק זה ודו"ק.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

אמנם הא"א (בוטשאטש, ס"ג ד"ה כמדומה), ביאר השיטה שצריך להביא את המשלוח מנות ע"י עצמו, וקשה הרי כתוב ומשלוח, וא"כ לכאורה משמע דבעינן ע"י שליח, וכתב שהחידוש שבמצוה זו אין ענין של מצוה בו יותר מבשלוחו.

ודבריו תמוהים דהרי כיון שלפי דעת הגאון רבי שלמה אלקבץ בספרו מנות הלוי על מגילת אסתר, שכתב שהטעם הוא משום להרבות אחוה ורעות א"כ י"ל דעדיף שהוא יביא את המשלוח מנות בעצמו אל המקבל, אלא בע"כ שהכוונה דמצד דין מצוה בו וכו' אינו שייך ורק מדין להרבות רעות, אלא דזה אינו משמע ודחוק.

ובמהר"י אסאד (שם) כתב שכיון שהמשלוח הוא לקרב את הלבבות א"כ עדיף לשלוח ע"י שליח שהוא דרך כבוד, אך זה קצת יותר מובן, דכאשר מגיע משלוחן לדוגמ' נראה שהמשלח השקיע וטרח וישלם כסף לשליח, אלא דזה לכא' רק בדרך כבוד ולא ע"י קוף או קטן, [ובזה א"א לומר כמ"ש בשו"ת האלף לך שלמה שע"א נאמן באיסורין, וע"כ יצטרך להודיע], וא"כ הכא ששולח ע"י רחפן לכאורה איכא בהא כבוד, ואינו בדרך זלזול משא"כ ששולח ע"י גוי, עם הדומה לחמור, או ע"י ינוקא.

ובכף החיים (ס"ק מ"א) כתב ביאור אחר למה מה שנאמר משלוח במגילה אינו בדוקא ע"י שליח. וכתב שהרי מצינו כמה פעמים בתורה שמשלוח מנות זה לא ע"י שליח, ולכא' דבריו מוכרחים כיון דמגילת אסתר דינה כחמשה חומשים דאינה עתידה להתבטל, א"כ הוי דינה כמו דכתיב בקרא, ועוד אפשר לבאר לענ"ד שהכוונה משלוח מנות, דהינו שצורת ההבאה תהיה בצורה מכובדת, בסלסלה נאה, או בכלי מכובד, ואז הוי בדרך כבוד ודו"ק.

והנה בכף החיים שם מסיק שאם אפשר צרך לקיים את המצוה ע"י שליח מפני הכבוד אבל אם א"א ע"י שליח יקיים את המצוה בעצמו, וכן דעת החזו"א (דינים והנהגות פכ"א אות ח'), וכן דעת הגרי"ז מבריסק זל"ה (עובדות והנהגות ח"ב עמ' קב'), שאין לתת משלוח מנות ע"י שליח.

וכן דעת הגרש"ז (הליכות שלמה פורים פי"ט ארחות הלכה הערה 44), והגרי"ש אלישיב זצוק"ל (הליכות והנהגות פורים), שאין צריך שליח, ועי"ש שהוסיף הרי לפי הטעם להרבות אחוה ורעות וזה דוקא ע"י עצמו,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

א"כ נראה דבכה"ג דאם ישלח לאדם השולחו אין זה נראה כמילתא דתמיהה שע"י כן ירבה אצלו אחוה ורעות וירא לו שאוהבו, א"כ שפיר דמי, עדיף בעצמו, אבל אכתי היום שאין הרחפן מצוי אם ישלח לו את הרחפן שפיר דמי יוצא יד"ח, ואדרבה ע"י כן מרבה שמחת פורים ודו"ק. ע"כ ממש"כ שם, ומוכח שפיר דאפשר לשלוח ע"י גוי וא"כ כ"ש ע"י מומר.

במש"כ לדון במוכר בחנות הנראה מומר ומצהיר עצמו שהוא גוי, האם מותר לקנות שם חמץ. בזה שמעתי בשפ הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל אמר שמותר דלאו מרע איניש נפשיה

במש"כ לדון הקונה שולחן ממי שאינו שומר תו"מ, מה דין השולחן. אמר לי בזה הגר"ע פריד שליט"א שינקנו יטב ויכול להשתמש בו.

במש"כ לדון במאכל שנאסר ע"י בליעת בשר בחלב האם יכול ליתן את המאכל לכלב. לענ"ד יש ענין לתת את המאכל לכלב, הרי נאמר לכלב תשליכון אותו,

וראה בזה עוד במכילתא דרבי ישמעאל משפטים מסכתא דכספא פרשה כ בזה"ל: לכלב תשליכון אותו. לכלב וככלב אתה אומר [לכלב וככלב], או אינו אלא לכלב כמשמעו, תלמוד לומר לא תאכלו כל נבלה, והלא דברים קל וחומר, מה נבלה שהיא מטמאה במשא, הרי היא מותרת בהנאה, טרפה שאינה מטמאה במשא, אינו דין שתהא מותרת בהנאה, הא מה תלמוד לומר לכלב תשליכון אותו; ללמדך שהכלב מכובד מן העבד, שהטרפה לכלב ונבלה לעבד; ללמדך שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך הוא, תן לו שכרו, והלא דברים קל וחומר, ומה אם חיה כך, אדם לא כל שכן שאינו מקפח שכרו, שנאמר קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל, ואומר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו. ע"כ מהמכילתא ומוכח דאם יש טריפה וכל כה"ג יש לתת אותו לכלב.

ואמנם במנ"ח(מצוה עג אות א) כתב בזה"ל: וביומא שם בתוס' מבואר דיש מ"ע גבי טרפה להשליך לכלב היינו טרפה או יצא יד העובר אבל גבי קדשים שיצאו אסור להשליך לכלב, אך טרפה מצות עשה להשליך לכלב

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ומ"מ לא הוי טרפה לאו הנל"ע א"כ לפ"ז האוכל טרפה עובר בלאו ועשה, וגם מצוה עליו בקום עשה להשליך לכלב ועיין בסוגי' דפסחים שיטת חזקי' ור"א והנה לא ראיתי למוני המצות שימנו מ"ע זו. וגם מבואר שם בנבלה דמצוה לגר וכו' ולא ראיתי ג"כ לשום א' ממוני המצות שימנו למ"ע בפ"ע. אך ראיתי בפיוט אתה הנחלת במוסף יום א' דשבועות מביא שם טרפה להשליך ונבלה למכור וכן ראיתי בסמ"ק להר"י מקורבל מביא מצוה זו גבי נבלה ליתן לגר וגבי טרפה לא הביא וצל"ע בזה. עכ"פ דעת התוס' דהוי מצות עשה אם כן עובר על לאו ועשה ומצוה עליו להשליך. וצריך עיון שלא דברו בזה ראשונים ואחרונים שתהי' מ"ע בפ"ע, עכ"ל, ונעלם מעינו מש"כ במכילתא דהוי מצוה.

ואכן בדרכי תשובה סימן כט ס"ק ב כתב שהוא מצוה וז"ל: מיני טריפות. עי' בשו"ת חקרי לב חלק א' מיו"ד סי' י"ט שעמד על המחקר במנהג העולם אם נמצא טריפה תחת ידיו בעוף או בהמה מוכרה ונותנה לנכרי ואלו בקרא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וכו' ומבואר במכילתא שהוא ציווי ליתן כל טריפה לכלב דוקא וקשה במנהג העולם על מה סומכין והאריך טובא וסיים בצ"ע עיין שם ועי' מזה במנחת חינוך מצוה ע"ג שהניח ג"כ בצ"ע במה שכל מוני המצות לא חשבו דיש מ"ע גבי טריפה להשליך לכלב וכמ"ש התוס' בש"ס יומא דהוי מצוה להשליך ולפ"ז באוכל טריפות עובר בלאו ועשה וכמובא בש"ס פסחים פ"ב והביא לשון הפייטן דמוסף מיום א' דשבועות שחשב זה לעשה עיין שם ועי' בס' בגדי שש הספרדי חיו"ד בסי' זה אות ג' מה שפלפל בענין זה. אולם יותר מזה הקשה בחקרי לב שם דהא מבואר להדיא להיפוך ברמ"א לקמן סי' קי"ז דבנזדמן לו נבילה וטריפה בביתו דמותר למוכרה לנכרי ועי"ש בש"ך סק"ח אמנם מצאתי בס' יסוד מורא להר"א אבן עזרא בשער השני שכ' שם לדרכו שהכניסו מוני המצות דברים שאינם מצוה רק רשות כמו לגר אשר בשעריך וכו' וכן לכלב תשליכון אותו דאינו מצוה רק הוא דבוק למש"ל ואנשי קדש תהיון לי ובשר שנטרף אינו למאכלך רק לכלב השומר צאנך עיין שם ומבואר מדבריו דאין זה לחיוב רק רשות ורחוק לומר שגאון קדמון כזה נעלם ממנו דברי המכילתא הנ"ל ומן הסתם הבין הוא מדברי המכילתא שאינו בדרך ציווי רק בדרך רשות או שמצא דברי חז"ל במקום אחר שמבואר כדבריו ואולי י"ל שע"ז סמכו כל הפוסקים והרמ"א דלא חשבו אותו לעשה מה"ת וס"ל שהוא רשות וצ"ע (ועי' בכנה"ג בהגהות הטור אות י"ד) ע"כ הדרכי תשובה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובכנסת הגדולה הגהות טור יורה דעה סימן כט כתב בזה"ל: יד. שטה ל': דהא כתיב לכלב תשליכון אותו כו'. נ"ב: א"ה כתב ה"ה בפ"ד מהמ"א, שכל דברי הרמב"ם בנויים על המדרש האמור במכילתא. ואני רואה שבמקום זה שינה מן המכילתא, דבמכילתא שנינו לכלב תשליכון אותו ככלב אתה אומר או אינו אלא לכלב כמשמעו תלמוד לומר לא תאכלו כל נבלה, והלא דברים קל וחומר מה נבלה שהיא מטמאה במשא הרי היא מותרת בהנאה טריפה שאינה מטמאה במשא אינו דין שתהא מותרת בהנאה, הא מה תלמוד לומר לכלב תשליכון אותו ללמדך שכלב מכובד מן העבד שהטריפה לכלב ונבילה לעבד, ללמדך שאין הכתוב מקפח שכר כל בריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, א"ל הקדוש ברוך הוא תן לו שכרו, ע"כ. פי' לכלב תשליכון אותו לכלב ככלב אתה אומר, כלומר לאו דוקא לכלב מפני שהיא אסורה בהנאה אלא לכלב ככלב כלומר לנכרי שהוא ככלב, או אינו אלא לכלב כמשמעו ואסורה בהנאה, ומייתי קל וחומר דאינה אסורה בהנאה, ומ"ש הקדוש ברוך הוא לכלב, שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה.

והרמב"ם ורבינו בעה"ט כתבו דלכלב תשליכון אותו, בא לומר דמיירי בענין שאינה יכולה להחיות ועוד קשה, דבגמרא פרק אלו טריפות מפקינן הך דרשא מזאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול כו', והתימה מהדרישה שנרגש מזה. והשיב, כבר כתב ה"ה דברי רבי' הם אמתיים בנויים על המדרש האמור במכילתא, ע"כ. והמכילתא אינה מסכמת לדבריו של הרמב"ם כמ"ש. והב"ח ודמש"א כתבו שהרמב"ם ורבינו בעה"ט כתבו דבריהם לפי פשט המקרא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ופשט המקרא ודאי משמע כמ"ש הם ז"ל, אבל מ"ש בגמרא ובמכילתא אינו כי אם לפי מדרשו, וכן בספר יראים כתב על פי מדרשו, ע"כ. ולי נראה כדברי ה"ה והדרישה, שדברי הרמב"ם ורבינו בעה"ט בנויים על המכילתא ודברי המכילתא אינם הפך מדברי הרמב"ם, דהמכילתא לא דריש הכי אלא ממלת לכלב שהוא כמשמעו, אבל אה"נ דאפילו לא היה אומר לכלב אלא לנכרי תתנו אותו הוה דרשינן הך דרשא דמיירי בענין שאינה יכולה להחיות ואינה ראויה אלא לנכרי. עכ"ל. ע"כ דברי הדרכי תשובה, ויש עוד להאריך בכ"ז.

וכן ראיתי שכתב לעורר בזה הגר"ח מלין שליט"א מדוע לא מקפידים בכך, וכתב שכן כמדומה אמר השפת אמת, ושוב ראיתי לידידי הנ"ל

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בשו"ת שיח חיים סימן קמו ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א בזה"ל: האם בזמן הזה של אנהוג להשליך הטריפות לכלבים האם בכל אופן יש ענין להשליך לכלבים או שאין צריך, והשיב לו בזה"ל: יש ענין כמ"ש חז"ל עכ"ד, ויעו"ש בהערות ענפי חיים מה שהאריך בזה שמדברי רש"י עה"ת לא נראה דאיכא חיובא אבל מדברי התוס' ביומא דף לו ע"ב שהביאו לדברי המכילתא נראה דהוי מצות עשה, שכן כתב בספר יבין שמועה להרשב"ץ בהל' שחיטה, וציין שם עוד למש"כ בספר האשכול ח"ג הל' ע"ז סימן נו יעו"ש, ובמה שכתב בשו"ת חקרי לב מדוע לא נהגו לתת לכלב, ובמש"כ בשו"ת ויען יוסף יו"ד סימן ח', ויש עוד להאריך בכ"ז.

ובמש"כ לדון האם מחלל שבת כשר לכתוב אות בספר תורה, לענ"ד אם זה רק למלות מותר, כן ראיתי שהעלו כמה פוסקים לדינא.

במש"כ לדון אם מותר להפריש פירות וירקות בשבת, אם זה רק מחומרא האם מותר בשבת, הנני מצרף מש"כ בזה, הנה יש לדון בנוהגים להפריש תרומות ומעשרות לחומרא האם יכולים להפריש כן בשבת, ושאלה זו מצויה הרבה בישיבות וכו' ששכחו להפריש לחומרא, וגם שכחו לעשות תנאי, והנה מקור עיקר הדין שיש להפריש תרומות ומעשרות לחומרא אף שיש הכשר טוב, כן ידוע ממרן החזו"א, והכי מובא בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן שמ) שחמיו שאל בזה את מרן החזו"א ואמר לו שהנהגה טובה תמיד להפריש בבית יעו"ש, וע"ע בזה בשו"ת בט הלוי ח"ה סו"ס קעב, ובשו"ת ישא יוסף זרעים ח"א סימן כה בשם מרן הגריש"א יעו"ש, וכן בדרך אמונה בפ"ט מהל' מעשר סק"י שלפי הניסון יש תקלות, אלא א"כ יודעים בבירור שנתעשר יעו"ש.

ומצינו בפוסקים שיש להקל בזה אפילו בשבת אף שלא עשה תנאי, כן כתב בספר דרך אמונה בפ"ט מהל' מעשר בשער הציון סקפ"ט בשם מרן החזו"א, וכן כתב בספר אורחות רבינו (ח"ג עמ' רמח) בשפ הגר"ח"ק שהחזו"א הרוה להקל, וכן כתב בספר הלכות שבת בשבת(ח"ב פרק יח הערה נה נח) בשם הקה"י שמותר לעשר בשבת כשיש הכשר מוסמך אף שלא עשה תנאי מער"ש כיון שהוא חומרא בעלמא יעו"ש, [ושם כתב שעדיף שיפריש במחשבה], ואולם בס' אשרי האיש (חאו"ח ח"ב פרק לט

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

אות ט) כתב בשם מרן הגריש"א שהתיר רק בבין השמשות ובתאני שהציבור לא קבלו שבת.

במש"כ לדון האם יש איסור בדיבור לשון הרע על מי שאינו בכלל רעהו, הנני מצרף מש"כ בכ"ז.

הנה איתא במדרש רבה (פרשת כי תצא פרשה ו' אות ט) עה"פ (תהלים נ' כ) תשב באחיך תדבר בכך אמך תתן דופי, אמר רבי יוחנן אם הרגלת לשונך לדבר באחיך שאינו בן אומתך, סוף בכך אומתך תתן דופי, וכתב בחידושי הרד"ל שמבואר שגם על גוי אסור לדבר לשון הרע, וכן מראה ממש"כ באורחות חיים להרא"ש (יום חמישי אות פג) אל תוציא דיבה ולשון הרע על שום בריה, וכתב הגר"י סרנא והגר"ק בביאור השם אורחותיו שם אות כג שנראה שאסור לדבר על גוי כמבואר במדרש, ומ"מ הוסיף שם הגר"ק שיתכן שאף שמה"ת אין איסור מ"מ מדרבנן אסור, ובחוט שני (שמירת הלשון עמ' שנז) כתב ג"כ שאסור מדרבנן יעו"ש.

ואולם בשו"ת אז נדברו (חלק יד סימן סט אות ד) כתב שאין איסור שהרי אינו בכלל עמיתך, וכן נראה מהחפץ חיים בהלכות לשון הרע כלל ח' ס"ה שמי שאינו בכלל עמיתך מותר לדבר עליו לשון הרע, וכן הו"ד בעל המשנה הלכות זצ"ל בספר דרך ישרה אות קמט וכן הוא דעת הגר"מ שטרנבוך בהגהותיו על האורחות חיים שם.

ולענ"ד כ"ז תלוי האם יש איסור דיבור לשון הרע על דומם, והנני מצרף מש"כ בקובץ באר התורה מס' קטו פרשת שלח באיסור דיבור לשון הרע על דומם, הנה כתוב בתורה, שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהן, וכתב רש"י בשם מדרש תנחומא, שלח לך אנשים, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר עכ"ל. והכא נמי לקו על שהוציאו דבת הארץ, וספרו לשון הרע כמרים. והנה הכא היה הוצאת הדבה על התבואה של ארץ ישראל, ועל הקרקע של ארץ ישראל, וכן מבואר בגמ' בערכין דף טו ע"א, תניא א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבריו על אחת כמה וכמה, ממאי דילמא משום דר' חנינא בר פפא דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב כי חזק הוא

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו, ע"כ דברי הגמ', והקשו באחרונים הרי מה שייך לטעון כנגד המרגלים, הרי אפש"ל שמה שנענשה מרים משום שדברה על אחים ומהכ"ת שיש איסור בעצים ואבנים.

ובאילת השחר (פ' שלח יג ב בד"ה וי"ל) כתב בזה"ל: וי"ל דאע"פ שאין דומה לשון הרע על עצים ואבנים ללשון הרע על אנשים, מ"מ הם היו צריכים ללמוד ממעשה דמרים שצריכים לשמור מאוד על הדיבור, וזה מידה מגונה כשמחפשים חסרונות ומדברים רע, ודרך הצדיקים לחפש את הצד הטוב, וכעין מש"כ בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ו) ונאמר על אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד וא"ל תלמידיו כמה מסרחת נבילה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה ונתחרטו על מה שסיפרו בגנותה, וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת כ"ש באדם חי עכ"ל, ויעו"ש מה שציין למש"כ ברבינו יונה בשע"ת שער א' אות יח יעו"ש. אולם אכתי אי"ז מתרץ לענין המרגלים דמה יבינו ק"ו, ואכתי לא כתוב שדרך הצדיקים לחפש דרך טובה.

ובס' אפיקי יהודה (דרוש שמונה עשר עין רוגל אות ו) כתב שי"ל שעיקר לשון הרע של המרגלים היה במה שהכחישו את מעשיו יתברך וכסרו הויתו יתברך משרה שכינתו על בן אדם הראוי לכך יעו"ש, אלא דיש להעיר דהרי רש"י כתב שדברו נגד הקב"ה, ולכאורה היה קשה לו הקושיה הנ"ל, ומצינו גם ברש"י בחומש דברים (א א' בד"ה וחצרות) שכתב בזה"ל: אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם במקום עכ"ל, ובגור אריה כתב קאי זה על המרגלים שדברו במקום ומה שדברו על הקב"ה היינו כי חזק ממנו כביכול אי הקב"ה יכול להוציאם משם יעו"ש, והיינו משום שדברו על הקב"ה, שאינו יכול לעזור להם, ויתכן לומר ביותר דכיון שכל הבריאה של צומח ודומם הכל הוא מהקב"ה, ומבורא אחד נבראו, א"כ אין מקום לחלק בזה, והפוגע בהם כמדבר נגד הקב"ה.

אלא דיש לעיין בזה מדברי הגמ' בברכות דף יט ע"א, אמר רב יצחק כל המספר אחרי המת כאילו מספר אחר האבן איכא דאמרי דלא ידעי ואיכא דאמרי דידעי ולא אכפת להו, והקשתם שם הגמ' איני והאמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל עליו קנה גדול וכבד, ותירצה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הגמ' שאני צורבא מדרבנן דהקב"ה תבע ביקריה, ומוכח דאין איסור משום שהוא אחר האבן, וקשה מדברי הגמ' בערכין דכנראה דכן יש איסור, וכה"ג כתבו להקשות בפני יצחק זוט ונדפס בחידושי הגאונים בהגליות של העין יעקב ובפרדס יוסף בפרשת מצורע (יד ב סוף אות ב) שמדברי הגמ' בעירובין דף טו ע"א מוכח שיש איסור הוצאת שם רע אפילו על אבנים, וי"ל דבאמת תליא פלוגתא דהרי איכא ב' איכא דאמרי ולא אמרינן לדינא דהוי אחרי האבן, ושוב ראיתי כה"ג שכתב בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (הדפסת הגרב"צ קוק) שכתב שם, זהו דוקא למ"ד אין המתים יודעים אבל למסקנא דהמתים יודעים אסור לספר לשון הרע אחר המת, וכתב עוד שמש"כ בשו"ע או"ח סימן תר"ו ס"ג, תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים לא שבלא החרם היה מותר להוציא שם רע על המתים אלא בא להוסיף שיש בזה גם חרם, עכ"ד, אלא דבהערה שם כתב להעיר הגרב"צ קוק דהרי סו"ס זה תלי באיכא דאמרי, וא"כ א"א דלדינא אינו תלוי בזה, אבל מ"מ י"ל כמ"ש דכיון דהוא פלוגתא, א"כ י"ל כאן מח' הסוגיות, ולדינא נקטינן להחמיר בזה, וראה עוד בזה בשו"ת משפט צדק (ח"א כרך ב' סימן עח) שכתב להוכיח מכמה דוכתי בש"ס שמתים אכפת להם בכבודם יעו"ש, וע"ע בשו"ת אז נדברו חלק יד סימן סח במש"כ בזה. וע"ע בבן יהודע בברכות שם, ויש עוד להאריך.

ואולם גם מש"כ לחדש שהאיסור לדבר על מה שהקב"ה ברא, לא נראה הכי מדברי הח"ח שבחפץ חיים בהלכות לשון הרע (כלל ה' סעיף ז'), כתב בשם היראים שכשכם שאסור להוציא דיבה על חברו כן אסור להוציא דיבה על חפציו, ומוכח דדוקא על חפציו ולא על חפצי הפקר, ובע"כ דהוא לא כמ"ש, ומ"מ י"ל דהכא מרגלים שאני וכמו שמבואר בגמ' בסוטה דף לד ע"ב ארחב"א מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתוב התם וחפרה הלבנה וכו' יעו"ש. וכיון שכן א"ש שנתכוונו לארץ ישראל שאני, ואינו דומה לסתם דומם. וכן נראה מדברי רש"י בסנהדרין דף קי ע"ב שכתב לבאר שם דברי הגמ' שעשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא והיינו דלימות המשיח לא יקבלם משיח עם שאר גלויות לפי שסיפרו בגנות ארץ ישראל וכמו שנענשו המרגלים.

ועתה מצאתי דכיסוד הדברים שכתבתי, כן הוא דעת המשנה הלכות והו"ד בקונטרס קב ונקי (תשע"ב) שהביא מדברי רה"א"ש באורחות חיים (אות

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

פג) שכתב אל תוציא דיבה ולשון הרע על שום בריה ומוכח מדבריו שאין לדבר לשון הרע על שום בריה שכרא הקב"ה בעולמו, ואף על דומם וחיות עופות ובהמות.

ועוד בסתירת הגמ' י"ל ע"פ מש"כ הגרנ"ק בחוט שני (לשון הרע עמ' שנו) שיסד שכל האיסור הוא דוקא אם כתוצאה מן הדיבור על החפץ יש גנאי ונזק לבעליו, אבל כשאין שום גנאי ונזק לבעלים של החפץ אין איסור לשון הרע בדיבור על גנאי של החפץ, וזה נלמד מחטא המרגלים שע"י שדיברו גנאי על ארץ ישראל גרמו בכך שלא ירצו להיכנס לארץ ישראל, וזה גנאי כביכול שנתן את הארץ לישראל, והביאו שכן כתב הגר"י פישר זצ"ל באבן ישראל (עה"ת פרשת מצורע עמ' קכ) שמהמרגלים נלמד איסור דיבור על אחרים רק כשיש על אחרים יעו"ש, וכיון שכן לפי דבריהם י"ל דיש לחלק שפיר בין המרגלים לסתם דומם, וממילא ליכא סתירה לדברי הח"ח.

ואולם כן כתבו הגרנ"ק והגר"י פישר, אבל מצאתי לזקני מרן החיד"א זיע"א שכתב בספר דבש לפי שיש איסור לדבר על דומם אף שלא יגרם נזק וגנות לבעלים, וכן הביאו שבס' שיחות הסבא מסלבודקא (ח"א עמ' רסד) כתב שלימדתנו התורה בחטא המרגלים שאיסור לשון הרע הוא שידבר האדם כראוי ולא יוציא מפיו שום דבר גנות ודבר זה שייך גם בדיבור על הארץ ובדומם, יעו"ש והיינו כמ"ש באילת השחר עה"ת, וכן נראה מבואר ממש"כ במדרש רבה (פרשת כי תצא פרשה ו אות ט) שאף שנאמר לא תלך רכיל בעמך מכל מקום אף על נכרי אין לספר לשון הרע כיון שהמתרגל לדבר לבסוף יספר לשון הרע גם על עמך יעו"ש.

והביאו שכן הוא דעת החפץ חיים ממעשה שהיה שהובא בס' זכרון גבריא (עמ' תרמא) שסיפר הגר"ד סאלוויציק ששמע מיהודי שהתארח בבית החפץ חיים בשבת, והגישו לחם שחור במקום לחם לבן, ואמר שהלחם השחור לא טוב, והח"ח הביא מיד שלשה דברים במעלת הלחם השחור לא, והוסיף שלכן מה שאמרת, זה לשון הרע, ואמר הגר"ד שמקור דברי הח"ח הוא מהמרגלים יעו"ש, ובע"כ דיש איסור אף לפי הח"ח, וי"ל דבמש"כ בח"ח אין כוונתו להפקיע הפקר כמ"ש בתחילה, אלא כתוב שהוא חידוש שאף על חפציו אין לדבר.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

במש"כ לדון בדין יין נסך, יש לדון מה הדין במיץ ענבים, הנה זה תלוי בכל גדרי ודיני מיץ ענבים לכל התורה כולה.

הנה בפר"ח סו"ס תפג כתב בשם שו"ת מהר"ש הלוי סי"ד שלא יוצאים ביין צימוקים יד"ח כיון שאינו משמח ובוד' כוסות בעינן שמחה, אבל בפרי חדש כתב שיוצאים יד"ח, ובחק יעקב כתב שמהר"ש הלוי כתב שכ"ד שלכתחילה בעינן משכר אבל ברור שיוצאים בו יד"ח.

וכן מצינו הרבה ראשונים דס"ל דיוצאים יד"ח ביין מגיתו יד"ח בד' כוסות, כן כתב ברי"ף גיאות בהל' פסחים עמ' שטז וז"ל: אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן, פירוש בין שהיין חי מאין מזיגה בין שהוא מזוג בין שהוא חדש בין שהוא ישן צריך שיהא בהם כדי רביעית ואפילו מזוג נמי צריך שיהא בו מן היין רביעית, ורבי יהודה אומר עד שיהא בו טעם ומראה פ' החדש והישן עומד פעמים שלא נמצא בהם טעם ומראה, חדש שעדיין אל הגיע לכלל יין, ישן שנתיישן הרבה עד שיכוון טעמו ומראהו והלכתא כת"ק דהא אמרינן ב"ב צז: סוחט אשכול של ענבים וכו' עכ"ד הרי שיוצאים יד"ח בד' כוסות ביין מגיתו, וכן כתב במאמר חמץ לרשב"ף בדיני ארבע כוסות אות קטו, ושכן איתא בירושלמי בפרק ערבי פסחים פרק י' הלכה א' וז"ל: יוצאין ביין מבושל ידי ד' כוסות וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום, דהא קימ"ל מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן לכתחילה נמי עבדינן, וכן דורך צימוקים ושורה אותם במים, שהרי אמרו בגמרא כל שיש בו טעם יין ומראה יין עכ"ד, וכן כתב בספר העיטור עשרת הדברות הל' מצה ומרור דף קלב ע"ב אבל יין מגתו מקדש דתניא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחילה דאמר רבא סוחט אדם אשכול עם ענבים ואומר עליו קידוש, ואם שתאו חי יצא אבל ידי חירות בד' כוסות לא יצא, ודוקא ביינות שלהם אבל ביינות שלנו יצא עכ"ד, הרי לן שיוצאין יד"ח בד' כוסות ביין מגיתו לכתחילה.

ואמנם בספר העתים סימן קנ נראה דהוא לכתחילה דוקא היכא דאין לו יין אחר יעו"ש. וכן כתב כיוצא בזה במחזור ויטרי הלכות פסח סימן סד שהוא כשר לכתחילה במקום שא"א יעו"ש, ומ"מ הרי דהוא כשר, וכן נראה ממש"כ בראבי"ה ח"ב עמ"ס פסחים סימן תקכה בשם הבה"ג יעו"ש. ועיין עוד בשו"ת חכם צבי ליקוטי תשובות סימן קיז.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

והנה איתא בב"ב דף צז ע"ז סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום, וכתב במאירי בברכות דף לה דאע"פ שאין לו מעלת יין המשמח ומסתבר שגם שהוא כענבים שאינם סועדים את הלב מ"מ ברכתו הגפן כ"יין, וכן כתב בבה"ג וז"ל: סוחט אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום הואיל וגבי נזיר קרוי יין דכתיב מכל אשר יעשה מגפן היין, וכ"כ הרי"ף גיאות בשערי שמחה הלכות קידוש, כלומר אחר שתיקנו ברכה מיוחדת על היין מפני שהוא סעיד ומשמח ומברכים על המיץ הגפן אע"פ שעדיין לא נעשה יין כיון שגם הוא קרוי יין עכ"ד, ובשו"ע סימן ערב ס"ב מבואר לדינא ש"יין מגיתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום

ואמנם כתב הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (סימן ד') שכ"ז דוקא במיץ ענבים שהוא ראוי להיות יין שהוא סעיד ומשמח משא"כ מיץ ענבים משוחזר שממעטים ע"י אידוי את המיץ עד שהוא נשאר תמצית שהוא רק אחד מחמשה ממה שהיה קודם ולאחר זמן כשזה כבר מיועד למכירה מוסיפים עליהם מים עוד ארבע חמישיות כשיעור שהיה קודם וגם הטעם חוזר להיות כמעט כמו שהיה מקודם, כיון שאותם ארבע ידות של מים אינה עומדים וגם מעולם לא עמדו להיות יין אין לברך ע"ז בורא פרי הגפן, ויעו"ש וכן הו"ד הגריש"א,

הנה מצינו לכמה מגדולי ההוראה שפסקו בדין מיץ ענבים של ימינו שנותנים בתוכו חומר משמר או מחממים אותו באופן מסויים או מוציאים ממנו את האלוכהול באיזה אופן אחר, ושארר תחבולות שישאר במצבו הרגיל ולא יתסוס, שכיון שאינו יכול להיות יין המשכר לעולם, בטל ממנו שם היין וברכתו שהכל נהיה בדברו, כן כתב הגאון רבי גרשון לפידות זצ"ל ונדפס בספרו משנת רבי גרשון וכן מפורסם דעתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

ואמנם דעת רוב הפוסקים שמיץ ענבים לא איבד דין יין וראוי לקידוש והבדלה ולד' כוסות, וכן כתב בשו"ת אור לציון חלק ב' פרק מו תשובה יג, וע"ע בספר אור ההלכה ח"ה עמ' רו במה שהאריך בזה, ובשו"ת יחווה דעת ח"ב סימן לב שכתב לדינא שיוצאים יד"ח קידוש אפילו במיץ ענבים מפוסטר.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ואיכא הרבה נפק"מ לדינא בכל דין מיין ענבים אם מיין ענבים פוטר יין או לא, א). דהנה בשו"ע סימן קעד סעיף ס"ב, יין פוטר כל מיני משקין, וביאר בלבוש ס"ד, מפני חשיבותו של יין קובע ברכה לעצמו, וכתב בספר הליכות שלמה (פסח פרק ט' אורחות הלכה הערה 78) שה"ה במיין ענבים, וכן כתב בחוט שני (ברכות שם סק"י) וכן השיב הגר"ח"ק והו"ד בספר שאלת רב (ח"ב עמ' רסד) שמיין ענבים פוטר שאר משקין, וכן כתב בחזון עובדיה (ברכות עמ' עד) בפשיטות, וכן כתב בהלכה ברורה (חלק ט' עמ' צב) וביאר שהרי דין מיין ענבים כיון יעו"ש.

אבל בספר שבות יצחק (שם פרק יא אות ב) הביא מהגר"ש"א זצ"ל שמיין ענבים אינו פוטר, וכן כתב בספר הזכרון דרור יקרא (עמ' רב) בשם בעל השבט הלוי, וע"ע בשו"ת וישמע משה ח"א עמ' עח.

ב). וכמו כן נפק"מ אם יש דין קדימה למיין ענבים, וע"ע במש"כ לדון כה"ג באבני ישפה, ובספר ברכת ה' ח"ג סימן יב, ובספר גם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי (ח"א עמ' כט) כתב שהשיב לו בזה הגר"ח"ק שייך קודם, ויש עוד להאריך בזה מראיות מדברי הפוסקים.

ויעו"ש עוד בגא"א שכתב הגר"מ גבאי שליט"א עוד נפק"מ בזה לגבי סוכות אם מותר לשתות מיין ענבים מחוץ לסוכה, ד). עוד כתב שם לדון אם מותר לשתות מיין ענבים בערב פסח, וכן למקפידים בגילוי ביין האם מיין ענבים גם שייך בזה, ה). עוד כתב שם לחקור לענין שילוח מיין ענבים שאשתו נדה שבשו"ע יו"ד סימן קצב סי"ג מבואר שאסור לשלוח כוס יין של יין האם הוא הדין מיין ענבים. ואמנם בזה כתבו בפוסקים להאריך לוצר שגם מיין ענבים הוא בכלל יין, כן כתבו לדינא בפסקי משנה הלכות נדה (פרק ה' סעיף עד) שאיסור שיגור הכוס הוא לא רק ביין אלא גם בכל משקה חשוב ומשקה חשוב נקרא רק משקה המשקר כמו יי"ש ובירה וכן מיין ענבים חשיב משקה אבל לא תה וקפה ומיין תפוזים וקולה יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב בספ' אוצרות הטהרה (עמ' תתקה) שמיין ענבים גם נקרא יין, יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגר"ח"ק בקובץ מה טבו אוהליך יעקב (ח"ד עמ' תקלה) שמיין ענבים הרי הוא כיון. יעו"ש ובספר אוצר הרחקות (פרק יט ס"ג).

ואמנם מצאתי בזה בספר אבני שהם (סימן קצה ס"י סק"א בד"ה מאירך) שנראה מדברי הרשב"א שלא אסרו אלא ביין מפני שהוא מרגיל לערוה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכיון שמיץ ענבים אינו מרגיל לערוה אין לאסול, וכמו שמי צימוקים מותר, יעו"ש עוד במה שביאר בזה, וכן כתב בפשיטות בספר פתחי תשובות (סימן קצה ס"י) שמיץ ענבים אינו בכלל יעו"ש. וכן נקט בספר שמועת חיים (פרק ערבי פסחים סימן סא אות ט) שי"ל שבאמת רק נאסר ין מפני שהוא משכר וחשוב טפי וע"י יהא יצר הרע, אבל מיץ ענבים אפשר דשרי יעו"ש. ויש עוד להאריך בכ"ז, ומ"מ נפקא לן עוד נפק"מ בדין מיץ ענבים האם הרי הוא בכלל משקה חשוב או לא, ועיינן עוד בספר טהרת הבית ח"א להגר"ע יוסף זצוק"ל מש"כ בגדר האיסור לשלח לאשתו יין, ויש להאריך עוד כ"ז במקומו, ויהי רצון שיראה אור בקרוב בספר שערי יוסף בהל' נדה.

ו). וכן כתב שם נפק"מ לדין קידוש במקום סעודה, והביא מש"כ בזה בשו"ת ויען דוד ח"ג סימן יח שה"ה למיץ ענבים, ובמש"כ בשו"ת נשמת שבת ח"ב סימן קכא, וע"ע בזה באריכות בספר דור המלקטים סימן רע"ג ס"ה מה שהביא בזה. ז). וכן י"ל נפק"מ לגבי תשעת הימים, ח). וכן יש לומר נפק"מ לגבי ברכת שהחיינו. ט). וכן יש ללמוד ממש"כ במק"א לדון לגבי ברכת על המחיה אם פוטרת על הגפן או לא, דלכאורה תלוי האם מיץ ענבים הוא סעיד או לא, יעויינן בגם אני אודך מתשובתי סימן ח' שכתבתי עמש"כ בשו"ת דברי בניהו חלק לב סימן טז בדין ברכת על מחיה אם פוטרת אף את על הגפן או לא, שהנה בשו"ע או"ח סי' ר"ח סי"ז שאם ברך על היין ברכת המזון במקום 'על הגפן' יצא, עי"ש. והטעם משום דיין זיין וסועד הלב. ובבאר היטב סקכ"ג הביא דה"ה ברכת על המחיה פוטרת בדיעבד את היין, וכ"ה לדינא בכה"ח סקפ"ט להלכה. אלא דכ"ז לענין יין ויש לדון מה הדין לענין מיץ ענבים, אם נפטר ג"כ בדיעבד אם בירך עליו על המחיה. וכת"ר האריך בזה מדברי הפוסקים, והביא מש"כ בס' ברכת ה' (ח"ג פרק ח אות יז) שגם מיץ ענבים הוא סועד את הלב והראיה מדמברכים ע"ז הגפן יעו"ש, ועוד.

ובשיעורי הגרי"ש אלישיב זצ"ל למסכת ברכות דף ל"ה ע"ב מובא בשמו דמיץ ענבים אין דינו כייין דאינו מסעד סעיד, ואינו נפטר בעל המחיה כייין, ומותר לשתותו בערבי פסחים ואינו מועיל לקידוש במקום סעודה. וכן דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל במנחת שלמה ח"א ס"ד. אבל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א כתבו דמיץ ענבים דינו כייין דמסעד סעיד.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובזה אמר אחי הבה"ח רבי אליהו פורת ני"ו מח"ס מאלפי זהב וש"א"ס מדנפשיה להוכיח כדעת הגר"ח קניבסקי דמיץ ענבים דינו כייץ, דהנה הא אמרו בגמ' ברכות דף ל"ה ע"ב דהטעם דמברכים על יין ברכת בפה"ג משום דהוא מסעד סעיד, ולהכי קובע ברכה לעצמו, עי"ש. ומדמברכין על מיץ ענבים הגפן ש"מ דהוא מיסעד סעיד, אך הגרי"ש אלישיב אמר לדחות, דכיון שהוא ראוי להיות סעיד ג"כ כללוהו חז"ל לברך עליו הגפן, ע"כ. אך הנה פירוש "סעיד", כתבו שם הראשונים, ריטב"א מאירי שיטמ"ק ועוד, דהיינו שהוא מחזק הלב כדכתיב "וסעדו ליבכם", [ו'זיין' היינו רק שהוא ממעט הרעב], עכ"ד. והנה מצאתי כי מחקרים בדקו כי מיץ ענבים יש בו את התכונות של היין והוא מחזק הלב ומונע מחלות לב, ומעתה הרי גם מיץ ענבים נכלל במסעד סעיד, ושפיר נפטר הוא בעל המחיה, וכדעת הגר"ח ק. ועכ"פ לא נפקא מדין ספק, וספק ברכות להקל, ושב ואל תעשה עדיף. עכ"ד. ויש עוד להאריך בדבריו. (י). וכמו כן יש לומר נפק"מ לענין פורים אם יוצא יד"ח במיץ ענבים, ולענ"ד בכה"ד ברור דלא מהני, וכן מצאתי בשו"ת שבט הלוי ח"י זימן קז ובהליכות לשמה פורים פ"א אות יא ואולם בספר נטעי גבריאל פורים המשולש פ"ט טות יא כתב שיוצא, ובספר מועדי הגר"ח ח"א תשובה תשמ השיב הגר"ח ק שיוצא רק אם משכר, ואולם ממש"כ בקונ' שערי יוסף פורים מהדורת תש"פ סימן כ איך הכהנים משתכרים שבשו"ת דובב מישרים (ח"א סימן צ"ב) הקשה איך מותר לכהן להשתכר בפורים הרי מהרה שמא יבנה המקדש, ויהיה פסול. והבאנו שם כמה תירוצים, ולכאורה י"ל שיכול לשתות מיץ ענבים, ואמנם לא מצאנו בדברי הפוסקים לתרץ כן, ויעו"ש עוד, וכה"ג קשה גם לגבי ליל הסדר דבעינן שיהיה מורה הוראה ויעויין בבאר יוסף תשובות הגר"ג רבינוביץ שליט"א (עמ' נט) מש"כ לדון בזה, והבאתי מש"כ לי הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א שכן מסופר על הגאון רבי שמואל סלנט זצוק"ל, וא"כ לכאורה גם בפורים יש לחוש לכך, ומה"ט יש פורים רוב, ראה מה שהבאנו באריכות בקונ' פורים רוב עי"ש. וע"ע במש"כ בגליון תורת הקרבנות אדר תשפ"א ובמש"כ ע"ד ויידפס בס"ד בגא"א מתשובתי חלק ה. ויש עוד להאריך בכ"ז בפנ"ע.

וכן במה שהבאנו בשם מרן הגרי"ש"א שאם שותה מיץ ענבים אין איסור של שכרות בתפילה, וא"כ לכאורה ה"ה לגבי ההוראה, שבספר אב בברכה עמ' רצו השיב הגר"ח ק שאסור רק אם משכר, וממילא מיץ ענבים שאינו משכר אין איסור, וממילא ה"ה לגבי תפילה, אבל סו"ס אין ראייה לגבי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מיין ענבים דלא חשיב יין, אלא דסו"ס אינו משכר, וע"ז לא נאמר האיסור, ואמנם בספר חוט שני (ר"ה עמ' שפד) ס"ל להגרנ"ק שיש להחמיר במיין ענבים, וע"ע במש"כ בזה בשו"ת אבני דרך חלק י' סימן קיב, ובשו"ת השואל ח"א סימן לח. יא). וראיתי למי מי שהעיר שהרי אין אומרים שירה אלא על היין כמבואר בברכות דף לה ע"א, והרי על מיין ענבים לא שייך בניסוח על גבי המזבח, ואמנם סו"ס הרי חשיב יין, מ"מ הרי הגרשו"א העיר שהרי כתוב בפסוק (תהלים קד טו) ויין ישמח לבב אנוש, בסתמא על כל מה שנקרא יין על פי דין תורה ולמיין ענבים איכא דין יין כדחזינן ממה שמברכים עליו בורא פרי הגפן ומדפטר שאר משקיין כייין וכן לסוברים שבשתיית רביעית יין חשיב קידוש במקום סעודה סגי ברביעית מיין ענבים לשמחת החג. ומ"מ י"ל שלגבי דין שירה על היין שאני, ולענין הטוב והמטיב שאני. ויש לפלפל עוד בזה.

וכן י"ל עוד נפק"מ לגבי דין יין נסך, האם ה"ה במיין ענבים, ובספרי שערי יוסף בהל' העסקת עובד זר בבית ישראל עמ' 106 הבאנו דברי הפוסקים לאסור בזה דהוי יין נסך, ואמנם תלוי בדין פיסטור האם חשיב כבישול ואז ליכא בו דין יין נסך, והנה בדין יין מפוסטר נחלקו גדולי הפוסקים האם הוא נקרא יין מבושל או לא, שבשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן כה) כתב לאסור, וכן הו"ד מרן הגריש"א בספר קידוש כהלכתו (עמ' רכט) וכן כתב בשו"ת אז נדברו (חלק יב סימן ג' בד"ה וכתבנו) שלא חשיב בישול, משום שאניני הטעם אומרים שאין משנה כלל טעם היין הטבעי, יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק כ' סוף הערה יח) שאף שחשיב מבושל לענין ניסוח למזבח, מ"מ לגבי יין נסך לא חשיב יין מבושל, ואפילו שבשו"ע יו"ד סימן קכג ס"ג כתב השו"ע שייין מבושל שנגע בו העכו"ם הרי הוא מותר ומאימתי נקרא מבושל משהרתיח על גבי האש, הרי שייין מבושל אין להתיר, אבל מ"מ בגדר הבישול כתב בש"ך בשם רהשב"א והר"ן שבעינן שיתמעט ממידתו על ידי הרתיחה והרי יין מפוסטר כיון שהוא מחומם בכלי סגור אינו מתמעט כלל, ולכן אין להקל בזה, וכן כתב לדינא בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סימן לד) שייין מפוסטר לא נקרא מבושל, כי לא מספיק רתיחה בלבד יעו"ש, אבל בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ג סימן לא) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן א) להקל, וטעמם דלא בעינן מדת חום של יד סולדת וכמ"ש הש"ך שיתמעט משהו שהרי סו"ס יש מיעוט של משהו, ובמנח"י כתב שהרי סו"ס על מבושל לא גזרו. וזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בספרו אורה של השבת (עמ' 52

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

160 בהערה מס' 14) כתב שהמיקל עכ"פ יש לו על מה לסמוך, וציין שם למש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד סימן טו. וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ח יו"ד סימן טו, ובח"ט או"ח סימן קח אות קלד) שלדינא אינו נאסר במגע גוי, ומ"מ המחמיר תע"ב אבל התורה חסה על ממונם של ישראל.

ומ"מ בכה"ג שאיננו מפסוטר והוא מיץ ענבים טבעי, הנה בקונטרס ידי כהן יעבדוך עמים עמ' קעה כתב לאסור בזה כין יין צימוקים שנאסר במגע גוי כמבואר ברמ"א יו"ד סימן קכג סי"א בשם המהרלב"ח סימן מא יעו"ש, וכן כבר כתב בשו"ת אבני ישפה ח"א סימן קנ וכמ"ש בשו"ע יו"ד סימן קכג סי"ז שמשנפרדו החרצים והזגים מן השקה נוהג דין יין נסך יעו"ש ושכן כתב בשו"ת אגרות משה חיו"ד סימן נ' וכתב שם שמה שמייץ ענבים אינו ראוי לניסוך ע"ג המזבח ולכן לא שייך בו מגע עכו"ם אין הדבר כן שהרי יין מזוג ג"כ אינו ראוי למזבח ובכל אופן שייך בו יין נסך יעו"ש, וכתב שם שלא נהגו בו איסור י"ל שבמיץ ענבים כיון שא"א לשמור אותו לזמן מרתתיחים אותו וממילא לא שייך בזה דין יין נסך יעו"ש עוד, וכן נראה שאם לא התבשל אסור בשו"ת חזון עובדיה מהדו"ק ח"א עמ' צב יעו"ש ובהא השיב מרן הגר"ק (שם אות ו) לא שמענו, אולם לענ"ד נראה דיש לחלק בין סוגי המיץ ענבים, וכן השיב שם הגר"א נבנצל באות יד שיכול להיות שהוי כמבושל שאין מנסכים אותו. טזבה י"ל דלדעת מרן הגרע"י במיץ ענבים שברכתו שהכל, ממילא לא יהיה בו איסור של יין נסך. ויש עוד להאריך בכ"ז בפנ"ע, ואמנם הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שגם במיץ ענבים יש דין יין נסך.

ואמנם יש פוסקים דס"ל שאין מברכים ברכת הטוב והמטיב על מיץ ענבים כן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק מו סעיף יג) שאין מברכים ברכת הטוב והמטיב על מיץ ענבים אלא על יין בלבד, ובהערה שם כתב, כן נראה שכיון שאין המיץ ענבים מבשם ומשמח אין מברכים עליו ברכת הטוב והמטיב, ובסוגרים עגולות שם הוסיף, שאף על יין שיש בו סוכר מברך הטוב והמטיב אף שלפי דעת הרמב"ם בפרק כט מהל' שבת הלכה יד אינו ראוי לקידוש שהמנהג בזה דלא כדברי הרמב"ם וכמ"ש ברמ"א סימן ער"ב ס"ח ויעו"ש עוד בכה"ח סקל"ח. עכ"ד, וכן כתב בשו"ת חיי הלוי חלק י' סימן לא אות ז' שבעינן שהיין הראשון והיין השני יהיה יישן ולא מיץ ענבים יעו"ש עוד בכל דיני ברכת הטוב והמטיב.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ואמנם בדעת תורה (סימן קעה סו"ס א) מבואר שעל יין צימוקים מברך הטוב והמטיב ונראה שה"ה עלמיץ ענבים, וכה"ג נראה מדברי השו"ע הרב סימן קעה ס"א יעו"ש, וכן כתב בספר אשל אברהם סימן קעה ובאחרות חיים ספינקא סימן קעה אות א וכן מבואר בכה"ח שם סק"ב שעל יין צימוקים מברכים הטוב והמטיב, ואולם במשנ"ב סימן רעב סק"ב כתב להביא מחלקות אם מקדש על יין צימוקים מבושל, וז"ל: מותר לבשל הצמוקין ולסנן היין ולקדש עליו, ויש מחמירין דלא נקרא יין עד שיהיה תוסס ג' ימים אחר בישול הצמוקין עכ"ד, ומ"מ ראיתי לחכמי ורבני בית ההוראה אהבת שלום שכתבו שכיון דהוה מחלוקת הפוסקים הוי סב"ל, ואמנם בפסק"ת סימן קעה אות א' נקט שיש לברך גם על מיץ ענבים ע"פ הדעת והא"א, והמברך כן יש לו על מי לסמוך, אם מתקיימים בזה שאר התנאים המבוארים שם.

וכן הסיק לדינא בספר מעדני אשר (סימן עב) וכתב להביא ראייה מדברי הגמ' בסנהדרין דף ע' ע"א טרחה לבאר לגבי איסור שתיית יין בסעודה מפסקת שלפני תשעה באב ולגבי בן סורר ומורה שרק ביין משמח יש איסור ולא ביין מגיתו, ומבואר שלגבי שאר דינים אין חילוק כי לא חלקו לגבי שאר דינים כמו הכא לגבי ברכת הטוב והמטיב.

וכן בספר אגרת הפורים (עמ' קיח בהערה יז) כתב ששמע מהגר"ח קניבסקי שליט"א שמסתימת הפוסקים שכתבו (עי' רמ"א ס"ב) שאף על יין חדש מברכים משמע שאף מיץ ענבים בכלל עכ"ד, והביא שם עוד מש"כ בא"ר שם סק"ד בשם הכלבו והתשב"ץ שכל שלשים יום לתסיסתו מקרי חדש עכ"ד והרי בתחלת הל' יום אינו אלא כמיץ ענבים, ושכ"כ באבני ישפה הנ"ל בשם הגר"נ קרליץ שאף מיץ ענבים חשיב יין לגבי זה משום שלא פלוג רבנן. וכן כתב בספר אור ההלכה (ח"ה עמ' רמג הערה מט) שמעידים שמנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אחרי ששונה היין של הקידוש מביאים לו מיץ ענבים והוא שותה ומברך הטוב והמטיב.

וכן כתב בספר אמר הטוב והמטיב (עמ' מג) שכן שמע שדעת הגר"ח פ' שיינברג שאם מקדש על מיץ ענבים ושותה יין זה בתוך הסעודה שיכול לברך הטוב והמטיב, וכן ששמע שס"ל להגאון רבי יעקב ישראל פישר זצוק"ל, וכן הובא בספר וזאת הברכה (עמ' קעג) דעתו, ומש"כ כן בשם הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל הובא בחידושי בתרא על המשנ"ב סק"ב בסו"ד, שנראה שמברך הטוב והמטיב גם על שינוי מיץ ענבים דמדינא יין הוא ואף

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

דלא משמח, לא פלוג רבנן כיון דיינן הוא לכל דבר, אבל מיין למיין הו"ל כמטוב לגרוע ורק בלהפך יש לברך עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת אמרי בינה סימן ל' שיכול לברך שסו"ס נקרא מיין ענבים יין, ולפי הנהוג לברך בורא פרי הגפן על מיין ענבים לא גרע מיין תוסס. יעו"ש באריכות בכ"ד. וכן כתבו עוד הרבה פוסקים, וישנם עוד פוסקים דס"ל דאפשר לברך אף בשני סוגי מיין ענבים כן הובא בקובץ אור תורה (תשנ"א עמ' תתלב) דברי הנאמ"ן שליט"א שלדעתו אפילו אם הראשון יין והשני מיין ענבים יכול לברך על השני הטוב והמטיב שאיכא דניחא ליה במיין ענבים טפי וכ"ש איפכא, וכן כתב בקונטרס ברכת הטוב (עמ' כ) בשם הגר"מ מאזוז שליט"א. וכן כתב בספר יוסף לקח (מועדים ח"ב עמ' קלג) הרי לן דאיכא ביה שמחה, אבל מ"מ לכאורה לית ביה משום שכרות, ועוד בכל דין הטוב והמטיב במיין ענבים, הארכתי במק"א, ובס"ד מקוה שבקרוב הדברים יראו את אור הדפוס.

וכן יש נפק"מ לגבי להשתכר בו בפורים, האם מהני לשתות מיין ענבים בפורים ולצאת יד"ח חייב איניש, ואמנם בגדר המצוה הנ"ל הארכתי באריכות בקונ' שערי יוסף בדיני חייב איניש לבסומי בפוריא שנת תשפ"ב יעו"ש באריכות, ומ"מ שם הבאתי לגבי מיין ענבים פשוט לדינא שלא יוצאים ידי חובה בפורים במיין ענבים, כיון דאף אם נימא דהוא דבר המשמח, אבל מ"מ אינו מביא לידי שכרות, וחזיתי שנשאל בזה בשו"ת שבט הלוי (חלק י' סימן קז אות ב) וז"ל: אדם שאינו שותה יין כלל בכל השנה רק מיין ענבים אם צריך לכפות עצמו בפורים לשתות יין גמור או שיוצא גם במיין ענבים, ואם צריך יין ממש כמה השיעור שצריך לשתות, אם צריך לכה"פ רביעית. אם אינו שותה יין כל השנה מטעמי בריאות כעין לחץ דם וכה"ג פשיטא דאינו חייב, ואם מטעמי רצון בעלמא, יראה דמצוה איכא ביין ממש מטעם שמחה דיינן ישמח לבב אנוש אינו במיין ענבים, והשיעור יראה כל שמה ששתה עושה עליו רושם של התרוממות שמחה כדרך יין, וזה גדר יותר מלמוד, ואין נפ"מ אם שותה זה בשיעור יותר מאכילת פרס, כיון דאין עצם שיעור יין המצוה, אלא התוצאה של שמחה עכ"ד, הרי לן דלא יוצאים יד"ח במיין ענבים, וכן ראה במועדי הגר"ח ח"א תשובה תשמ שנשאל הגר"ח קניבסקי שליט"א אם יוצאים יד"ח לבסומי ע"י מיין ענבים ושהיב אם משכר, אבל למעשה לא משכר וומילאלא יוצאים יד"ח, וכן הובא דעת הגרשז"א בספר הליכות שלמה (פסח פרק ט' אות יא אורחות הלכה 78) בשם הגרשז"א שאין יוצאים במיין ענבים

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

לבסומי בפוריא שאי"ז משכר יעו"ש, ועיין עוד בספר דור המלקטים פורים מה שהאריך ללקט בזה.

ובילקו"י פורים שם במילואים כתב לגבי מיץ ענבים להביא מש"כ בספר מעדני שלמה עמוד קכד בשם הגרשז"א שאף שלענין שמחת בספר המכתם ולכאורה נראה דעיקר הטעם הוא משום שלא יבוא לידי שמחה יתירה, וכן מבואר בתלמידי רבינו יונה בברכות (דף כא ע"ב מדפי הרי"ף) וכן כתב בחידושי הריטב"א (שם) בשם רבו הרא"ה שרוב השחוק מגבר יצר הרע וראוי לו לאדם שלא ימשך אחריו יעו"ש, וכן כתב במחזור ויטרי (עמ' 585) שמטיח הכוס של זכוכית בכותל ושוברו משום דכתיב בכל עצב וכו' וכתיב עבדו יעו"ש, וכן כתב ברוקח (סימן שנג) כתב ע"פ מש"כ וגילו ברעדה (תהלים ב' יא) ואמרו חז"ל בברכות דף ח' ע"ב במקום גילה שם תהא רעדה, ובגמ' בברכות דף לא ע"ב הובא ב' עובדות דהו בדחי רבנן טובא בבי הלולא דחבריהם ותברו כסא דמוקרי טובא קמייהו להעציבם, וכן הובא בביאור הגר"א אבן העזר סימן קלא. וכן כתב בראב"ן (ברכות סימן קע"ז), עכ"ד בילקו"י שם.

ואמנם חזיתי בזה למרן פוסק הדור הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל בחוט שני ראש השנה עמ' שפד אות ג' שגם בשתיית מיץ ענבים יש לחוש שלא להורות אחריו שהרי גם הוא יין, עכ"ד, ויש להעיר דהא סו"ס אינו משכר, וכמו שמוכח מדברי הגמ' בכריתות דף יג ע"ב יין מגיתו ופירש"י עד מ' יום מתוק הוא ואינו משכר, וכן מבואר בדברי הרמב"ם בפרק א' מהל' ביאת מקדש הלכה א' יו"ש, וממילא נראה דאין איסור להורות אחריו, וכן ראיתי בזה לידידי הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בקונטרס אורה ושמחה עניני שיכור בתפילה ובהוראה בהערה ד' והביא שכן ראה שכתב להקל בזה בשו"ת אז נדברו חלק ז' סימן ז' שכתב להקל בזה, ובמש"כ בזה עוד בשו"ת אז נדברו ח"ח סו"ס מ' אות ג', ובמש"כ עוד בזה בשו"ת קנה בשם ח"ד עמ' טז. ועיין עוד בכל גדרי חייב איניש לבסומי בקונ' הנ"ל.

וכן נפק"מ לגבי ברכת כהנים וכן הובא דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שהכהנים יכול לשאת כפים אחרי שתיית מיץ ענבים ונקפ"מ בשמחת תורה, כן כתב בספר איש על העדה עמ' לד ובהערה שם כתב שכן שמע מהגאון רבי בן ציון קוק שליט"א בשם מרן הגריש"א.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכן נפק"מ לגבי הא דהמבדיל על היין שיהיו לו בנים זכרים, האם הוא גם במיץ ענבים, ובקובץ באר התורה מס' קסה הבאתי שם בתשובות מרן הגר"ק זצוק"ל שהשיב להרה"ג אברהם הלוי פולק שליט"א, ששאל למרן הגר"ק בזה"ל: **סגולת המבדיל על היין**, בגמרא בשבועות (דף יח, ב) מבואר שכל המבדיל על היין במוצ"ש יהיו לו בנים זכרים ראויים להוראה, וסיפר לי ידיד ששאלו את מרן שליט"א לאחד שהיה לו רק בנות, ואמר מרן שליט"א שיבדל על היין ולא על מיץ ענבים. מבואר במחצית השקל סימן רצ"ו ס"ק י', שעדיף שאחד יוציא את הרבים, משום ברוב עם הדרת מלך, א"כ רואים שאין עדיפות להבדיל על הכוס בעצמו. ולכאורה כוונת הגמרא לאפוקי המבדיל בתפילה או המבדיל על חמר מדינא, ומנלן שמיץ ענבים לא בכלל המבדיל על היין. וכן, האם מועיל למי שיש לו כבר בנים להבדיל על היין כדי שיהיה לו בנים ראויים להוראה. והשיב בזה"ל: חז"ל אמרו המבדיל על היין עכ"ד, הרי לן דלזה בעינן יין דוקא, וכן ראה מה שהאריך בזה עוד ידידינו הגאון רבי יצחק אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שערי ציון בספרו סגולת חיים.

ומ"מ לפי השיטות שאפשר לברך הטוב והמטיב אחר מיץ ענבים משום שהוא מביא שמחה, א"כ לכאורה אפשר לצאת יד"ח גם במיץ ענבים בליל הסדר שאכן הוא משמח, וכמ"ש לגבי ברכת הטוב והמטיב הגר"מ מאזוז שליט"א ועוד, ואמנם הרבה פוסקים לא הסכימו עמו בזה, וכמו שהארכתי בזה לגבי ברכת הטוב והמטיב, שה' יעזרני להוציא הדברים בקונ' שלם בפנ"ע בעזה"י בקרוב ממש.

וכן נפק"מ לגבי מיץ ענבים בער"פ שאסור לשתות יין כמבואר באו"ח סימן תע"א ס"א מה הדין לגבי מיץ ענבים, דהנה לגבי יין מגיתו כתב בספר נטעי גבריא פסח ח"ב פרק מט הערה ז' בשם ספר ברכת הפסח סימן ט' סק"ח שיין צימוקים דינו כיון לגבי בזה מהא דכתב הפמ"ג בסי' תס"ז א"א סק"ח דכשחל ער"פ בשבת אם לא סינן הצימוקים בער"ש יסנן בשבת בבקר כיון דרשאי לשתות יין משא"כ קודם הלילה, מוכח דיון צמוקים כיון עיי"ש עכ"ד, ואמנם באשל אברהם מבוטשאטש, עהשו"ע שם כתב להקל בזה וז"ל: מעט לא ישתה. מה שאמרו חז"ל [ברכות לה, ב] דיון פורתא מסעיד סעיד, י"ל דלא שייך כן רק ביין ממש שסתמיות לשונם קאי על כך, משא"כ יין צמוקים גם שהוא כיון לכל מילי, י"ל שאינו סועד כיון ממש, ובפרט מבושל, שאולי גם יין ממש מבושל אינו סועד, ואולי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

י"ל להיפוך דייך צמוקים גם טובא סועד כיון שבהרבה ממנו אין רק ערך שליש או שתות מעצמיות הצמוקים שהוא היין עכ"ד, וכן בדעת תורה למהרש"ם שם נראה להקל בזה.

ומ"מ לגבי מיץ ענבים לכאורה נראה דתליא בפלוגתא הנ"ל, ואמנם הובא בשם מרן הגר"ח זצוק"ל בהגדה של פסח דרך אמונה, שהשיב שלכאורה הוי כיון, וכן הו"ד בספר מועדי הגר"ח ח"ב תשובה קנד יעו"ש, וכן הביא שם בהערה שכן הוא דעת הגר"א נבנצל שליט"א וכן כתב בשו"ת משנת יוסף ח"ט סו"ס קיז יעו"ש, וכן הו"ד הגר"מ גרוס שליט"א בקובץ תל תלפיות חלק סא עמ' לא יעו"ש, וכן כתב בנטעי גבריאל שם יעו"ש, וכן כתב בפסק"ת שם.

אבל בספר שבות יצחק ח"ד פרק יח אות יג, כתב שמיץ ענבים דינו כיון צימוקים ויש להקל בזה, ועיין עוד בזה בקובץ אליבא דהלכתא חלק פח עמ' פ שכתב כיוצא בזה בשם הגר"ח פ שיינברג זצוק"ל שמיץ ענבים קודם הסעודה אינו גורר כמו יין יעו"ש, ועיין עוד בזה בספר בית מתתיהו ח"ג סימן כא אות ג' יעו"ש, ובגא"א מתשובתיו ח"א סימן ג' יעו"ש, וראה עוד בספר מקראי קודש פסח פ"א הערה כו שכתב שם בזה"ל: והגר"א נבנצל שליט"א אמר לי, שלדעתו מיץ ענבים הינו משביע, אך אינו משכר. ולכן משתיית יין עלול להיות כאב ראש, אך משתיית מיץ ענבים עלול להיות כאב בטן. וכן גם אין בו התכונה שאם שותה ממנו הרבה הוי מיגרר גריר. ואגב זאת הוסיף, שישנה הוכחה שיין הינו משביע. שאמרו בגמ' שרשאי אדם להשקות פועליו יין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. והרי יין הינו יותר יקר מענבים. אלא שבמעט יין יצאו פועליו שבעים, ועי"כ לא יאכלו הרבה ענבים. עבת"ד עכ"ל, ונראה לכאורה דיש להקל בזה יותר מיין דסו"ס הוא לא מסעד סעיד, אבל לכאורה הוא כתרתי דסתרי אחר שיש עליו ברכה בפנ"ע, שהרי מה שיין גורם ברכה לעצמו מפני שמסעיד סעיד כמבואר בגמ' בברכות בפרק חמישי א"כ ה"ה לגבי זה, ויש לעיין.

כמו כן יש לדון לגבי ברכת המזון האם פוטרת מיץ ענבים, ובפוסקים בסימן קעד ס"ו האריכו בזה.

וכמו כן יש לדון לגבי מזיגת מיץ ענבים במים, והפוסקים בסימן רד ס"ה האריכו בזה, וכן לגבי לעשות קידוש על מיץ ענבים לכתחילה, וכן לגבי מיץ ענבים משוחזר, וכן יש עוד נפק"מ בכ"ז.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ומ"מ האם יוצאים יד"ח בליל הסדר לד' כוסות במיץ ענבים רבו הדעות, ואביא בזה בס"ד עיקרי הדעות, בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק טו תשובה ד' כתב שלכתחילה מן הראוי לקחת דוקא יין למצות ארבע כוסות. ומכל מקום מי שקשה לו, יכול לקחת מיץ ענבים. וישתדל שלפחות כוס אחת ישתה של יין. ויכול לערב בכוס חצי יין וחצי מיץ ענבים. ולנשים יש להקל לכתחילה לשתות מיץ ענבים. ושם בהערה כתב שהרי מיץ ענבים המצוי הרי הוא מבושל, וגם הוא שונה מהיין בכך שאינו משכר ומשמח, ומ"מ לענין ארבע כוסות יש סיבה נוספת לקחת דוקא יין ולא מיץ ענבים, ואף אם אינו מבושל, ומשום שיש אומרים דבעינן ארבע כוסות של שמחה, וכמ"ש בפר"ח בסימן תפ"ג בשם הרב חיים שבתאי. (וראה עוד במקראי קודש פסח ח"ב סימן ל"ה). ואף דלא קיי"ל הכי, וכבר דחה דבריו הפר"ח שם, מכל מקום טוב לקיים מצות ארבע כוסות באופן שגם יקיים מצות שמחת יום טוב. ויש בזה משום דרך חירות. וראה בזה בדברי הרמב"ם בפרק ז' בהלכות חמץ ומצה הלכה ט', ע"ש. ומי שקשה לו, יקיים לפחות בכוס אחת דין זה. וכגון שישתה ג' כוסות מיץ ענבים, ולכוס רביעית יקח יין. וגם באופן שמערב בכוס חצי יין וחצי מיץ ענבים מקיים מצות שמחת יום טוב, ויכול לערב בכוס היין מיץ ענבים. ולנשים יש להקל בכל אופן לכתחילה במיץ ענבים, ואין להחמיר עליהם לשתות דוקא יין. וראה גם במקראי קודש שם, ע"ש. עכ"ד. ומוכח דמעיקר הדין הרי יש לשתות יין, וכן הו"ד האג"מ זצ"ל בסר שמעתא דמשה סימן תעב סק"ז שאין לשתות ד' כוסות ממיץ ענבים אפילו אם אינו אוהב יין או שהיין מזיקו, אולם במקום שיש חשש שיפול למשכב, או שלא יגמור את כל הסדר אינו רשאי להחמיר ולשתות יין יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגריש"א בספר אשרי האיש או"ח ח"ג פרק ס' אות כה שמיץ ענבים לא יוצאים ידי חירות אלא א"כ יערב במיץ ענבים יין שיורגש האלכוהול היטב יעו"ש, וכן מו"ר הגר"ע פריד שליט"א באזמרה לשמך פסח ח"א עמ' יד, וז"ל: לכתחילה יש לשתות יין המשכר שזהו דרך חירות ולכן לכתחילה יש לשתות יין ולא מיץ ענבים ולפחות שליש יין ושני שליש מיץ ענבים [או על כל פנים ששית יין] אם מורגש בו היטב טעם היין ומי שקשה לו יכול לצאת יד"ח במיץ ענבים. עכ"ד,

ואולם הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה פסח פרק ט' סי"א שיוצאים יד"ח ארבע כוסות במיץ ענבים, וכן הו"ד הגרנ"ק בחוט שני פסח פרק יז סק"י וז"ל: מיץ ענבים טבעי, כשר לד' כוסות, ויש בו משום שמחת יום טוב,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ואף שהמיץ ענבים עובר תהליך שלא יחמיץ, מ"מ הרי המציאות היא שאם משאירים את המיץ ענבים פתוח זמן מה הוא תוסס והרי הוא סימן שיש לו את הכח שעושה את זה לייץ, ואף שעבר את התהליך מ"מ עדיין יכול להחמיץ, ובזה סגי לד' כוסות ולשמחת יום טוב. וכל זה אמור רק לגבי מיץ ענבים טבעי, אבל מיץ ענבים שמערבים בו כל מיני חומרים, יש מהם שאין בהם שמחת יום טוב. ובמיץ ענבים טבעי, יש הידור לענין דרך חירות שיהיה מעורב ביין עכ"ד, וכן הו"ד הגר"ח"ק במועדי הגר"ח ח"א תשובה קב אם יוצאים יד"ח במיץ ענבים לארבע כוסות, והשיב שיוצאים. ואמנם ראה באורחות רבינו ח"ב עמ' ס' וז"ל: אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שאינו מקדש ואינו מבדיל על מיץ ענבים אף המהודר ביותר וכן אינו שותהו לד' כוסות בסדר משום שטעמו כמים מתוקים ואין לו טעם יין. במשלוח מנות שלי למו"ר (שליט"א) זצוק"ל בכל השנים עד שנתו האחרונה (ועד בכלל) הי' כלול ארבע בקבוקים מיץ ענבים המהודר, ואמר לי מו"ר בכל השנים שמערב חצי יין במיץ ענבים שאני שולח לו ושותה מזה את הארבע כוסות. (בענין כוס חמישי ששותה מו"ר עי' להלן). אמנם קדוש והבדלה עשה מו"ר כל ימי חייו רק על יין (לבד בלי מיץ ענבים) אף בימי חליו וחולשתו בשנתו האחרונה עכ"ד, ועיין עוד בזה בשו"ת משנה הלכות ח"י סימן סז, ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד סימן קיד אות לב, ובח"ח סימן שפח אות ו', יעו"ש.

ועיין עוד בשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן לז כתב שלדעתו מיץ ענבים הרי הוא דינו כייין לכל דבריו, וכתב וידעתי שמרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל ס"ל שבד' כוסות צריך דוקא יין המשכר כיון שצריך בהם דין חירות ושמחה, וכתב בזה"ל: אך לא ידעתי מה ענין שכירות לחירות ושמחה, ולענ"ד אין זה ענין אצל זה, והרי אמרו חז"ל (פסחים קט ע"א) דאין שמחה אלא בבשר וכן אמרו שם אין שמחה אלא ביין, וכי בשר משכר, וכי בגדים צבעוניים משכרים את הנשים וקליות ואגוזים משכרים את התינוקות, אלא ע"כ דאין שמחה אלא שמחת הלב וכל שבנ"א דרכן לשמוח בו יש בו משום שמחה לגבי יו"ט, ודרכם של הבריות לשמוח בסעודה במשתה של בשר ויין וכל היוצא מן הענבים ומברכים עליו בורא פרי הגפן הוי בכלל יין אף לענין זה, ואף דבאמת אין הדרך לשתות מיץ ענבים בסעודות של שמחה, אין לדון על כל יין ויין אם דרך לשתותו לשם שמחה, אלא כל שדינו דין יין הוי בכלל הלכה זו.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכתב עוד, וגם גדר החירות אינו ענין כלל לשכרות, הרי אין לך יין שמשכר יותר מיין חי ואעפ"כ אמרו בפסחים קח ע"ב דאם שתה יין חי לא יצא ידי חירות, וע"כ דכיון דקשה לשתות יין חי ואינו נהנה משתייתו אין זה דרך חירות, ועיין בפסקי הרי"ד פסחים קח ע"ב שכתב דאין חי הוי דרך שכרות ואל דרך חירות, הרי ששכרות וחירות תרתי דסתרי הם, ובודאי לאו הא בהא תליא. ועיין עוד בר"ן בפסחים שם כ"ב ע"ב מדפי הרי"ף, שכתב דאף דאין מזוג אינו כשר למנחות מ"מ כשר הוא לקידוש של ד' כוסות, דלא משום גריעותא אינו כשר למנחות אלא משום דאינו משכר, ובמנחות צריך נסך שכר דהיינו יין המשכר, אבל בקידוש ובד' כוסות ודאי כשר כיון דהמזיגה עילוי הוא לייין עי"ש, הרי דאין מזוג שאינו משכר הוא המהודר לד' כוסות ויין חי המשכר ביותר אין יוצאין בו ידי חירות, וע"כ דאין ענין החירות שכרות כלל, וידעתי שאין לסתור דעת הגאונים הנ"ל ממש"כ הרי"ן דאין מזוג אינו משכר דהלא עינינו הרואות דודאי יש בו כדי לשכר, וע"כ צ"ל בכוונת הרי"ן דכיון דאינו משכר כ"כ כיון חי לא הוי בכל נסך שכר, משא"כ במיץ ענבים שאינו משכר כלל כיון שאין בו אלכוהול, אך מ"מ חזינן דבודאי אין שמחה וחירות תלויים בשכרות, דהלא יין המשכר לא הוי דרך חירות ויין שמעט שכרות יש בו הוא המהודר ביותר.

וכתב שם עוד ביותר, ודבר זה מפורש ג' פעמים בתלמוד הירושלמי עיין במסכת שבת נ"ד ע"א פסחים ס"ט ע"א ושקלים י"ג ע"א שם שאלו מהו לשתותן מפוסקין האם יצא יד"ח אם שתה כוס מארבע הכוסות שלא בבת אחת אלא בהפסק ואמרו שם כלום אמרו שישתה לא שישתכר אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר וכל מפרשי הירושלמי ביארו דלמסקנת הירושלמי יוצא הוא מפוסקין דאטו יש ענין שישתכר אלא לא אמרו אלא שישתה ולא שישתכר עי"ש ואף שגם בזה ודאי י"ל דאף שאינו צריך להשתכר עדיין אפשר דמ"מ צריך להיות יין המשכר אך מ"מ חזינן דאין מצות היין בד' כוסות ענין כלל לשכרות ואין כל מעלה בשתיה שיש בה כדי לשכר.

ויעו"ש עוד מש"כ להוכיח בזה מדברי המשנ"ב בסימן תעב סק"ז שכתב שאינו חשוב ולית ביה משום שמחה, הרי שאין הדבר תלוי אם הוא מכשר או לא, ולכן נראה שאין ענין שמחה וחירות לשכרות וכשם שיוצא יד"ח קידוש ביין מגיתו הרי הוא יוצא במיץ ענבים לד' כוסות, ולכן לכל דיני התורה דאין מיץ הענבים כדין ההין חוץ מדין חייב איניש לבסומי בפוריא

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכו', עכת"ד, ומ"מ יש להעיר בעיקר דבריו שכתב שהוא לכל דיני התורה שהרי אינו נכון שהרי לגבי הוראה ונשיאת כפים אחרי מיץ ענבים הרי אינו משכר וממילא לית בהא איסורא, והבן.

ואמנם נראה לענ"ד דאף דמצינו כמה וכמה גדרים ונפק"מ לגבי מיץ ענבים, וכמו שהארכתי בזה לעיל, מ"מ נראה דאף דאיכא פוסקים דמודו דמברכים ע"ז הגפן וקובע ברכה בפנ"ע, מ"מ משמח אינו, ולכן אף לדעתם לכאורה נראה דלא יוצאים בזה יד"ח של ד' כוסות, ומ"מ אף שמשמח אינו כמו שמצינו דעות הפוסקים לגבי ברכת הטוב והמטיב, מ"מ הכא בד' כוסות דבעינן זכר לדם וכמ"ש במשנ"ב סקל"ח, וז"ל: יין אדום דכתיב אל תרא יין כי יתאדם אלמא דהאדמימות מעלה וחשיבות, ועוד זכר לדם שהיה פרעה שוחט בני ישראל עכ"ד, הרי לן דלא בעינן לדינא דין חירות שיהא משמח ומשכר, ועוד יש להוסיף ע"ד המנח"א דהכא ברור דליכא דין שכרות דהרי וכי יש חיוב להגיע לידי שכרות בליל הסדר, ולכן ברור שלכתחילה אפשר לצאת יד"ח במיץ ענבים בליל הסדר.

וכן ראה כה"ג בשו"ת משנה הלכות חלק יא סימן שעו וז"ל: בדבר שאלתו דקיי"ל בש"ע א"ח סי' תע"ב סי"א לארבע כוסות מצוה לחזור אחר יין אדום (עיין פסחים דף ק"ה) אל תירא יין כי יתאדם (משלי), ובא"ז הגדול כתב שיין אדום זכר לפרעה שהי' שוחט תינוקות כשנצטרע וזכר לדם פסח ולדם מילה ונסתפק אם יכול לצאת בתירוש כי אין זה אדום. ולפענ"ד כי אין זה ספק דבאמת כי גם תירוש אם הוא נעשה מענבים אדומים או שחורים היין אדום. איברא דכבר ציינתי על הגליון שלי מנחות (פ"ז ע"א) דאמר רבי יין בן שתי שנים לא יביא לנסכים ואם הביא כשר ואמר רבא היינו טעמא דרבי דכתיב אל תרא יין כי יתאדם ופרש"י דלא הוה חשוב יין אלא אדום ושנה ראשונה יש בו עיקר אדמימות טפי לא וברבינו גרשום שם דעד שני שנים יש בו עיקר אדמומית ע"ש. נמצא דהוא מחלוקת רש"י ורגמ"ה עד מתי נקרא יין כי יתאדם אבל בתר תרי שנין תרוייהו מודו דאין לו חשיבות יין כי יתאדם נמצא דלארבע כוסות נמי יין ישן יותר משנה לרש"י ושנתיים לרגמ"ה לא מקרי עוד יין אדום, וא"כ מעיקר ההלכה היה צריך ליקח דוקא יין אדום שלא עבר עליו שנה או שנתיים עכ"פ יותר מזה אין בו חשיבות מדין אדמימות לד' כוסות ומזה אולי אז כבר תירוש אדום חשוב יותר שהרי יש בו מעלה שהוא יין אדום עכ"פ פשוט דתירוש

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מענבים שחורים או אדומים הוא בכלל יין כי יתאדם ולפענ"ד מצוה להדר אחריו והבן. עכ"ל.

וכן כתב לדינא בקובץ הלכות הל' פסח להגר"ש קמינצקי שליט"א פרק כ' ס"ה שאפשר לצאת לכתחילה יד"ח ד' כוסות במיץ ענבים, וכתב שם שאפילו מיש וסבר דעבינן שיהא יין המשכר מ"מ הרי הוא מודה שכשיש בו מעט אלכוהול יוצאין בו לכתחילה אף שהוא קלוש הרבה וכמעט שאין מרגישיין את טעם האלכוהול יעו"ש, וכן כתב כת"ר שליט"א בספר אהל יעקב הלכות ליל הסדר עמ' כג בהערה שכתב לו הגר"מ דישט שליט"א וז"ל: קבלה מידינו מגדולי ישראל ששתו לכתחילה מיץ ענבים וכן נהג מרן משטעבין זי"ע עכ"ל. וכן הוא דעת הגרשז"א והו"ד בספר הלכות שלמה פסח פ"ט ס"א שיוצאין ידי חובת ד' כוסות במיץ ענבים וטעמו משום שדין מיץ ענבים לגבי יין הרי זה יין גמור לכל דיניו וגם על ידי שתיית מיץ ענבים יצא ידי חירות והחוזק אינו עיקר לגבי זה יעו"ש. ועיין עוד במקראי קודש פסח ח"ג סימן לה שנראה שמיץ ענבים עדיף מיין צימוקים יעו"ש.

ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ו סימן קט כתב שנראה שבזמנינו שאין אנו רגילים לשותות יין בימות החול לכן אפילו מיץ ענבים שאינו משכר מ"מ אם אין טעמו כשאר המיצים בעלמא רק יש בו טעם חזק ומרגישים שזהו יין כבר מרומם ומשמח את האדם וממילא הרי זה דרך חירות ויצא ידי חובתו לכתחילה, ומ"מ ראוי לצאת יד"ח בדרך הממוצעת ולערב מיץ ענבים בשיעור שהשתיה עדיין תהיה עריבה לו, ועוד כתב בזה במק"א בזה"ל: ומיהו עכ"פ אם יכול לסבול היין ולא קץ ממנו ולא מזיק לו כלל, אף שלרמ"א בקידוש מצוה מן המובחר במבושל דוקא, נראה שבמבושל כשלנו ובפרט בפסח מצוה מן המובחר ביין, שלרש"י מבושל אינו יין וברכתו שהכל, וכן נראה שיטת הרמב"ם בפכ"ט מהל' שבת שאין יוצאין במבושל, ואף שלהלכה נקטינן שיוצאין במבושל ראוי לצאת מצוה זאת דד' כוסות לכ"ע, והיוצא מדברינו שלהלכה העיקר שיוצאין ביין מבושל, ומצותה כן לכתחילה בחולה או זקן או קץ מהיין ובנשים שאין להם להחמיר, וגדולי ישראל כמו הגאון מטשעבין זצ"ל ומרן הגריז"ס זצ"ל והחזו"א זצ"ל נהגו להקל במיץ ענבים גם לד' כוסות ואין לפקפק בזה, רק לפי דברינו אם הוא בריא ראוי לו להדר שישתדל לשתות יין גמור, או עכ"פ לערב המיץ עם יין שיהא טעם חזק של יין עכ"ל.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובקובץ באר התורה מס' קסה הבאתי תשובות מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שהשיב לידידי הבה"ח ר' יוסף פלסיקין שליט"א בעמ' 59 שאל למרן הגר"ח קבזה"ל: שאלה: מי שקשה לו לשתות יין לארבע כוסות, האם יכול לשתות מיץ ענבים, והאם יש ענין לשים בכל כוס עכ"פ משהו יין. תשובה: יש ענין (אם יכול), ומוכח דס"ל דיוצאים יד"ח מעיקר הדין במיץ ענבים לד' כוסות.

וכה"ג הו"ד מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל בקובץ מבית הלוי מועדים עמ' רפט שמותר לקחת למצות ד' כוסות מיץ ענבים ומ"מ לכתחילה יוסיף לו יין ואם הוא מיץ ענבים טבעי שמצוי היום מספיק שיוסיף מעט יין ומורת להוסיף למיץ ענבים מים בכמות כזאת שנשאר מורגש הטעם היטב, והכל לפי הענין יעו"ש, ועיין עוד בספר הליכות אבן ישראל עמ' קנד.

ובילקו"י פסח כרך ג' בעמ' קעג שכתב, מצוה לחזור אחר יין משובח שערב לו לשתיה איש לפי מה שהוא, ומי שקשה לו לשתות ארבע כוסות של יין ממש, וכן נשים שקשה להן לשתות יין, יכולים לכתחלה לשתות מיץ ענבים לארבע כוסות, וכן לענין קידוש והבדלה מיץ ענבים כשר אף לכתחילה, ונכון לערב בו מעט יין ועדיף שיהא יין אדום עכ"ד וכה"ג כתב בחזו"ע פסח, [ומ"מ יעו"ש בעמ' קמב שכתב לגבי מיץ ענבים משוחזר ברכתו שהכל ואין יוצאין בו ידי חובת ד' כוסות ואין לקדש עליו והיינו מיץ ענבים שמרתיחין אותו זמן רב עד שנעשה כמו דבש, ואח"כ מוסיפים עליו מים, ומכיון שנעשה כדבש בטל ממנו שם יין, ויצא מתורת משקה לתורת מאכל, ולכן לא יכול לברך עליו בורא פרי הגפן עכ"ד. ויעו"ש בהערה מה שהאריך בכ"ז] ויעו"ש בהערה שאינו אלא דיעבד ולכתחילה בעינן שיהא ביין דוקא כיון דבעינן מידי דשכרות, ומ"מ כיון דהוא משום שמחה א"כ כמו שלנשים עיקר מצות השמחה הוא בבגדים ותכשיטים א"כ גם מי שקשה לו יין ואינו דרך חירות יכול לשתות מיץ ענבים, וכתב שבספר סידור פסח כהלכתו ח"ב פרק ג' הערה 25 כתב שגם החזו"א לקח מיץ ענבים לד' כוסות, ושכן מובא בפסק"ת סימן תעב שהגרי"ז מבריסק וגאב"ד טשעביץ נהגו לשתות מיץ ענבים, ולכן נראה שיש להקל בזה וכ"ש היכא שישתה יין שיתבטל מסיפור יציאת מצרים, וכתב שם שמטעם זה אביו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל שתה מיץ ענבים בד' כוסות, ומ"מ טוב לערב בזה מעט יין יעו"ש. [ואמנם מש"כ שם שאין לקחת יין אם עי"כ

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

יתבטל ממצות סיפור יציאת מצרים, והנה יש לדון בכ"ז לכאורה מצד האי דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ויש לעיין עוד בכ"ז].

וכה"ג כתב גאב"ד חניכי הישיבות הגר"מ גרוס שליט"א (קובץ פסקים ותשובות חודש ניסן עמ' ע') וז"ל: אבל בד' כוסות, יש מגדולי ההוראה הסוברים שאין יוצא בזה ידי חובתו, דבעינן יין של חירות, וזה שייך רק ביין שמשכר ולא ביין שאינו ראוי לשכר, וכן במיץ ענבים שאינו משכר. ולכן כל מי שיש בידו לשתות יין, מה טוב שישתה יין, ומ"מ מי שקשה לו, יוצא במיץ ענבים, כיון שבא מיין חשיב דרך חירות. ובפרט, שלרבים מיץ ענבים ערב להם יותר מיין. וכבר נתבאר לעיל, שאם יכול לערב במיץ יין וירגיש בתערובת טעם יין, עדיף טפי. ומ"מ חולים וחלושים, ודאי שיוצאים ידי חובתם במיץ ענבים אף לד' כוסות. ובמיץ ענבים אין לערב מים כלל עכ"ל. ועיין עוד להגר"מ קראפ שליט"א בספר הל' חג בחג פסח פרק ט' יעו"ש.

ולגבי מיץ ענבים של יקבי אפרת הגר"ד טהרני שליט"א אמר שיש בו 80 אחוז יין, וכן כרמל מזרחי הגר"ע יוסף זצ"ל אמר שכשרים, וכן יקבי הגולן אמר הגרב"צ מוצפי שליט"א שכשרים, וכן בציר של בד"צ בית יוסף, וראה ערו בקונ' סדר ישראל שהובא בקובץ מריח ניחוח מס' 235, יעו"ש עוד כל הפרטים בזה.

ולגבי מיץ ענבים קדם יש לדון עליו, ולכאורה אם אין מעורב בו מים הרי הוא לכתחילה, אבל אם מעורב בו מים הרי טעמו קלוש, ועיין כה"ג בדברי הגרשז"א בהליכות שלמה פרק ט' סי"ב יעו"ש, ובספר שבות יצחק פסח הביא דבר חידוש בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאפילו כמה טיפות מים שמתערב בתוך המיץ ענבים הרי הוא פסול אותו מלעשות קידוש יעו"ש, [ולפי חידוש מרן הגרי"ש"א יצא שמי שמזוג בלחיים ג' טיפות מים ומקדש על מיץ ענבים הרי אין יוצא בו כבר יד"ח קידוש, ומ"מ נראה פשוט לדינא דהפוסקים לא הסכימו כדברי הגרי"ש"א זצוק"ל].

ומ"מ לכו"ע לנשים וקטנים שרי לצאת יד"ח במיץ ענבים, וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בספר מעשה איש עמ' קיד יעו"ש, וכן ראה בזה בספר הליכות אבן ישראל עמ' קנה יעו"ש, ויש עוד להאריך בכל דיין מיץ ענבים בספר שלם בפנ"ע, ויש לי עוד בזה בכתובים.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

במש"כ לדון במי שמוכר בחנות כלים האם מותר למכור (סירים וכו') לחשוד שאין מטבילים, י"א שמהני להטביל לפני, עיין אוהל יעקב טבילים כלים, ובמש"כ בקונ' שערי יוסף הל' טבילת כלים שהולך לצאת בקרוב, וכיון שכן י"ל שיעשה זאת.

במש"כ לדון האם מותר לשמוח שמת רשע, הנני מצרף מש"כ לשמוח במפלתה של לבנון, נשאלתי ע"י אחי הבה"ח רבי אליהו פורת נ"ו מח"ס מאלפי זהב ושא"ס האם יש לשמוח במפת לבנון בפיצוצים שנגרמו מחמת מחסני הנשק להם, הנה איתא במשלי (כד יז יח) "בנפול אויביך אל תשמח ובהכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו", והקשה ע"ז האלשיך הקדוש מהו לשון פן דשמע ספק מי איכא ספיקא קמי שמיא, ועוד הקשה הא כתיב באבוד רשעים רינה, והנה כבר הקשה כן בזוה"ק (פרשת נח דף סא ע"ב) האיך אמרינן באבוד רשעים רינה והרי שנינו שאין חדוה לפני הקב"ה כשעושה דין בחייבים, ותירץ שהקב"ה שמח דוקא כשהגיע זמנם ונתמלא סאתם, אלא דבכה"ג אין אנו יכולים לדעת כן בדיוק. וכן איאת במשנה באבות פ"ד

ואיתא במגילה דף טז ע"א גבי המן א"ל סק ורכב א"ל לא יכלניא דכחישא חילא מימי תעניתא גחין וסליק כי סליק בעט ביה א"ל לא כתיב לכו בנפול אויביך אל תשמח א"ל הני מילי בישראל אבל בדידכו כתיב ואתה על במותימו תדרוך ע"ש, וא"כ מבואר שבגוים אפשר לשמוח.

ומאידך קשה מהגמ' במגילה שם דף י' ע"ב שאיתא שם שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים וא"ר יוחנן מאי דכתיב ולא קרב זה אלא זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, וכן בילקוט (רמז תרנד) שלא כתיב שמחה בפסח ואין אומרים הלל כל שבעה משום בנפול אויביך אל תשמח ע"ש, וא"כ מבואר דגם במפלת גוים אמרינן כן, ושמא דהתם הוא משום דין הכרת טובה, ובעצם סתירת הגמרות מצאתי שהקשה כן בכרם יוסף עמ"ס מגילה (עמ' תסו) ע"ש שהביא כעשרה תירוצים, ושם בתירוץ ג' הביא שבו"ת חוות יאיר (סימן רכה) כתב שדוקא הלל שלם איקרי שירה אבל הללויה בעלמא אפשר לומר שהרי מטעם זה קורין בשביעי של פסח הלל בדעלוג שאין לפניו יתברך שמה בשלימות, ולפי"ז י"ל שמותר לשמוח במפלתן של רשעים ורק הלל שלם אין לומר. וע"ש עוד תירוצים בכרם יוסף ולפי"ז

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בכה"ג שפיר דמי. וכן י"ל גלפי דברי הגמ' בערכין דף י' ע"ב שמה שאין גומרין את ההלל בימי הפסח משום שאין קרבנותיו חלוקין.

והנה לפי תירוץ זה, דאיתא בגמ' בברכות דף י' ע"א ולא אמרה הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר וכו', והקשה המהרש"א על מה שכתבו האחרונים בשם המדרש הא שאין אומרים שירה ביו"ט אחרון של פסח משום דאיתא גמ' בסנדהרין דף לט ע"ב ובמגילה דף י' ע"ב שאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, ואילו בגמ' בברכות מבואר שדוד לא אמר לל עד שראה במפלתן של רשעים, ובמהרש"א כתב שבאמת יש טעם אחר ךהא שאין אומרים הלל ביום האחרון של פסח כמבואר בערכין שאין חלוקין בקרבנותיהם.

והנה בבראשית רבה (ו ד') איתא שלא נאמר ביום השני כי טוב כיון שנברא בו אור של גהינם וביאר בחזקוני (בראשית א' ז') שהטעם הוא משום שהרי אין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ע"ש.

ועוד כתב בתירוץ ד' ולפי דבריו מבואר דראוי לשמחוח על מפלת רשעים ושבירת שרועם שעל ידי כך לא תהיה ידם תקיפה לקלקל ולחבל בכרם בית ישראל ולהעביר את ישראל על דתם, ולפי"ז י"ל דכיון דכאן הוא קלקול כוחם שלא יוכלו להזיק לנו יש לנו לשמוח וגם להודות להשי"ת ע"ז.

ועוד דברבי שאול לבעל השו"מ (על אגדות הש"ס) כבת שיש לחלק בין יציאת מצרים שהיה קודם מתן תורה והללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז לכך לא שייך לומר שירה אבל אחרי שקבלנו את התורה יש חילוק בין עכו"ם לישראל.

והנה הנצי"ב בפירושו לספרי (קרח קיט) כתב לחלק בין רשעים לתאבון לרשעים להכעיס, וראה עוד בתנא דבי אליהו רבה (יח) אם אחד מישראל רוצה לשמוח במפלתן של רשעים המבקשים לעשות רעה לישראל שהם רשעים גמורים מותר לשמוח ברעתן. וע"ע במהר"ל (אבות, בפ"ד במשנה בנסול אויביך) שמפרש שכשאר הרשע נאבד יש לשמוח מחמת כבוד המקום אבל אם זה ניכר רק אם נאבד תוך כדי מעשי רשעותו ע"ש, וא"כ הכא סו"ס אם נהרגו מתוך נעשי רשעותן וכן ערבים שבאו לעשות פיגוע ונהרגו מחמת זה בעצמם, יש לנו לשוש ולשמוח פי שנים. ובתפילה שנזכה בקרוב לראות במשיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

במש"כ לדון האם מותר ללמד לחילונים דברי תורה, ידוע בזה הגר"י זילברשטיין אומר שמותר אפי' שלא ברכו ברכת התורה כי ע"י כן מקרבם לתורה

במש"כ לדון האם מותר לקחת צדקה ממי שאינו שומר תו"מ, הארכתי בזה בכמה דוכתי.

במש"כ לדון האם שייכא חרם דרבינו גרשום בקריאת מכתב ממומר, עיי' מש"כ לגבי גוי בשערי יוסף עובד זר.

ובמש"כ לדון מקור האיסור לחזק ידי מחללי שבתות, בנתינת כסף להם. הגר"ע פריד אמר לי שבטיוול אם רוצים לקנות בתחנת דלק שמחללים שבת ואין מקום אחר לקנות אם רוב פרנסתם ע"י חילונים אין בעיה לקנות שם, אבל נראה מדבריו דאם הרבה אנשים חרדים עוברים שם וזה רוב פרנסתם כמו תחנות עצירה ידועות בכביש שש וכדומה יש להחמיר בזה, שלא להחזיק ידי עוברי עבירה.

ואסיים בברכה לכת"ר שיזכה להוציא את ספרו בקרוב ברוב פאר והדר.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב לקובץ אור מרדכי ניסן אייר

בס"ד

יום ג' כ"ג ניסן תשפ"א

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"א"ס.

שלו' וברכה.

ראיתי הקובץ האדיר "אור מרדכי" ניסן אייר, וראיתי במאמר סוד שי"ח תשובות מאת מרן שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א להגר"מ גבאי שליט"א ואעיר כפי מיסת ידיד הקטנה בעזרת ה' החונן לאדם דעת.

(א). במה ששאל להגר"ח"ק האם מותר לאכול עוגה מקמח מצה בער"פ שחל בשבת, והשיב הגר"ח"ק, כן, וציין בזה שהגר"ש ואוזנר בשבט הלוי כתב להחמיר. וכיו שאנן גם הארכנו בזה, הנני לצרף בזה מש"כ.

הנה לדינא נראה דבכה"ג יש להקל בזה, לדינא אינו כן, דהנה י"ל דשאני מצה עשירה שאסר הרמ"א משום שא"א לה בלא חימוץ, משא"כ עוגה שעשויה מקמח מצה דיהיה שרי, דהרי יש שם ביצים ושוקולד ושמן ועוד, ולכן י"ל דלדינא דשרי, וכ"ש לפי מש"כ בשו"ת הריב"ש סימן תב שכל האיסור הוא לאכול מצה בער"פ היכא דיש לה שם מצה, ולכן י"ל דכ"ש עוגה שלא יוצאים בה יד"ח, אלא דברמ"א סימן תע"א ס"ב כתב מצה שנאפתה כתיקונה ואח"כ נתפוררה ונילושה ביין ושמן אינה נקראת מצה עשירה ואסור לאוכלה בער"פ, וכתב במשנ"ב שם סק"כ, אינה נקראית וכו', דלא נתבטלה ממנה שם מצה ע"י זה, ומ"מ לצאת בה ידי מצה בלילה אין כדאי לפי מה שנתבאר במשנ"ב סימן קסח סקנ"ט עו"ש, וגם יש לחוש למי שאומר שגם זה בכלל מצה עשירה, וכתב שם עוד שכ"ז שלא בישלה אבל אם בישלה שאני יעו"ש. וכן כתב בס' נתיבי עם (עמ' קצד) והביאו בחזו"ע (פסח עמ' קצט) שעוגה שנשעית מקמח מצה אפויה ועירבו בה דבש ויין וכיו"ב וחזרו ואפו אותה אין לאכולה בערב פסחש הואיל ונאפית מכבר אין עליה שוב תורת מצה עשירה, והביא שכן פסק הגר"א"י קוקו בעולת ראייה (ח"ב עמ' רמג) יעו"ש, ומ"מ אכתי י"ל דאם יש בה ביצים ועוד שאני, וכ"ש שאין בה רוב קמח.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכן נראה דבכה"ג נקט להקל בילקו"י (ער"פ שחל בשבת עמ' לב) שכתב, מאפה שעושים בכמה בתי מלון וכו' במיוחד לשבת הגדול, בער"פ שחל בשבת, שעשוי כמין פחזניות שמורכת מליטר מים ליטר ביצים ליטר שמן קילו קמח מצה קילו קמח תפוח אדמה ובאחוזים יש תערובת של קמח מצה כ-19 אחוז ואין שם פת אחר זולת המאפה שלדינא אין איסור לאוכלם בער"פ וניתן לברך עליהם המוציא לחם מן הארת וברכה אחרונה ברכת המזון כאשר קובעים עליה סעודה, ושם הביא דברי הרמ"א ועוד, אבל "מ הביא מש"כ בכה"ח (שם סקל"ג) ע"ד הרמ"א שכ"ז דוקא יש בה תואר לחם וכמו שנתבאר בסימן קסח סקפ"ד ופה יעו"ש. ומ"מ ראה שם בילקו"י עוד כמה נימוקים, אבל מ"מ תבנא לדינא דאף להגרע"י בכה"ג דאינו הרבה קמח מצה שרי, ומ"מ כל מה דאסר שהמצה ניכרת אבל הכא אין המצה ניכרת.

וכן החמיר לדינא בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קיז) שאין לאכול עוגיות שנאפו מקמח מצה לפי שאם קובעים עליהם סעודה מברכים ע"ז ברכת המזון ולא דמי לכופתאות שמתיר במשנ"ב סימן תע"א סק"ב משום שנקראים מעשה תבשיל יעו"ש, וכן הביא לדינא הגר"צ כהן זצ"ל בס' ער"פ שחל בשבת במילואים עמ' רמו. וכן ראה לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ג פרק יג אות ג) שהקשה מ"ש מצה זו ממצה עשירה הרי כשם שמצה עשירה מותרת בער"פ משום שאין יוצאים בה ידי חובה בלילה וכמו שכתבו בתסו' והרא"ש ריש ערבי פסחים והובא גם בטור סימן תעא, א"כ גם מצה שנתפוררה ונילושה ביין ושמן הרי תערובת זו מבטלת טעם מצה ואין יוצאים בה יד"ח בפסח, ומ"מ כתב לבאר שם, שאף שודאי שאסור לאכול מצה בער"פ אף אכל יחד עמה דברים אחרים ושאר מאכלים ולא אמרינן כיון שלא יוצא יד"ח באכילה זו כלל בליל פסח יהא מותר לו לאכול כך בער"פ, והיינו טעמא כיון שמצוה כזו נאסרת באכילה בערב פסח וכל מה שלא יוצא בה בליל פסח אינו מחמת המצה אלא משום שאכל עמה דברים אחרים שביטלו את טעמה, א"כ ודאי שלא נתיר לאוכלה אף שרוצה לאוכלה עם שאר מאכלים משא"כ מצה עשירה שהטעם שאין יוצאים בה בליל פסח הוא מצד עצמה משום שאינה לחם עוני וכדאיתא בגמ' בפסחים דף לו ע"א מותרת היא בער"פ, וה"ה למש"כ הרמ"א במצה שנתפוררה ונילושה ביין ובשמן הרי היתה זו מצה רגילה שעירב בה דברים אחרים וכיון שנאסרה מצה כזו לאוכלה בער"פ לא נתרינה באכילה משום שמעורב בה דברים נוספים אף שבלא חזר ואפאנה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מברך מזונות ובחזר ואפאנה מברך המוציא אם קובע סעודתו עליה וע"כ אין לאכול בער"פ מצה שנתפוררה ועירבה עם ביצים וכדומה ואפאה שוב, וה"ה לעוגה מקמח מצה שהרי יוצאים יד"ח במצה טחונה כמבואר שם בברכ"י סימן תסא אות א' יעו"ש.

ומ"מ כדברינו כן הוא דעת מרן הגרשז"א זצ"ל בס' שמירת שבת כהלכתה (ח"ב פרק נו הערה נ) שעוגה האפויה מקמח מצה שנילוש בשמן ובדבש ובזמן הלישה נאבד ממנו תוריתא דנהמא יש מקום לומר שמותר לאוכלה בער"פ ויש על עוגה זו דין פת האבה בכיסנין שאם קובע עליה סעודה ודאי חייב בנט"י ומברך עליה המוציא וברכת המזון ולכן בער"פ שחל בשבת כשם שיכול לאכול סעודה שלישית ממצה כתושה מבושלת או מטוגנת כך אפשר לאכול מעוגה זו, וכמ"ש ברמ"א סימן תע"א סק"ב דאסור לאכול מצה שנתפוררה ונילושה במי פירות היינו דוקא שלא נאבדה ממנה צורת פת בשעת הלישה אבל אם נאבדה ממנה צורת פת בשעת הלישה שאז מותר לאוכלה בכה"ג וכמו שכתב שם בעשר הציון יש לומר שמותר לאוכלה אף כשנאפזה אח"כ דתו הו"ל כמצה עשירה יעו"ש, והו"ד גם בס' הליכות שלמה (פסח פרק ח' ס"ד) יעו"ש, וראה עוד בס' דרכי המלך הל' ער"פ שחל בשבת אות ו' יעו"ש.

ובעיקר דעת מרן הגר"ח קראה בס' מישרים אהבוך ח"ד ער"פ שחל בשבת אות צ' הובא שנשאל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בהאי לישנא, ראיתי מי שביאר דמה שכתב הרמ"א דאסור לאכול בערב פסח, עוגה מצה שנתפוררה ונילוש בבין ושמן וכדו' ושוב נאפתה הוא דוקא שיש תירותא דנהמא בעת הלישה של המצה עם היין וכדו', אולם אן בעת הלישה אין תוריתא דנהמא מותר לאכלה בערב פסח אף שנאפתה אח"כ, מה דעת מרן שליט"א, תשובה: צריך עיון. ומ"מ לדינא כדברי מרן הגרשז"א וי"א כן אף לפי דברי הרמ"א דכ"ש שמוסיף מים אין זה שם מצה, ולכן לדינא מותר לאוכלה בער"פ שחל בשבת, וכן אמר לי אאמו"ר שליט"א. וכן הוא לדינא.

ב). במש"כ לדון שם בענין מצה ללחם משנה, וענה שכן, שכן הורה מרן החזו"א זצ"ל, הנה בעיקר האי דינא יש כמה חילוקים, והנה לענין המצות האם אפשר לצרפם לליל הסדר, יש לדון בכמה אופנים של מצות. וחדא נקדים בגדרי ובדיני האיסור של אכילת מצה בערב פסח.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

(א). מצות מצוה שנאפות בערב שבת, בהם כתבו הפוסקים לדון דלכאורה אסורים בטלטול משום מוקצה מחמת חסרון כיס, כן כתב בפרי מגדים (א"א שם סק"א) וכן כתב בפרי מגדים (סימן תעא א"א סק"ח, וסימן שח א"א סק"י) וכן כתב הבן איש חי (ש"א פ' צו) ובדרכי חיים ושלום (עמ' תא).

אולם הגאון מבוטשאטש (סימן שח) כתב לחלוק ע"ד הפרי מגדים ומתיר בטלטול גם את המצות, וטעמו שהא לדינא כתב ברמ"א שמותר להאכיל בהם את הקטנים שאינן יכולים עדין לספר ביציאת מצרים, ומשו"ה אינו מוקצה.

אולם בזה כתב בפסק"ת (סימן תמד בהערה 9) שהרי בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סוס"י ע"ז) כתב שאם אין לו למצות מצוה רק מצות אלו, הרי בשום אופן לא יתן אותם לקטנים ומוקצים הם יעו"ש, וא"כ הרי ה"ה הכא שמצות אלו שנאפו בערב שבת שיהיו מוקצים, וולענ"ד גם היה נראה לפרש כוונתו שאם היה לו רק מצות אלו, הרי לא היה נותנם לילדיו, ומשו"ה הם מוקצה].

וא"כ כיון דהם מוקצים ואסורים בטלטול, א"כ לכאורה אין להשתמש במצות אלו ללחם משנה, וכן כתב לדינא בחזו"ע (פסח עמ' רסו) שאין לטטל מצה בשבת משום מוקצה הואי והיא אסורה באכילה מדברי סופרים בערב הפסח עד הלילה, וכתב עוד, ואם נותן עליה חזרת, מטלטל אותה אגב החזרת, במה דברים אמורים במצה השמורה המיוחדת לסדר ליל פסח לצאת בה ידיד חובה, שאדם מקפיד שלא לתת ממנה לתינוקות לפני הפסח, אבל מצה רגילה שמותרת באכילה בערב פסח לילדים קטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים בטלטול, וכן מותר לקחת אותה ללחם משנה, ושם בהערה הביא מש"כ המרדכי (פ"ק דפסחים אות ה) בשם מהר"ל מפראג, בפירוש דברי רב יהודאי גאון שם שמצה מוקצה היא, שהרי אינה ראויה לשבת, ושמה יבוא לטלטלה ונמצא כמכין בטלטול זה משבת לצורך יו"ט ע"ש, [א"ה היינו דוקא לענין מצה רגילה, אבל לענין מצה שמורה בזה כבר יש לדון כמו שהבאנו מהפוסקים לעיל דיהיה שייך בזה דין מוקצה מחמת חסרון כיס] והביא עוד מש"כ בפרי מגדים שהוא מוקצה, [וזוה קצת קשה דהרי מהפרי מגדים כמו שהבאנו לעיל היינו מירי במצה שמורה חממת מוקצה מחמת חסרון כיס ואולי החזו"ע לא דק בטעמים, אלא דסו"ס דתיהוי מוקצה] ושכן כתב בספר עיקרי הד"ט (סימן

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

יז אות לד) ושכ"כ בספר שם חדש (ח"א דף עט ע"ד) ושכן העלה בספר מטה אהרן (ערך טלטול) שמכיון שמצה צריכה לו לערב אסורה בטלטול ע"ש, ויעו"ש עוד שהביא דברי השואל ומשיב שהבאנו לעיל דבריו.

ועוד כתב שם שכן כתב לדינא בפתח הדביר (ח"ג סימן שח סק"ד) והעיר, שהנוהגים לשלוח לחבריהם בשבת ערב פסח מצה שמורה לסדר ליל פסח לא יפה עושים שמטלטלים מוקצה בשבת וכן כתב הגאון החבי"ף בספר חיים לראש (דף יג ע"א) בשם הגאון ר' מרדכי הלוי ע"ש. ובמש"כ שאם נותן עליה חזרת, שכן כתב בבא"ח (ש"א פ' צו או ו).

אולם בס' חק לישראל (עמ' עב וקפז) כתב בשם שו"ת פרי השדה (ח"ב סימן פה) שאדרבה איפכא מסתברא שכיון שנוכל לצרפה ללחם משנה הרי שוב היא מותרת בטלטול שאין לחם משנה צריך שיהיה ראוי לאכילה, והרי די שבוצע באחד משניהם. וכן כתב להתיר בס' שערים המצויינים בהלכה

ב). אבל מ"מ יש לדון בכלל דכיון שא"א לאוכלה, הרי הוא לא מצטרף ללחם משנה, דהנה בגדר לחם משנה מצינו מח' בהראשונים האם בעינן שיוכל לאוכלו או לא, וראה עוד בזה בס' שערי יוסף אורחות הישיבה סימן יז שהבאנו לחקור כן בדברי השו"ע (או"ח סימן רע"ד ס"א) ובוצע על ב' ככרות, דכתיב לקטו לחם משנה, ומוכח

ובדין זה, כתבנו להוכיח מהא דיש לדון האם מותר לקחת לחם משנה משכינו, והנה מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל (והו"ד בשולחן שלמה סי' רעד ס"ק א) "ואם שואל משכנו חלה ללחם משנה על דעת שיחזירו לבעליו מיד אחר הברכה, צע"ק דאולי בעינן שיהיה דומה ללחם משנה של המן במדבר שהיה ראוי לאכול משניהם, ואילו לחם זה ששאל מהשכן אם חייב להחזיר אותו לחם הרי אסור לאכלו משום גזל".

ובשו"ת אבן שהם (או"ח סימן ז) שכתב: "עוד בילדותי ראיתי גם לומדים היו נוהגים בסעודה שלישית לשאול להם חלה אחת משכינו הקרוב אליו לצרף אותה אל חלה אחת שלו, והיו בוצעים על החלה אחת שלהם, ואחר כך החזירו לשכנם החלה ששאלו מהם". ועוד כתב: "ולענ"ד לכאורה לפשוט שאין יוצאים כן, אלא צריך להיות ב' חלות שלהם, ועי"ש שהביא ראייה מהא שפסק השו"ע (או"ח סי' שכה סעי' ד) "פת שאפה אינו יהודי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

לעצמו בשבת, יש אוסרים ויש מתירים, ובשעת הדחק או לצורך מצוה כגון סעודת ברית מילה או לצורך ברכת המוציא יש לסמוך על המתירים". וכתב על כך במחצית השקל (ס"ק יא) "אמנם בשעת הדחק ולצורך לחם משנה יש להקל". ומשמע שמותר לקחת פת עכו"ם לצורך לחם משנה. והוסיף האבן השהם: "הרי מבואר מזה דאין יוצא בשאול בהחלה של לחם משנה, דאם נימא דיוצא ויוכל להחזירה אחר כך להמשאיל, אם כן אין זה רבותא כלל, דודאי היה מותר אפילו שלא בשעת הדחק, דאין חשש של פת עכו"ם, כיון דלא יאכלנה, ויחזירה אחר כך להעכו"ם. ואם כן שמע מינה כמו שכתבנו, דגם החלה שניה של הצירוף ללחם משנה יש לה הדין של חלה הראשונה שיכול לאכלה" ובע"כ דיש דין לאוכלו. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ג יו"ד סימן מח) ובשו"ת חלקת יעקב (סימן צה) שנסתפקו בזה.

אולם בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יא סימן כג) כתב שמה שכתוב בפרשת המן אינו אלא סיפור דברים, ואינו לדינא ממש כמו שהיה שם, וז"ל: והכי מסתברא, דבגמרא בברכות (לט, ב) ובשבת (קיז, ב) הא למדו הך דינא דבשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מפני דלחם משנה כתיב. ובהך קרא לא נזכר לשון ציווי, שצריכים ללקוט לחם משנה שיהא מקום להיתלות ולומר שצריכים שילקטו דומיא דשם שהיה משלכם, אלא כתוב בלשון של סיפור דברים, ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד (שמות טז, כב). ולכן החיוב לעשות רק זכר כפי שהיה אז, והיינו לבצוע על לחם משנה, אבל אין כל חיוב של לכם, מפני ששם היה למעשה שלכם כפי מה שלקטו עבור כל אחד ואחד ע"כ. ועי"ש מה שדחה ראית האבן שוהם דשם הבעיה משום שנאפה בשבת ויש ליה דין מוקצה ודין נולד. וכן התיר בשו"ת דעת משה (או"ח סו"ס יב) להתיר בלחם שאול.

ובשו"ת תשובות והנהגות (או"ח ח"א סימן קעא) כתב, "ולחם משנה אינו כבמן ממש דאם כן צריך שיהיה בכל לחם שיעור סעודה כבמן. ואילו בלחם משנה סגי בככר בשיעור כביצה או כזית. ועל כרחך דאינו רק זכר למן, להראות שבמן היה בערב שבת לחם יומיים, וסגי בשני לחם הראוי לאכילה ובוצע על אחת למנהג העולם. וכן כתב בשו"ת דברי יציב (או"ח סימן קכח אות ד) שהמנהג הפשוט לצאת גם בשאולה, ובשו"ע ונושאי כליו לא הוזכר שום מקום להחמיר בזה. ויעו"ש מש"כ לענין לחם משנה קפוא, והכל באותו ענין האם צריך שיהיה ראוי לאכילה או לא.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ושם כתבנו גם לדון בענין צירוף מצה ל"לחם משנה" בערב פסח שחל בשבת – הנה ברמ"א (סי' תעא סעי' ב) נפסק: "מצה שיוצאים בה בלילה, אסורים לאכול כל יום ארבעה עשר". ויש לדון בער"פ שחל בשבת האם מותר לצרף לחם משנה מצה או א"א כיון שאין המצה ראויה לאכילה.

והבאנו במש"כ בשו"ת פרי השדה (סימן פח) [והבאנו חלק מדבריו לעיל] וז"ל: "פשיטא דגם מצה יוכל ליקח לשניים, כיון דאין צריך לבצוע רק זכר למן, ובמצה נמי כיון דלחם מיקרי אע"ג שאין יכול לאכול ממנה בסעודה זאת, מכל מקום שפיר זכר למן הוי". וכן משמע בדברי הגרשז"א שהבאנו לעיל דאז שפיר דמי דהרי התם סו"ס הוא אוכל, וכן נראה להוסיף עוד טעם כיון שהוא שעת הדחק דאין איך הרבה לבער את החמץ.

אבל בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן קי אות א) הביא פוסקים האוסרים צירוף מצה ל"לחם משנה" בערב פסח שחל בשבת: "בשו"ת עין הבדולח (סימן ס"א ד"ה ושאלה) נשאל אם מותר לצרף ללחם משנה לחם אחד שהשמרים שבו הם מתבואה חדשה. והשיב, פשוט הוא דאינו יוצא ידי חובת לחם משנה, כיון דאינו ראוי לאכילה, וכן נהגתי אצלי מעודי. ולדבריו נראה שהוא הדין בנדון דידן, אין לצרף מצה ללחם משנה בערב פסח שחל להיות בשבת, כיון שאסור אז לאכול מצה, כמבואר בירושלמי, וברמ"א (או"ח סי' תעא סעי' ב) פסק שמצה שיוצאים בה בלילה אסור לאכול כל היום, נמצא דבשעה שבוצע בשחרית כבר אסורה מצה באכילה". וכן פסק בשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קכב אות ג) הכריע שאין לצרף בערב פסח שחל בשבת מצה ללחם משנה, כיון שהיא אסורה באכילה בערב פסח.

ג). אבל מ"מ במצה רגילה שרי, וכמו שהבאנו לעיל שכתב בחזו"ע, ושם בהערה כתב מקורו, מדברי הפרי מגדים שמה שמטלטלים אותם משום שהיא ראויה לקטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, ושכן כתב בעיקרי הד"ט (שם), אולם יעו"ש שכתב להקשות ממש"כ בגמ' בשבת דף קכא ע"א שאסור לטלטל טבל בשבת אע"פ שהוא טבל מדרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב, והרי לדעת הרשב"א בתשובה (סימן צב) איסור דרבנן מותר למספי בידים לקטן, אלמא דאע"ג דחזי לקטנים אסור לטלטלו משום מוקצה, וכתב לתרץ שם מרן זיע"א שי"ל ששאני התם שהטבל איסורו מגופו משא"כ מצה שהיא מותרת מצד עצמה אף לגדול אלא

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שהיום גורם לה להאסר, והביא שם שכיוצא בזה כתב בחידושי הרשב"א דף קיד יעו"ש.

ד. מה הדין שהמצה בתוך פלסטיק, והנה הכא לכאורה המצה תהיה בתוך נילון ויש לדון הכא אם מהני, הנה מה דבעינן שיהיה בתוך נילון כן הובא על הקה"י בס' אורחות רבינו (ח"ב עמ' יא) יעו"ש, והיינו שגם המצה לא תהיה חמץ, וראה עוד בשערים המצויינים בהלכה (סימן קטו סק"ו) שאין צריכים שיהיו הלחם משנה נוגעים זה בזה אלא די שיהיו שניהם בידו.

ובגם אני אודך עניני לחם משנה (סימן ג') כתב: לדון מה הדין בלחם שמונח בשקית לענין לחם משנה ויש בזה נפקא מינה לפי הרשב"א שצריך לבצוע על שני הלחמים אם גם חייבים לבצוע על הלחם שהוא בתוך השקית.

ועי"ש שהשיב לו הגאון בעל אבני ישפה זצ"ל וז"ל: נראה לי שכל שהוא מכסה את הלחם הרי הוא כמו שהוא מונח בארון שהרי בזה הוא מגלה שאין דעתו לאכול מן הלחם הזה וממילא גם אינו כחשבון של הלחם משנה אכל כל זה כתנאי שהוא משאיר את הלחם בשקית גם כזמן שהוא חותך את הלחם משנה כי אז הוא הזמן של המצוה של לחם משנה וכמו שבארתי בשו"ת אבני ישפה (ח"א סי' ס"א) אכל אם הוא מוציא אותו מן השקית לפני שהוא חותך את הלחם הראשון הרי לפי הרשב"א הוא יצטרך גם לחתוך מן הלחם השני ע"כ. והיינו דתלוי בחקירה זו.

ה. מה הדין מצות חמץ ושלא לשמה, בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן ל"ז בסו"ד בד"ה והעולה, שדן שם במה שכתב איזה רב תשובה אי מותר לאכול בער"פ שחל בשבת מותר לאכול מצות שלא נאפו לשם מצוה, והעלה שם המנח"י יצחק לאסור, אבל בסוגרים שם כתב לענין מצה של חמץ שאפי' זה אסור, וביאור דבריו דלכאורה ליכא היכרא וטעמם שווה, וכיוצא בזה כתב כבר הגאון ר' צבי פסח פראנק זצוק"ל (במקראי קודש על פסח ח"ב סימן כ"ה), שהרי טעם האיסור לאכול מצה בער"פ כדי שיאכל מצה לתאבון והרי טעמה של מצת חמץ טעמה כמו מצה של מצוה א"כ איכא איסור כדי שלא יאכל לתאבון, אמנם יש להעיר דלטעמא שיהא היכר וכמו שכתב הרמב"ם א"כ כ"ז במצה של מצוה שאינה חמץ משא"כ מצה של חמץ. וע"ע באוהלי שם בסימן תע"א שאסור לאכול מצת חמץ, משום שא"א לאכול מצה של חמץ משום שהוה טעמה כטעם מצה, וא"כ צריך

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שיהא היכרא, וע"ע במהרש"א ריש פרק ערבי פסחים, שיש חילוק אי הוי כטעם מתה אז איכא איסור, אבל אם אין טעם מצה אין איסור, ולכאורה אי הוה חמץ לא הוה כ"כ אותו טעם כך כתבו במקצת פוסקים שפשיטא להו שטעמא שונה. וכן כתב באורחות רבינו (ח"ב עמ' סד') שהביא בשם הקה"י שאסור לאכול מצות של חמץ שנאפו שלא לשמה, שיש לחוש שיאכלו כן בליל הסדר ויהיה בלבול, עי"ש עוד, וע"ע בהגדה של פסח מנחת אשר סימן י' שאסור לאכול מצה שנאפתה שלא לשממה, ויש להאריך עוד בזה, וכן ע"ע בספר שמירת שבת כהלכתה, שכתב לאסור בשם הגרש"ז,

אולם בנטעי גבריאל (פסח ח"א פ"ב הערה כו שלכאורה כתב שם שיהיה סיבה להתיר, אבל מצד שני כתב שיש מאפיות שלא מקיפדות בדיוק באופן עשית המצות מתי שאופת של חמץ, כמו בהקפד על מצות כשרות, אבל גם שכתוב על הצת חמץ שהיא של חמץ מ"מ היא נאפת לא חמץ, וא"כ שפיר נקרא אותו מצה, ודבריו צ"ב וכי יעלה על הדעת לאכול כזאת מצה הרי היא גופא דאין כל הקפידים כמו באפית מצות כשרות, א"כ בודאי דהוה חמץ.

ועוד יש להעיר בכל דברי הפוסקים לאסור הרי עיקר טעמא שאסור לאכול מצה בערב פסח מובא בירושלמי והביאו בתוס' בריש פרק ערבי פסחים שהוה כבועל ארוסתו בית חמיו, וא"כ וכי הוי בועל ארוסתו בבית חמיו מצה שהיא חמץ, הרי לא הוי בועל ארוסתו הרי לא הוי מיכלא דמהימנותא שנאפה לשם מצוה.

וכן יש מדייקים משו"ת הריב"ש בסימן ת"ב וז"ל: השאלה השלישית: לבאר הירושלמי (רפ"י דפסחים): דאמר רבי לוי: האוכל מצה בערב הפסח, כבא על ארוסתו בבית חמיו. אם האסור הוא לבד במצה השמורה, שהתקין לו ללילה הראשון לצאת בה, או אם לכל המצות שהתקין לכל ימות הפסח? ואם נאמר: שאף בכל מצה קאמר; אם מותר לאכול מצה עשירה, כיון שהיא משונה מכל וכל, בעשייתה ובשמה?.

תשובה: הא דרבי לוי, בכל לחם מצה היא, ואעפ"י שאינו שמור מעדן קצירה. שהרי בכל, אדם יוצא ידי חובתו בפסח, ואעפ"י שאמרו בגמרא (פסחים מ'): שמור דלישה, לא הוי: שמור. היינו לכתחלה; אבל בשעת הדחק, יוצא ידי חובתו, אפילו בלקח קמח מן השוק, דלא מחזקינן אסורא.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכן כתב גאון ז"ל, וכ"ש בלקח חטה מן השוק, שזה אפילו לכתחלה יוצא בה, כיון שיש כאן שמור קודם לישה, משעת לקיחה. דמאי דאמר להו רבא, להנהו דמהפכי כיפי: כי הפכיתו, הפיכו לשם מצוה; למצוה מן המובחר קאמר וכיון שבכולם יוצא בדיעבד, ראוי ליאסר משום ארוסין דמצה. עכ"ד, וא"כ לפי דבריו שאוסר אכילת מצות שנעשו מקמח שבשוק א"כ דווקא בכה"ג שיהיה אסור אבל מצות של חמץ יהיה מותרות כן דייק בספר הפסח כהלכתו פט"ו הערה 29, וע"ע בשו"ת אז נדברו חי"ב סימן שכתב לדון בדברי הריב"ש ועוד ראשונים והעלה להתיר לאכול מצה של חמץ בער"פ.

וכיוצא בזה ראיתי להתיר לאכול מצות של חמץ בערב פסח בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סימן קב) וז"ל: אבל עכ"פ לא אמרו אלא במצה שיוצאין בה ידי חובתו אבל מצות שלכתחלה נאפית שלא לשם מצות פסח אלא לשם מצת חמץ ודאי דמותר לאכול לכתחלה אליבא דכ"ע דאין זה מצה אלא פת וכ"פ במג"א דמצה כפולה ונפוחה אין לאוכלה בע"פ דשמא מצה הוא מבואר דאי ודאי לאו מצה הוא לצאת ידי חובתו אף שנאפית לשם מצה מותר לאכלו וכ"ש במצות מן השוק שלא נאפו לשם פסח, ע"כ. וכן כתבו להביא ראיה מדברי הרמ"א סימן תע"א ס"ב שכתב אבל מצה שיוצאין בה בלילה אסורים לאכול כל יום ארבעה עשר, משמע דוקא שיוצאים בה יד"ח, וכיוצא בזה ראיתי שהביאו מהגרש"א שטרן למה בכלל יש לאסור מצת חמץ בער"פ, שגזרו רק על מצה ולא על חמץ שלא יאכלו לתאבון, אמנם לדעת המאירי שלא יאכל לתאבון א"כ יהיה איסור שלמעשה טעמה שווה.

וראה עוד בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סימן קכ"ט אות לה) הביא שם שיש שטענו שמצה שאין כשרה לפסח והיא של חמץ יש לה טעם אחר ועין מה שהבאנו לעיל בזה, ופוק חזי מאי עמא הדבר, וכתב שם להתיר שלמעשה יש במצוא לו מלח וא"כ י"ל שיהיה מותר.

ועוד יש סניף בזה להתיר כמו שהרי דנו הראשונים ממתי אסור לאכול מצה של מצוה בער"פ וממתי הוי בועל ארוסתו בבית חמיו, דהנה איכא כמה שיטת בראשונים ממתי אסור לאכול מצה בער"פ, א' דעת הרז"ה בסופ"ג בפסחים ט"ו ע"ב מדפי הרי"ף והרא"ש שם בפ"ג ס"ז דאין האיסור אלא משעת איסור אכילת חמץ דהיינו משעה שישית וכ"כ הנמוק"י בשם הריטב"א ברפ"ד שם.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ב' הרמב"ן במלחמות סופ"ג והמ"מ בפ"ו הי"ב מהל' חמץ ומצה נקטו דמשעת עלות השחר אסור לאכול מצה וכן פסק המשנה ברורה סי' תע"א ס"ק י"ב.

ג' דעת המגן אברהם בסי' תע"א ס"ק ו' דאסור מליל י"ד וגם שיטה זו יש לה מקום בראשונים עיין בארחות חיים מלוניל דיני חמץ ומצה סי' קי"ד שהביא כן בשם י"א וכן משמע בפירוש רבינו מנוח הל' חו"מ פ"ו הי"ב וכן ביאר בחידושי חת"ס שם.

וא"כ י"ל שאיכא בזה ספק ספיקא ספק שמא ההלכה שאסור לאכול רק משעת איסור אכילת חמץ, ומח' אי מותר מצות של חמץ, א"כ י"ל שאיכא ספק ספיקא ויהיה מותר לאכול מצות של חמץ. וע"ע בהגדה של פסח עטרת יהושע סקכ"ה ובהגדת תפארת צבי דף יא שמותר לאכול מצה של חמץ בער"פ. ועיין עוד בשו"ת שבט הכהונה ח"ז עמ' קצו, שכתב לומר שכל המתירים דוקא אלו שלא אוכלים מצות מכונה כל ימי הפסח בכלל להם מותר לאכול מצות מכונה של חמץ בער"פ אבל לנוהגים לאכול מצת מכונה בפסח אסור לאכול מצות מכונה של חמץ בער"פ, וא"כ כתב שלמעשה אין בזה שום מח'. וז"ל: איברא דאין בזה מחלוקת כלל דהגרמ"א פריינד זצוק"ל ושאר הפוסקים מיירי מאלו שאינם אוכלים מצות מכונה בפסח וכדעת הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א שו"ת דברי חיים או"ח סימן כ"ג והגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל שו"ת האלף לך שלמה השמטות סימן ל"ו והאבני נזר סימן תקל"ז והדרכי תשובה במכתבו בסוף ספר תפארת בנים והשו"ת מהרש"ם ח"ט סימן ל"א ועוד ולכן התיר לאכול מצות מכונה אפילו כשר לפסח בערב פסח כיון שטעמם שונה ממצות יד מה שאין כן המקראי קודש ושאר הפוסקים מיירי מהאוכלים מצות מכונה בפסח וכדעת השואל ומשיב ושו"ת כתב סופר בהוספות סימן י"ב והערוך לנר והתפארת ישראל והשו"ת בית שערים סימן קע"ח ועוד להם אסור כבר לאכול מצות מכונה כל יום ארבעה עשר וכו' עי"ש עוד.

ולא הבנתי דבריו דלכאורה איזה חילוק יהיה בין מצות יד למצות מכונה ולכאורה וכי טעמם שונה כ"כ שיהיה אפשר לומר שכל ההיתר דוקא לאוכלים מצות יד בפסח, ועוד דאם כתבו להתיר ע"כ שס"ל שלא הוה ע"ז שם מצה, א"כ ברור שאיכא היכר וא"כ גם לא שייך לומר הטעם שבועל ארוסתו בבית חמיו.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ועוד יש להשיג על דבריו שהרי בשו"ת האלף לך שלמה מתיר לאכול מצות כפולות בער"פ וחולק על המג"א והמשנ"ב א"כ כ"ש שלשיטתו יהיה מותר לאכול מצות חמץ, וא"כ לא שייך לומר שהמתירים ס"ל כמו האלף לך שלמה שמותר רק מצות עבודת יד שהרי ר' שלמה קולגור מתיר אפי' מצות כפולות בעבודת יד ודו"ק.

ועין עוד במעורר ישנים (סימן כ"ו אות קלו) שכתב וז"ל שא"א לאכול מצה בערב פסח משום מראית העין, ובשו"ת אז נדברו חי"ב סימן ל"ג כתב בזה ומבחי' ההלכה בזמנינו שמצוי מצה של חמץ לא שייך בזה חשד כמבואר בפוסקים לענין שכיר יום וקכלנוח כמבואר כתוס' שבת דף כ"ז ב' ד"ה אלא, ועי"ש שפסק להתיר. וע"ע בספר וזה השולחן לר' שריה דיבליצקי זיע"א (ח"ב סימן תע"א ס"ב) שכתב "סתם מצה של כל השנה אסור לאכול בערה"פ עד שעה ד' כי עפי"ר אינה חמץ ודאי מדנאפית מהר ע"י המכונות ולא שכיח כ"כ שישוהו עיסה בכוונה עד שתתחמץ ובמצת ודאי חמץ מותר לו לאכול עד שעה רביעית בצנעה ולא בפרהסיא משום מראית העין", אמנם דבריו צ"ב וכי מה שייך בזה מראית העין הרי ידוע היום שיש מצות חמץ, וא"כ למה שיהיה אסור, כמו שהבאנו לעיל, ועוד דלא דייק מהמשנ"ב להתיר, ועוד דלא הוי מצה של מצוה. ועוד הרי הוי איסור דרבנן ובאיסור דרבנן אין דין איסור של מראית העין כמו שכתב ברמ"א יו"ד סימן פ"ז ס"ג ובש"ך שם סק"ו וא"כ אין לאסור מפני מראית העין, אמנם עי"ש במה שדן שם.

ולדעות האוסרים האם יהיה מותר לאכול מר"ח ניסן מצות חמץ, בשו"ת שבט הקהתי כתב בח"ג סימן ק"נ שמותר לאכול מר"ח אבל בער"פ אסור, וכ"כ בנטעי גבריאל בשם האדמו"ר מסטמאר זצוק"ל שאסור לאכול רק בער"פ אבל שבועים לפני מותר.

והגר"ש וואזנר כתב בקובץ בית הלוי (ח"ז עמ' כח) שמותר לאוכלן בימים שבהם נוהגים להימנע מאכילת מצה, וא"כ י"ל לנוהגים להחמיר, א"כ אפילו מר"ח יהיה אסור, ועין בפסקי תשובות סימן תע"א בהערה 16 כתב ששמע ממורי הוראה, שמתירים לאכול מצות מכונה של חמץ בליל י"ד לאלה שנוהגים לאכול מצות עבודת יד כל ימי חג הפסח, אמנם יש להעיר בדבריו שמספיק שאפי' רק בליל הסדר מחמיר בעבודת יד כי אז בעי לשמה ורק אז מקימים מצוה לדעת חלק מן הפוסקים, וא"כ רק מספיק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בליל הסדר שאז הוא בועל ארוסתו בבית חמיו ורק אז צריך שיאכל מצות יד וסגי.

ג). במה שנשאל שם עוד בהמשך מרן הגר"ח"ק, האם יש להקפיד שלא לרחוץ בנהר בימי הספירה, וענה מרן הגר"ח"ק, יזהר, הנה בכל ענין זה כבר ראה באורחות רבינו (ח"ב עמ' צה) שכתב שמרן הקה"י נשאל אם מותר להרחץ בים בימי הספירה, וענה שמותר כיון שאין מקור לאסור רחיצה, אולם בעיקר דבריו יש שכתבו להחמיר וכמו שכתב בס' מנהג טוב (סימן פא) שכתב, מנהג טוב שלא להסתפר ושלא לחנוך כסות ושום דבר חדש ולהתענג במרחץ וכו' מאחר הפסח ועד עצרת, לכבוד החסידים והישרים והתמימים שמסרו נפשם על קדושת ה', יעו"ש, וראה גם בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן יג בד"ה ומה) שכתב, ומה שנגהו שלא לרחוץ בימי הספירה בנהר, אצלנו לא נתפשט מנהג זה רק קצתם חוששים לזה יעו"ש, וכן הובא מנהג זה בספר ילקוט אברהם (או"ח סימן תצג סק"ג) ויעו"ש שהעיר שלא מצא בפוסקים מקור למנהג, וכן הובא מנהג זה בס' מהרי"צ הלוי מועדים עמ' קפב, וכתב שם שכן קבל מהגאון רבי שמואל יוסף רבינוב זצ"ל בעמח"ס דברי שיר ותלמיד מובהק של מרן החפץ חיים זיע"א, וכתב שם עוד בשם הגר"א דינר, שכבר ידוע שלפני כחמישים שנה נכנסו לים בימי הספירה בנות סמינר בית יעקב בארץ ישראל ותשע מהן טבעו למוות רח"ל, ותהום כל הארץ, ויעו"ש שהביא עוד שכן כתב בשו"ת פאת שדך (או"ח ח"ב סימן קט סק"ג) וז"ל: בימי הספירה וכו' לרחוץ בים סכנה היא ע"ש, ושכן כתב במאורות יצחק להגר"י שלזינגר (חלק המנהגים עמוד שמז) בשם מנהג המבורג. ויש עוד להאריך בכ"ד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

האם מותר לדבר בטלפון ברחוב מכתב להבה"ח יצחק פרץ נ"ו

שאלה: אם מותר לדבר בטלפון ברחוב

הנה ראיתי שכבר עמד בזה בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ד עמ' תריז) ונשאל בזה הגר"א נבנצאל שליט"א וענה וז"ל: אם זה חוסך זמן ללימוד זה כדאי. עכ"ל. כלומר כדאי לדבר בטלפון ברחוב אם זה חוסך זמן ללימוד. ועי"ש בהערה שהביא שכן שמע מהגר"ח"פ שיינברג זצ"ל ושכתב הגר"י בורדיאנסקי שליט"א ששמע ששאלו בענין זה את משה"ת הגר"ק וענה וז"ל: ה"ז כאוכל בשוק. עכ"ל. ושכן כתב לו הגה"צ רבי חיים ואלקין שליט"א. ושכן כתב לו הגר"ח מישקובסקי שליט"א. ושכן ראה מכתב בענין זה מהגאון רבי מיכאל יהודה לפקוביץ זצ"ל ושכן ראה שחידש הגר"מ הלבארשטאם זצ"ל ולא הסכימו עמו חברי הבד"ץ. וע"ע שם שהביא מהאורחות חיים להרא"ש ולא מוכרחים דבריו. ובענין זה כתב לי הגאון הגדול רבי דוד ינוקא שליט"א ע"ד מה ששאלתי אותו שמעתי שיש כאלו שחידשו שהמדבר בטלפון ברחוב הר"ז פסול לעדות מהי דעתכם בזה וענה וז"ל אין זה נכון. עכ"ל. וכן ענה לי בזה הלשון הגר"ע פריד שליט"א אין זה נכון. עכ"ל. וצע"ג גדול למעשה ונראה דאפשר להקל. וכן ראיתי בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ח עמ' קסז) שכתב להקל בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א. ועכשיו ראיתי לידידי הרב יוסף אביטבול שליט"א מח"ס שערי יוסף ושאל בקובץ מה טובו אהליך יעקב (ח"ז עמ' תפג) שכתב דמילתא פשיטא היא דמותר לדבר בטלפון ברחוב ועי"ש [1]. ובענין זה קיבלתי תשובה מהגאון רבי אברהם משה הלפרין שליט"א וז"ל: שלום וברכה להבחור היקר והחשוב ממשפחת אפרתים כמר יצחק פרץ הי"ו

בנוגע לדיבור בטלפון נייד ברחובה של עיר - לדעתי ח"ו לומר שהעושה כן פסול לעדות מדרבנן, שכן פוק חזי מאי עמא דבר, שרבים וטובים, וביניהם גם גדולים, נוהגים כן, ומכיר אני תלמידי-חכמים חשובים ומורי הוראות מובהקים שמשתדלים להיות זמינים לשואליהם בכל עת ובכל שעה ככל האפשר להם, ומשיבים דבר ה' זו הלכה גם תוך כדי הילוכם ברחוב, ויש שאפילו משתמשים לצורך כך באוזניה, ונראה כאילו הם מדברים לעצמם בעת הילוכם, וחלילה לנו להוציא לעז על גיטין וקידושין

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שהעמידו עליהם עדים כשרים ויראי-שמים שכביכול הללו הם פסולי עדות דרבנן מחמת שאינם מקפידים שלא לשוחח בטלפון הנייד ברחוב.

והנה מקור ד"ז הוא בהא דאיתא בגמ' (קידושין מ:): "ת"ר האוכל בשוק הר"ז דומה לכלב, וי"א פסול לעדות, א"ר אידי בר אבין הלכה כיש-אומרים", ופירש"י (שם, ד"ה ופסול לעדות): "וכן האוכל בשוק הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל", והרמב"ם (פי"א מהל' עדות ה"ה) הוסיף ע"ז: "וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם, והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק לפני כל העם, וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בשעה שהן עושין במלאכה מנוולת, וכיוצא באלו שאינן מקפידין על הבושת, שכל אלו חשובין ככלב ואינן מקפידין על עדות שקר", וכ"נ להלכה בשו"ע (חו"מ, סי' לד סי"ח), ועי' בבאה"ג (שם, אות ז) שציין לסוגיית הגמ' במס' ב"ק (פו:): עיי"ש, ובביאור הגר"א (שם סק"מ) ציין להא דאיתא בגמ' (יבמות סג:): "בגוי נבל אכעיסם... במתניתא תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק, שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום."

ויעויין בערוה"ש (חו"מ שם סי"ח) שהוסיף בזה דברים: "דכל אלה אין להם תואר אדם, אלא כבהמה וכלב" וכו'.

ולמעשה לא נתפרש בדברי הפוסקים מהו גדרו של האוכל בשוק, אם דווקא באכילת פת, כעין אכילת קבע, או שבכל אכילת עראי דינא הכי, וגם לא נתפרש להדיא מה דינו של השותה בשוק.

וזה מכבר אני מעורר בכל הזדמנות ובכל עת מצוא על מה שנפרץ הדבר, גם בקרב בני תורה, שיוצאים לרחובה של עיר עם כוס משקה קר או חם, שאף שלא נתפרש הדבר להדיא מ"מ למיחש מיבעיא עכ"פ דגם זה בכלל האוכל בשוק, שהוא חשוב ככלב ופסול לעדות.

והן אמת שבתמונות רבות של גדולי ישראל מלפני השואה, במקומות נופש במעינות המרפא באירופה, הם נראים מהלכים ברחובה של עיר עם כוסות משקה של מי הרפואה בידם, מ"מ אפשר דבמקומות המיוחדים לכך שאני, ובפרט כאשר ניכר שעושים כן לצורך רפואה, ואין ללמוד מכך היתר להסתובב ברחוב עם כוס משקה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ומ"מ עדיין אין בכוחנו ללמוד מזה גם לענין דיבור בטלפון נייד, ולפרש שגם זה בכלל דברי הרמב"ם (שם): "וכיוצא באלו שאינם מקפידים על הבושת", שכן כאמור נוהגים בזה גם אנשים נכבדים ביותר יראי-שמים שאינם משנים בדיבורם ואינם חשודים ח"ו על עדות שקר.

ולגופו של ענין, אם ראוי להקפיד על כך או שאין צורך, הכל לפי המקום ולפי השעה, שבמקומות שהדבר אינו נהוג בקרב אנשים נכבדים המקפידים על כבודם, הן מקרב מחננו והן מחוצה לו הן בני ברית והן שאינם בני ברית, יש להקפיד על כך, אבל במקום שכבר דשו בו רבים והכל נוהגים כן, כאמור לעיל, אין נראה שצריך להקפיד על כך. אך בוודאי שיש להיזהר שלא לשוחח בקול רם, ולא בשחוק וקלות ראש, שצורת שיחות כאלו מתאימה אכן רק לאלה שאינם מקפידים על כבודם ואינם בושים לזלזל בעצמם.

ומענין לענין באותו ענין, ידוע כי הגאון בעל 'שבט-הלוי' זצ"ל היה מקפיד שלא יעמידו עדי קידושין המחזיקים ברשותם טלפון נייד שאינו כשר, מטעמים מובנים. אך איני יודע כיצד יש לנהוג בכך בחו"ל במקומות שאין תחליף כשר לטלפונים הפרוצים, והדבר מסור לרבני ומנהיגי הקהילות די בכל אתר ואתר.

בברכת הצלחה רבה בתורה וביר"ש

הרב אברהם משה הלפרין

ראש המכון

ועוד שאלתי בזה את הגר"נ קופשיץ שליט"א וענה וז"ל: אולי גרוע יותר אם מדבר בקביעות. עכ"ל.

ובענין זה כתב לי הגראון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א מח"ס שו"ת מעשה נסים וש"ס וז"ל: לכבוד הבחור הנפלא חוקר ודורש בתורה, מזכה הרבים בגליונותיו המתוקים, שוקד באהלה של תורה ללא הרף, רבי יצחק פרץ שליט"א.

מה ששאלת שראית מה שחידש שהמדבר בטלפון ברחוב זה כמו שאוכל בשוק, ומה דעתנו בזה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

לענ"ד הדברים הפלגה בעלמא הם, ופוק חזי מאי עמא דבר דאפילו ת"ח רבנים ומורי הוראות משוחחים בטלפון ברחובה של עיר ואין פוצה פה ואין מצפצף. מיהו אם משוחח בטלפון באזור צדדי ברחוב שפיר טפוי. כמו כן באופן שמדבר בתחנת אוטובוס שמקובל לדבר שם, כגון שמתקשר לברר מתי זמן בואו של האוטובוס אין בכך חשש כלל דדבר מקובל הוא בעיני בני"א.

ועכ"פ בודאי מן הראוי שלא לדבר בטלפון ברחובה של עיר, וכ"ש לתלמידי חכמים שתורתם אומנותם שנותנים דוגמא לציבור, שכל שהאדם חשוב יותר כך הדבר פחות מתקבל, ויכול להיות במידה מסוימת חילול ה', וכגון שמדבר בקול גבוה וכדומה.

ויש להוסיף שלא ראוי כלל לאשה לדבר בטלפון ברחובה של עיר, וכ"ש אם מדברת בקולי קולות דזהו היפך 'כל כבודה בת מלך פנימה', ואם מדברת בקול ליד גברים יש בכך גם פריצות, ומצוי גם באוטובוס שאשה משוחחת עם חבירתה בקולי קולות, וכל הגברים באוטובוס צריכים לשמוע על מה מדברת, מה גם שפעמים ישנן נשים שמדברות בעניינים שהצניעות יפה להם, וצריך למגר תופעה זו.

ובכלל צריך לדעת שאוטובוס אינו מקום פרטי שכל אחד רשאי לעשות ככל העולה על רוחו, תחבורה ציבורית הוא דבר ששייך לכלל הציבור, וכל אחד צריך להתנהג בהתאם, לחשוב על הזולת, ומאי דסני עלך לחברך לא תעביד, ומי שלא אכפת לו מכך עובר על מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך.

גם מצוי שנוסעים בתחבורה ציבורית בשעות ערב מאוחרות, ולרוב רבים מהנוסעים עייפים וחפצים לנום את שינתם, אבל תמיד יהיה איזה משהו שידבר בקולו ויפריע לנוסעים לנוח, וצריך לשים לב לכל זה. אמנם הכול כמנהג המקום, ואה"נ אם רואה שהנוסעים באוטובוס ערניים ולא בכיוון לנוח יכול להגביה את קולו. ואם עשה עבודת-שטח ובדק שכמה מהנוסעים נחים אסור לו להגביה את קולו.

ונראה דבאופן שכל הנוסעים ערניים ואחד מהם רוצה לנוח, מצד הדין אינו חייב להנמיך את קולו כי הולכים לפי רוב הנוסעים אף שמדובר בשעת ערב מאוחרת, אך לפנים משורת הדין מצד ואהבת לרעך כמוך ישתדל

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

להנמיך קולו כדי שחברו יוכל לנוח, וזה מצוי באוטובוס של בחורי ישיבה שחוזרים מחתונה של חבר בשעת לילה מאוחרת, שהבחורים ערניים, ואחד מהם רוצה לנוח (ואחרים לא מפריעים) כאמור באופן זה נראה שמצד הדין אינו חייב להנמיך קולו וממידת חסידות ישתדל שלא להפריע לו.

ואסיים במה שראיתי בקובץ 'מה טובו אהליך יעקב' (גליון ח' עמ' קסז) שהביא בשם מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, דאף שנפסק להלכה שאסור להסתכל בפני האוכל ולא במנתו על מנת שלא לביישו, אולם מי שאוכל בשוק מותר להסתכל עליו, דהרי חזינן שאינו מתבייש.

ולענ"ד הדין לפני רבותיו בקרקע, לא הבנתי הרי גם אדם בשוק לא אוהב שמסתכלים לו בצלחת, וצ"ע. עכ"ל.

ועוד כתב לי בענין זה הגאון רבי משה יוחאי רוז שליט"א מח"ס שו"ת ימין משה וש"א"ס וז"ל: על מה שכתבת (באות ו) בזה"ל: ראיתי שיש מי שחידש שהמדבר בטלפון ברחוב זה כמו שאוכל בשוק, מה דעתכם בזה. ע"כ.

הנה כשהתחילו הטלפונים הסלולרים היו בודדים שהולכים עם טלפון ומשוחחים ברשות הרבים, והיו נראים כמשונים שמדברים עם עצמם ברחובה של עיר, ואולם היום כבר נפוץ הדבר, ואין בזה חשש כלל. ומה לנו שנבוא לגזור בזה מדעתנו, הלא אין שייך לומר בזה שאינו מקפיד על כבודו, שהרי אין בה פחיתות כבוד. ואין זה דומה למה שטען המשנה הלכות (הנ"ל) שמה שרוב העולם עושים אין זה מתירו, דהוא דיבר על מה שאסרו רבותינו במפורש, אך אין ללמוד מזה לחידושים שנתחדשו בדורנו. עכ"ל.

וכתב לי בזה דודי הגאון רבי יוסף פרץ שליט"א מח"ס פריו יתן וש"א"ס וז"ל: כבוד הבח"ן עדיו לגאון ולתפארת כה"ר יצחק בן אחי ידידי הרב הגדול הרה"ג כמוהר"ר שמואל נר"ו

שלם וברכה

קבלתי העלון החשוב "בארות יצחק" מס' 20 בענין המדבר בטלפון ברחוב אם פסול לעדות, שראית מי שציידד כן. וכל הרבנים המשיבים כתבו לנכון שאינו נפסל. ואמרתי לבאר הגדר מה הוי כאוכל בשוק ומה אינו כוותיה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

דברים שצריך לעשותם בצינעה הוא מב' סיבות הפוכות. יש דברים מחמת שבהם האדם דומה לבהמה, וזה פחיתות לאדם שדומה לבהמה, ולכן מי שעושה זה בפרהסיא מראה שלא מתבייש בזה שדומה לבהמה. ומזה נולדו דיני צניעות בבית הכסא, ודיני צניעות בלבוש, שהרי הגוף הוא דבר משותף בין אדם לבהמה ולכן צריך לכסותו.

ויש דברים שהצניעות יפה להם מחמת חשיבותם, וכמו שאמרו במס' מו"ק טז סוף ע"א-ע"ב לימוד התורה בסתר. וכן אמרו הלומד בצינעה לא משכת. וכן יפה שתיקה לחכמים, וכן דברי חכמים בנחת נשמעים שזה כולל לא לדבר בקולי קולות.

וכעת לנדון דידן הנה האדם יש לו דברים דומה לבהמה ויש דברים דומה למלאכי השרת, כדאיתא במס' חגיגה דף טז ע"א ע"ש. הדברים שדומה לבהמה אם עושה אותם בפרהסיא הוא דומה לכלב, ופסול לעדות, ובדברים שדומה למלאכי השרת אם עושה בפרהסיא אינו חסרון בבושה רק חסרון בכבוד המושא.

ולכן האוכל בפרהסיא וההולכים ערומים שדומים לבהמה פסולים. ואילו המדברים בשוק הם מראים שאינם בהמות, וא"כ אין מקום לפוסלם לעדות.

י"ב ניסן תשפ"ב פנמה

בברכה ובידידות

יוס"ף

ושמעתי כעת בשם הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון להחמיר.

בברכה רבה

הבחור יצחק פרץ

החו"פ עי"ת מכסיקו

תשובה:

לכבוד הבה"ח יצחק פרץ ני"ו

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שלו' וברכה

לענ"ד אין לאסור בזה כלל וכלל, כיון דלא מצינו שזה אסור ואינו אלא הנהגת דרך ארץ שראוי להחמיר בזה, וממילא הרבה פוסקים כתבו שיש להחמיר בזה, ולכן כתבתי שפשיטא שמותר לדבר בטלפון ואין לנו לגזור גזירות מדעתנו, וכמו שראיתי שידדי הגרנ"י בן שמעון שליט"א בעמח"ס מעשה נסים פסק שמותר לדבר בטלפון ברחוב ואמנם חילק בין גברים לנשים יעו"ש בכ"ד, ואמנם גם לנשים ליכא לאסור דאף דקימ"ל דכל כבודה בת מלך פנימה, מ"מ הרי אם מדברת בשקט ובצניעות ליכא לאסור בזה, ואני לענ"ד כתבתי.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב לספרי גם אני אודך מאת הבה"ח יצחק פרץ נ"ו

בס"ד

לכבוד ידידי היקר הרב הגאון חריף ובקי משנתו זך ונקי כבוד שם ותפארתו כש"ת הרב יוסף אביטבול שליט"א

מח"ס שערי יוסף ושא"ס נפלאים

שלום וישע רב

בעיוני בספרו הנפלא גם אני אודך מתשובותיו לחקירותיו של הרה"צ המפורסם רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעל הגאם אני אודך מאות חלקים, ח"ב ראיתי הרבה דברים וחדושים מענינים וכן התעוררו לי כמה דברים כדי להוסיף ואמרתי לא אמנע טוב מהבעלים וב"ה נכתוב לרב יוסף לזיכוי הרבים ב"ה.

ראיתי בסימן יג בענין להתפלל שמו"ע עם מסיכה והנה הבאתם את דברי הגרנ"י בן שמעון שליט"א שכל עוד שלא קיבלנו הוראה ממשרד הבריאות לשים זה לא טוב לשים כיון שנראה משונה והנה צ"ע לדעתו מה יהיה הדין במדינה כמו מכסיקו שאין משרד הבריאות רציני והמדינה לא חייבה כלום אף פעם ולא עשו מיסים א"כ אולי פה אפשר לומר שמצד אחד יותר חמור כי לא היה הוראה מפורשת לשים ומצד אחר אפשר לומר שיותר קל לשים פה כי כולם עשו מעצמם מתי שרוצים וצ"ע.

והנה ראיתי שהביאו שם שבזמן הקורונה כך היה רגיל לעמוד בפני מלך קצת תמוה דהרי כשהיה הסגר הגדול ברוב העולם נשיא הקהלה של מכסיקו הלך עם נשיא ארה"ב טראמפ לדבר על איזה ענין ומספרים שנשיא הקהילה עשה כל מיני בדיקות כדי לראות שאין לו קורונה ונכנס עם טראמפ בלי מסיכה כי כך זה מכובד וכ"ש לפני מלכו של עולם שנהיה חייבים להתפלל כראוי ובלי מסיכה וכהוראתם של גדולי וגאוני הדור שליט"א וב"ה אני מביא רשימה כמו שרשמתי בזמנו על מה שדיברתי על הענין עם גדולי הדור ורשמתי את לשונם ואני מעתיק: הרב שמואל אליעזר שטרן דומ"צ בבית דין של הגר"ש ואזנר, אפשר להסיר את המסיכה בתפילה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הרב שמעון בעדני, הקהל (לא החזן) לא צריכים לחבוש מסיכה בשעת התפילה

הרב משה שטרנבוך ראב"ד הבד"ץ עדה חרדית, אסור לחבוש מסכה בשעת התפילה

הרב מרדכי גרוס גאב"ד חניכי הישיבות, אסור לחבוש מסכה בשעת שמונה עשרה וקריאת שמע

הרב משה שאול קליין דומ"צ בבית דינו של הגר"ש ואזנר זצ"ל, לא צריך לחבוש מסכה בשעת התפילה

הרב שריאל רוזנברג, אם פוגע בכונה לא צריך לחבוש מסכה בשעת קריאת שמע ותפילת שמונה עשרה

הרב שלמה מחפוד, ראוי להתפלל בלי מסיכה וכך פסק גם זקני הגאון רבי מיכאל פרץ.

והנה כל הגדולים הנ"ל פסקו כך ומלבד הגדולים שבכלל אמרו שלא צריך להשמר בכלל וכמו הגר"ח קנייסבקי, הגר"מ קוטלר, הגר"ש קמנצקי, הגרמ"מ קארפ, הגר"נ קופשיץ, הגר"ע אורבאך, הגרא"ד אורבאך, הגר"ד קוק, הגר"מ צדקא ועוד הרבה שמעתי שבכלל כפרו בעיקר ענין זה שצריך להשמר וכן כבודו הביא פסק של הגר"י זילברשטיין חזק מאוד של והסיר משה את המסוה וזה ראיה מאוד טובה.

ומלבד האנשים שמפריע להם ולא יכולים לכוון טוב בתפילה.

ובענין זה ע"ע בשו"ת גם אני אודך תשובות הגר"ח פדלון שליט"א (ח"ב סי' יח), תשובות הגרמ"ש דיי"ן (ח"ו מג), תשובות הרב אדיר כהן (ח"ב סי' ו), וכן יש מכתב מהגר"י יוסף מתאריך (כח ניסן תש"פ), שו"ת כתר מלוכה (סי' ב), ס' בדד ישב (עמ' פה), הגרמ"ש קליין במכתבו וכן מה שכבודו הביא מהגר"מ גרוס הגר"מ שטרנבוך וכן בקובץ שערי הוראה (חכ"ג עמ' ריב) בתשובה של הגר"י זילברשטיין לגר"ג רבינוביץ, גם אני אודך תשובות הגרמ"ש שעיו (ח"ב סי' קמט אות ח), קובץ אבקת רוכל (חי"א עמ' רלח), גם אני אודך תשובות הגרריחמ"א (ח"ח עמ' עד), קובץ מנורה בדרום (ח"יב עמ' קצ), תשובות ישראל (ח"ה עמ' שמא), שאלת חכם (סי' יא), ושב ורפא (ח"ח עמ' תקנז).

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ראיתי בסי' כט שדן לגבי נט"י בכוס חד פעמי לכהנים והנה אצרף לכבודו מכתב ששלחתי לרב אחד בענין זה.

לכבוד הרב הגאון רבי שליט"א

אחדשה"ט וש"ת כראוי

הנני בא ע"ד מא שכתב כת"ר בקונטרס על הלכות בין הזמנים (פרק ה' הלכה ב') לאסור עשיית נט"י לסעודה בכוס חד פעמי.

והנני ברשימה של כמה מהגדולים שמתירים לעשות נט"י בכוס חד פעמי, ומקווה שב"ה כשיראה כת"ר רשימה זו שרבה היא יסכים לפסוק ולהורות להקיל אשר ידוע שכוחא דהתירא עדיף ואפשר לומר שאין בעיה של סב"ל אם כת"ר יפסוק לעשות נט"י בב' כוסות חד פעמיים אחד ע"ג השני כי יש לנו ס"ס ספק הלכה כהמקילים וספק ההלכה כהגר"ח"פ שינברג זצוק"ל (כך סיפר לי הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א שפעם היו בברית מילה ולא היה כוס לקדש והורה הגר"ח"פ למעשה שיקחו ב' כוסות כנ"ל וסמך ע"ז למעשה הגר"י אזרחי שליט"א ובירך ע"ז) (וכן הובא מעשה זה בספר הקונה עולמו עמ' קנא בשם ספר תמונות מגדולי ישראל) שפסק להקל ולעשות קידוש בב' כוסות חד פעמיים זה על גב זה.

ועוד ראיתי להוסיף שאפי' שדעת הגר"ב"צ א"ש להחמיר אפשר לצרף דברי הילקוט יוסף בהלכות חנוכה בהקדמה עמ' ד שכתב בזה"ל: "וסיפר לי מרן אאמו"ר (שליט"א) זצוק"ל שלא אחת כשהיה נפגש עם הגר"ב"צ זצ"ל היה שואלו לפשר איזה פסיקה ששמע שהורה והיה תמה עליו מדברי הקדמונים ומיד היה חוזר בו והיה אומר מרן (שליט"א) זצוק"ל אילו ידעתי מדבריהם לא הייתי פוסק כן וכך אירע לא אחת ולא שתיים" וכו'. עיי"ש.

ואולי אפשר לומר שאם היה רואה הגר"ב"צ זצ"ל את דברי הראשל"צ בחזון עובדיה (שבת) היה חוזר בו.

והוסיף לכבודו דהשיטות שמחמירים הם ממש יחידי סגולה והנה מה שמצאתי כעת: הגר"ב"צ א"ש, הגר"י"י וויס והגר"מ בראנסדורפאר

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

אחרי קידה והשתחויה קמיה הדר"ג

הבחור הצב"י יצחק בלאאמו"ר הגאון הגדול מרא דשמעתתא דהלכות נט"י רבי שמואל פרץ שליט"א

ונכד להאי גאון חסיד וקדוש הגאון האדיר המפורסם הבקי בכל חדרי התורה מו"ר ועט"ר רבי מיכאל פרץ שליט"א מח"ס אהלי שם וש"א"ס מפורסמים בכל קצוי תבל.

שמות הרבנים בסדר אקראי יש כמה ספרים שדברו על קידוש

ולכאורה זה אותו דין או דקידוש יותר חמור ואפשר ללמוד משם

הרב מאיר מאזוז שליט"א (בתשובה שקבלתי מהרב מצליח מאזוז שליט"א) הרב יצחק רצאבי שליט"א (בתשובה שקבלתי מהרב) הרב שמואל קמנצקי שליט"א (בתשובה שקבלתי מהרב) הרב שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל (בהסכמה לספר שרגא המאיר) הרב שלמה זלמן אוירבאך זצוק"ל (לענין קידוש) (שש"כ ח"א פמ"ז הע' מט) הרב יוסף שלום אלישיב זצוק"ל (שו"ת וישמע משה ח"א הלכות נט"י - שו"ת ישא יוסף או"ח ח"ג סי' מ') הרב יוחנן סג"ל ואזנר שליט"א (שו"ת חיי הלוי ח"א סי' כב-ח"ב סי' מה אות י' - וכן במכתב מהרב שליט"א) הרב מנשה קליין זצוק"ל (לגבי טבילת כלים) (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' קיא) הרב משה רחמים שעיו (שו"ת גם אני אודך מתשובותיו ח"ב סי' לד) הרב משה פיינשטיין זצוק"ל (ודברת במ ח"א) (לא ידוע לי באיזה חלק של הספר נמצא אבל כך ציין בספר אוצר תשובות לשאלות המצויות כדלקמן) הרב משה שטערן זצוק"ל (שו"ת באר משה ח"ה עמ' 66) הרב אבידור נבנצאל שליט"א (תשובות אביגדור הלוי עמ' קצד - שו"ת מציון תצא תורה הלכות פסח עמ' קא ועיין בהערות שם) הרב שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א (פסקי תשובות ח"ב עמ' שנג) הרב נסים קרליץ זצוק"ל (חוט שני ח"ד עמ' צה) הרב אליעזר יהודה ולדנברג זצוק"ל (שו"ת ציץ אליעזר ח"יב סי' כג) הרב אהרן יהודה ליב שטינימן זצוק"ל (עלון כאיל תארוג בראשית תשע"ח עמ' ג) הרב שמריהו יוסף חיים קניבסקי שליט"א (שו"ת ויכתוב מרדכי ח"א עמ' שסא) ועכשיו זכיתי לקבל תשובה ממרן שליט"א וענה וז"ל: כמדומה לקידוש לא ולנטילת ידיים כן. עכ"ל. הרב אברהם חפוטא שליט"א (מענה לשון ח"ו סי' כו) הרב דוד בעדני שליט"א (טהרת

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הכלים ח"א עמ' רעב) הרב דניאל פלבני שליט"א (מעדני דניאל - שבת עמ' מח) הרב שלמה דוד קליין שליט"א (אוצר תשובות לשאלות המצויות ח"א סי' קו) הרב עובדיה יוסף טולידנו שליט"א (משפט הקנין ח"ב עמ' קפט) הרב אליהו אבירז'ל שליט"א (שו"ת דברות אליהו ח"ד סי' ד) הרב עובדיה יוסף זצוק"ל (חזון עובדיה שבת ח"ב עמ' נד) הרב אפרים גרינבאלט זצוק"ל (שו"ת רבבות אפרים ח"ז שעב - רבבות ויובלות ח"ב עמ' שצד) הרב יצחק יוסף שליט"א (ילקוט יוסף הלכות ברכות מהדורת תשנ"א עמ' נד) הרב דוד יוסף שליט"א (הלכה ברורה ח"ח סי' קנט עמ' צ' - שו"ת אוצרות יוסף שבסוף הספר סי' ד') הרב אברהם יוסף שליט"א (קובץ בית הלל יח עמ' 96) הרב שמואל פרץ שליט"א (ארחץ בנקיון כפי סי' קנט ח"א עמ' 21) הרב אשר וויס שליט"א (מנחת אשר - קורונה - איני יודע איזה עמוד) הרב מיכאל פרץ שליט"א (שו"ע אהלי שם סי' קנט - אוצר פסקי נט"י עמ' קנו) הרב בנמין יהושע זילבר זצוק"ל (שו"ת אז נדברו ח"ו סי' מח) הרב שריה דבלצקי זצוק"ל (גליון אליבא דהלכתא מס' 26 עמ' ו') הרב יצחק טוביה וויס שליט"א (גליון אליבא דהלכתא מס' 26 עמ' ו') הרב חנוך פדווא זצוק"ל (משה שפיר קאמרת עמ' צד) הרב מאיר סירוטה שליט"א (המבשר תורני טו טבת תשע"ג עמ' כא) הרב ישראל יעקב פישר זצוק"ל (הליכות אבן ישראל שבת א' פרק י' ס' יג') הרב בניהו דיין שליט"א (שו"ת דברי בניהו ח"ח סי' יט אות ה') הרב משולם משולמי שליט"א (שו"ת דבר משולם ח"א סי' רכז) הרב עמנואל טולידנו שליט"א (קובץ אמרי שפר חנוכה תשס"ד עמ' מ') הרב יצחק ברדא שליט"א (שו"ת יצחק ירנן ח"ב עמ' קכב) הרב דניאל טוויל שליט"א (לב צדיק ח"א עמ' קפד) הרב דוד טהרני שליט"א (שו"ת דברי דוד ח"ה עמ' קלה) הרב אלעזר רז שליט"א (שו"ת מציון אורה ח"ב עמ' ל) הרב מרדכי אליהו זצוק"ל (שו"ת מאמר מרדכי ח"ד סי' יט)

והנני מסיים בברכה ובתקוה שכבודו יוכל ב"ה לכתוב עוד הרבה ספרים בהלכה ובאגדה ובכל חלקי התורה אמן

הבחור יצחק פרץ

החור"פ מכסיקו

עורך ומו"ל גליון בארות יצחק

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א בחומרת איסור הבלורית

ריש ניסן תשפ"ב בתוך ל' יום לפטירתו של הגאון האדיר וצדיק מרגיז ממלכות מרן שר התורה בעל הדרך אמונה ושאר ספרים זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

לכבוד ידידי הגאון ר' יוסף אביטבול שליט"א בעמח"ס יקרים ונחמדים שכל הרואה אותם אומר ברקאי, וכבר האריכו גדולי הדור במעלת ספריו הנחמדים.

היות וביקשת ממני שאכתוב כמה מילים לע"נ מרן שה"ת, זי"ע, האמת שאין דרכי בכך בתקופה האחרונה, שאני כמעט לא כותב, אך בכל זאת אחר נחמתי שיש נושא אחד שמאוד מפריע למו"ר מרן אדמו"ר מויזניץ שליט"א, ואם יהיה אפי' אחד שיתחזק מזה היה שווה כל הטורח והזמן בזה, הנה הגם שאיני ראוי להיות מדבר ע"ז כי יאמר זכיתי ליבי, ויאמרו לו טול קורה מבין עינך, אך איני בא להוכיח ח"ו, רק אני רוצה להעתיק דברי הפוסקים, ויה"ר שיהא לע"נ הטהורה של מרן זצ"ל.

חשבתי היות ואי' בחז"ל אין אומרים לפני מת אלא דבריו של מת, אזכיר אחד מהדברים שמרן זצ"ל על אף שנקרא ממגזר שאינם חסידים, בכל זאת היה לו כמה דברים שירש מהחסידים (עי' בהערה⁹) וכגון כל הרדיפה אחר האופנה ובכלל זה גידול בלורית, הליכה עם שעון יד, לא ללכת עם פאות על האוזן (כידוע שזה כבר מגיע בשם החזו"א שהוא אמר שזה נראה שמתביישים עם הפאות ח"ו, וכתבתי בזה במקום אחר בס"ד) וגם הסתכלות במראה (עי' בהערה¹⁰) גילוח הזקן, וכו'.

⁹ כידוע שאביו היה מגזע החסידים, והיה הולך למקווה בכל שבת, כמ"ש הגר"ח"ק בספרו אורחות יושר, וידוע שגם הלך בשבת למקווה חמה ואכמ"ל, אגב בספר מועדי הגר"ח כ' הגר"ח"ק בערך בזה"ל (על זה שאביו אכל מצות בפסח שני) הוא נהג כמנהג אבותיו החסידים עכ"ד, וידוע שהוא נקרא על שם הרבי הרה"ק מהורנספיל זי"ע, ולמד בספריו הקדושים ואמר שמעט היר"ש שיש לו הוא מכח ספרי הרה"ק הנ"ל (כך שמעתי ממו"ר אדמו"ר מויזניץ שליט"א), ונ"ל שהוא גם נולד בזכות ברכתו.

¹⁰ עי' חשוקי חמד, והגם שהוא הלכה בשו"ע יו"ד סי' קנ"ו, מ"מ כ' הרמ"א שבמקום שנוהגים וכו', ומ"מ דעת החזו"א להחמיר בזה עיי"ש.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

אז נכתוב קצת מענין איסור הבלורית (וכבר כתבתי לך בזה קצת במקום אחר ואוסיף בזה קצת דברים), ובתחילה נקשרו לענין פסח היות ואנו עומדים גם ל' יום קודם החג.

ואקדים ואומר שהנה בויזניץ המנהג בכל שנה בפורים לעשות כעין הצגה ובתוכו מכניסים כל מיני מסרים שהאדמו"ר שליט"א רוצה למסור לציבור, והוא כולל ליצנותא דעבודה זרה וכו' (ועי' בב"י חו"מ סי' קס"ג עמוד מ"ט ד"ה ובתשובה אחרת, ובמג"א סי' ש"ז סקכ"ב ובפמ"ג שמה שעושים שחוק מאחשוורוש מותר) בשנה הזאת היה הענין נגד גידול בלורית, ועשו מזה ליצנות אחת גדולה, וגם הראו שם איך זה יכול לגרור לעבירות חמורות ח"ו, וכנראה אחשוורוש הלך עם בלורית ולכן הוא נכלל בהנ"ל.

במדרש (ויק"ר כ"ג ב') הה"ד (דברים ד) או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו' אלו ואלו ערלים, 'אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית' אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים, א"כ לא היתה נותנת מדת הדין לישראל שיגאלו ממצרים לעולם עיי"ש (הובא בספר אגרא דפרקא להגה"ק בעל הבני יששכר זי"ע או' רע"ג).

בשנת תרצ"א שרק אז פחדו שהולך להתפשט נגע הרע הזה של גידול בלורית מחו"ל לארץ הקודש, רצה הרב יהושע ולדמן זצ"ל למנוע את הרעה ולהקדים רפואה למכה והוציא קונטרס בשם דא גזירת אורייתא ואעתיק קצת ממש"כ בהקדמה לספרו.

הנה בענין האיסור של הבלורית כתבו רבותינו הפוסקים הגאונים האחרונים ז"ל שהיא מה שמגדלים השער לנוי וליופי דרך שחץ וגאווה והיא וזה מש"כ הב"ח (יו"ד סי' קע"ח) וז"ל: ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם והוא שמגדלים השער לנוי וליופי כמו הבתולות דרך שחץ וגאווה כו', וכ"כ בפרישה (שם סק"ג) וכ"כ בט"ז (סק"א) עיי"ש מה שכתב בזה, וכ"ה בש"ך, וכ"כ מרן אדונינו הגר"א ז"ל (ס"ק ב') וכ"כ הברכ"י שם וז"ל בד"ה ולא יגדל ציצית ראשו בא"ד והרבה בחורים במדינתנו נכשלים בזה ויש להוכיחם אולי ישיבו עכ"ל, וא"כ מאן חשוב ומאן ספין לעבור על גדולי הפוסקים האלו הפרישה והב"ח והט"ז והש"ך והברכ"י והגר"א ז"ל אשר מלחמם אנו אוכלים ומימיהם אנו שותים שפוסקים כן.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

א"כ לב מי לא יירא לעבור על כל דברי גדולי הפוסקים הנ"ל שפסקו שהשערות העשוי לנוי וליופי הוא עובר בזה על האיסור בלוריות.

הרב הגאון המחצית השקל (סי' כ"ז סק"ד) מפיו לפידים יהלכו על אותם המגדלי בלורית וז"ל שם ורע עלי המעשה אותן מגדלי בלוריותיהן מלבד שהוא דרך שחץ וגאווה יש קצת איסור כמ"ש ביו"ד סי' קע"ח שיש בזה איסור בהנחת תפילין כיון שגדולים הרבה ליכא למימר היינו רבותייהו וחוצצים.

[א"ה: למדתי כבר בס"ד עם כמה וכמה בחורים הלכות תפילין וכשהגעתי להלכה הזאת כבר שאלני הבחורים איך זה יכול להיות שאסור לגדל בלורית, ומצד שני רואים מגדלי בלורית בכמות לא קטנה רחמנא ליצלן, ולא ידעתי מה להשיב להם.....].

ודברים החוצבים להבות אש הובא בהרבה פוסקים וכדלהלן (לפי סדר הדורות).

הא' בגדול שבאחרונים הרב הגאון ר' שלמה זלמן (נדפס עוד בשנת תקל"א) בספר שלחן שלמה (סי' כ"ז) וז"ל לא יהא חוצץ בין תפילין לבשרו לכן יזהר כוי גם שלא יהא "שערותיו גדולים" עכ"ל.

הב' בקיצור ש"ע סי' י' סעי' ד' וז"ל אבל אותן המגדלין בלורית מלבד מה שהוא דרך שחץ ונאווה ויש בזה איסור יש בזה עוד איסור משום הנחת תפילין דכיון שגדולים הרבה הוי חציצה עכ"ל.

הד' במשנה ברורה (סי' הנ"ל).

הד" בס' כף החיים (שם ס"ק ט)

הה' בס' תוס' חיים על החיי אדם מביא ג"כ את דברי המחצה"ש אלו להלכה.

הו' הפתחי עולם על השו"ע שם.

טרחתי להביא את כל הפוסקים שאפי' אם יתעקש המתעקש וימצא באיזה ספר שחולק על זה, בכל אופן לית מאן דפליג שרוב הפוסקים ס"ל כהנ"ל ויחיד ורבים הלכה כרבים,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכל הפוסקים הנ"ל, זהו חוץ ממש"כ לעיל הלה המה הב"ח והפרישה והט"ז והש"ך וגר"א וברכ"י ז"ל.

ולמעלה בקודש בצוואות ר"י החסיד זלה"ה (סי' נ"ו) כתב על המגדל בלורית שזה עוון פלילי עכ"ל.

וממשיך לכתוב בקונטר' הנ"ל, לא אוכל להתאפק מלהודיע קושט דברי אמת לזכות את הרבים בזה להודיע את גודל האיסור של הבלורית - שלרוב הפוסקים היא איסור דאורייתא ממש ואקווה שישמעו אלי היראים והחרדים לדבר ה' בזה להסיר מהם הבלורית שעשו לנוי ויופי. כי עפ"י התוה"ק הוא איסור חמור ע"כ מי שיש בו זיק וניצוץ ירא שמים יסיר ממנו את "אשמתו" כאשר שמעתי בשם הגר"א ז"ל על הפסוק 'קדקד שער מתהלך באשמיו' שההולך בקדקד שער הוא סימן לאשמיו שיש לו.

ועי"ש שמאריך שאם המגדל בלורית הוא גם בן תורה הרי הוא חילול ה' שאין כדוגמתו, והרי כבר הפליגו חז"ל בעונשו, וכותב שם בסוגיית חובת המחאה (עי' או"ח סי' תר"ח) וכותב שם וצריכים לצעוק בקולי קולות ולמחות נגד נושאי הבלורית האלו שהם ממש 'קרני רשעים וחוקת העכו"ם'

אומר למעלתו אפשר לחבר עוד ספרים וכרכים עבי כרס, בענין חמור זה, אך לענ"ד האריכות בזה הוא אך למותר, שהרי הוא מי שרוצה לקבל את האמת לאמיתה ממי שאמרה יקבלו (וינענע בראשו) (ללא בלוריתו) לאות הסכמה) ומי שרוצה למנוע את עצמו ולילך בשרירות ליבו לא יעזור כל מסע השיכנועים כי יצרו הגדול גבר עליו, ואדרבא האריכות יכול להשתמע כאילו שיש בו מה לדון, והרי כל הפוסקים כתבו שאיסור גמור הוא, ואני מקווה שלא יגיע זמן שיצטרכו לשכנע אנשים שצריך להניח תפילין בכל יום (וכבר היה לעולמים בזמן הראשונים, שעמלו הראשונים להחדיר בציבור חובת הנחת תפילין בכל יום, ובנידו"ד לא גרע מזה שהרי כאמור לדעת גדולי הפוסקים המגדלים בלורית לא מניחין תפילין ר"ל

והפלא גדול בשביל מנהג (אותיות גהנם) מגועל כזה נכנסים לחשש קרקפתא דלא מנח תפילין אשר עונשו מבואר בגמ' ובשו"ע ונו"כ סי' ל"ח, וכאילו יש בזה אפי' תועלת אחד לא מצאתי בזה חוץ ממה שרוצים

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב על קובץ באר התורה מס' קסה מאת הגאון רבי ישי מזולמיאן שליט"א מח"ס רבים, חולון

אחדשה"ט

ראיתי ועברתי על דבריו הנפלאים [קובץ באר התורה - גליון קס"ה פסח תשפ"ב] מקופיא, כחותה על הגחלים [כי מהשלב חושק הפנאי עושק]. והשתוממתי על המראה הגדול הזה. בן פורת יוסף.

ולחיבת הקודש אעיר, כמה הארות קטנות, כדרכה של תורה, באהבה וברב חיבה. ואקוה שיהיו לתועלת בע"ה:

א. מה שהביא בריש דב"ק, שו"ת ממו"ר הגר"ח קניבסקי זיע"א. יראה נא מש"כ בס"ד בעניותין בספרנו מישרים אהבוך כמה שו"ת ממרן זיע"א בזה, וע"ע בספר קרוב אליך, עוד דברים ממרן זיע"א בעניני סיום מסכת. ע"ש.

ב. מה שהביא בעמוד 155 בענין השלכת בצלים בליל הסדר, והה"כ שליט"א כתב מקור לזה. הנה עיין נא בספרנו החדש "אוצר מנהגי קהילות פרס" על חג הפסח (עמוד 322), שהבאנו מנהג ק"ק פרס (ועוד), להכות בנחת בבצלים ירוקים בליל הסדר בפסקת "דיינו". והבאנו סימוכין לדברים, מפי ספרים ומפי סופרים. ע"ש.

ג. מה שהביא בעמוד 253, בענין הכנת קרח ביו"ט. אנא יראה נא מש"כ בס"ד בספרנו הנותן שלג. בענין הכנת קרח בשבת. ע"ש.

ויגדיל תורה ויאדיר.

בהוקרה ובהערכה רבה

ישי מזולמיאן

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הוספה לגליון מס' קסד הרה"ג יואל פרץ שליט"א מקסיקו\ בדין כוס של אליהו אם צריך טבילה

תודה רבה על תשובתך הרמה. אולם לא ראוי שילך לאיבוד זמנך היקר כדי להשיב לשאלות של עם הארץ שלי.

על אות ב'. יש לחקור מה כוונת תשובתך האם שאכילה בלי הנאה סוף סוף שמה אכילה וטבילת כלים זה על כלי אכילה ולא על כלי הנאה. או כוונתך להמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה וכפואו לאכול מצה יצא, שאומרים שבדברים של אכילה ההנאה סוף סוף מגיעה אפילו אם לא התכוון אליה ואפילו אם מצוות לאו ליהנות ניתנו. ואם כוונתך כצד א' יש לעיין האם גם כלי העשוי כדי לאכול ממנו אכילה גסה האם שמיה אכילה או לא. ועוד יש לעיין דשמא אין צריך כלי אכילה אלא כלי שהאוכל בתוכו ואפילו שלא יאכל ממנו הרי זה אוכל, אולם אפשר לומר על צד זה שאולי כשמים אוכל כדי שלא יאכל אלא לקיים מצווה זה לא אוכל, ולהבדיל האם פח אשפה לאוכל [מצוי בימינו שרוצים להבדיל בין סוגי האשפה, או להבדיל פח שמיטה] האם צריך להטבילו כי הרי הוא כלי אכילה?

על אות ג'. האם אליהו חייב במצוות כשרואים אותו או כשהוא בארץ אפילו שלא רואים אותו, ואם תמצי לומר כצד א' הרי יש סיפורים שלפעמים צדיקים זכו לראותו האם צריך לחשוש לשמא יזכו לראותו? או שזה מיעוט לא מצוי. ואולי כוונתך שאיך שרואים שהיין נשאר בכוס אם כן אולי זאת שתייה רוחנית ולא שתייה גשמית?

בברכה ואיני מצפה לתשובתו כי מסתמא כת"ר שליט"א עוסק בדברים שברומו של עולם

יואל

תשובה: לפי החת"ס הרי סו"ס הוא שתיה גשמית, וממילא נראה דהוא חיוב לטבול, ולכן נראה שיש לחוש בזה, ולכן נראה שיש להטבילו ללא ברכה, ויש להאריך עוד בזה, וכתבתי עוד לכת"ר בזה, ונאבדו לי בזה הדברים שכתבתי.

והגר"א פרינץ העיר למש"כ בשו"ת אבני דרך חלק יא סימן קכב, ומש"כ משו"ת מציון תצא תורה ח"א תשובה שעב, אינו נכון.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הוספה לבאר התורה קסו מאת הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א

לגבי שתיית ד' כוסות בקש עיין בשו"ת אבני דרך (ח, שסג. יד, רלז)

מכתב הוספה לבאר התורה קסה בחיוב לשמור על המנהגים מאת הבה"ח ר' אליהו אביטבול שליט"א בעמח"ס מאלפי זהב ושא"ס

ערב פסח תשפ"ב

לכבוד הרה"ג מזכה הרבים במאמריו הנפלאים ובספריו המיוחדים מעלת כת"ר הגאון כו' רי"ח אבוחצירא שליט"א,

נהנתי היטב לראות את מאמרכם החשוב בענין מנהגי מראוקו בימי הפסח, שנדפס בקובץ באר התורה המורחב לחג הפסח על ידי אחי הגדול מעוז ומגדול רבי יוסף שליט"א, כן יראו וכן יעשו לכתוב ולסדר המנהגים שנהגנו מקדמת דנא ולהעמידם על תילם, וכבר הביא בספר שבולי הלקט סי' ל"ה מאמר העולם: 'מנהג אבותינו – תורת משה רבינו'. ומעתה יש לנו לומר כי העיסוק והבירור אחר המנהגים הן הן גופי תורה. ודי בזה.

אך אמנם לא אכלא מלהאיר כי יש להעיר היטב עמ"ש כת"ר שליט"א שמנהגנו שאין הנשים מסיבות כלל, דבר פלא הוא ולא שמעתיו מעולם, והגם כי אין הדבר נפלא ממני מחמת ההלכה שהרי כבר הביא הרמ"א דברי הראב"ה שנהגו שלא להסב ולא נפלאות ולא רחוקה שכך היה המנהג, אך למעשה לא שמענו נוהגים כך. ובפירוש כתב עט"ר מרן רבי רפאל ברוך טולידאנו זללה"ה זיע"א בקיצור שו"ע שלו סי' מ"ב אות ז' 'והמנהג בין הספרדים להסב גם הנשים וכן אנו נוהגים ואין לשנות'. וכן כתב בספר נתיבות המערב מנהגי חג הפסח אות מ"ג. ואף אמנם כי אולי ישנם ערים או כפרים שנהגו אחרת, אך אין לנו לכתוב מחמת זה שזהו המנהג הפשוט במערב הפנימי.

ואמנם שו"ר כי לא אליכם תלוני אלא על מחבר הספר הנפלא 'מגן אבות', או"ח סי' תע"ב שם כתב כדבריכם, וכנראה דבריכם לקוחים משם כמו שציינתם, אך במחילה מהרב המחבר שליט"א שגה בזה מאד, ומה מאד נתפלאתי לראות שציינן שם בהערות כי המקור לזה הוא שכך העיד הגר"י מאמן זצ"ל, והוא פלא מפולא מאד, שהרי בפירוש כתב הגאון רבי יהושע

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מאמן זצ"ל בספרו עמק יהושע ח"ג בסופו חלק הדרשות בענין 'קדש', שם כתב בזה"ל, 'וגם הנשים החשובות שאין בעליהן מקפידים עליהן, צריכות הסבה, וכן המנהג אצלנו אנחנו הספרדים מימי קדם כידוע'. [ואמנם כידוע שהגרי"מ זצ"ל בעמק יהושע כתב לשנות הרבה מהמנהגים וכגון שאין לענות ב"ה וב"ש וכו', ואנן לא נהגינן בזה כוותיה, ואכמ"ל, אך כאן הלא הוא מעיד שכך הוא המנהג מימי קדם].

ואסיים בנותן טעם לשבח, בענין המנהג המפורסם לסובב הקערה על ראש המסובים ולומר בבהילו וכו', כי מקורו קדום מאד, הלא הוא נמצא בפ"י הרשב"ץ להגדה של פסח (ישנו בהוצאת מכון ירושלים בהגדה ש"פ תורת חיים) שם כתב וז"ל, "...ולכן יש מתחילין לומר 'בבהילו יצאנו ממצרים'". וכ"ה בנוסח ההגדה של הרמב"ם בסוף הל' חמץ ומצה. אולם לא הוזכר רק הנוסח ולא המנהג לסובב הקערה, ולזה כבר מצא הרה"ג רבי מרדכי לבהר שליט"א מקור מקומו טהור מתלמידו של ר"י בן הרא"ש בהגדש"פ פסח לדורות, עי"ש.

אחזור על הראשונות כי דבר טוב מאד ומצוה רבה יש לפרסם ולהחזיק במנהגי אבותינו, אך אמנם יש להזהר בדברים שלא יארע תקלה תח"י, וצור ישראל יצילנו משאיגות ויראנו בתורתו נפלאות, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים במהרה בימינו אמן.

כה דברי הצעיר באלפי ישראל

אליהו פורת אביטבול

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מכתב הוספה לבאר התורה מס' קסו מאת הרה"ג יוסף דהן שליט"א

שלום וברכה ומועדים לשמחה לגאון הרב יוסף אביטבול שליט"א

מח"ס לרוב בן פורת יוסף

ראיתי קובצו הנפלא של פסח ובו קיבוץ מאמרים לרוב ערוכים בטוב טעם ודעת.

ולחיבת הקודש אציין בענין מה שא' הכותבים רצה לברר מהי דעתו האמתית של מרן גאון עוזנו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בדין ברכת המצה, והריני לצטט לך מתוך ספר עבודת עובדיה מלה במלה:

נה לברך ברכת "המוציא" על המצה במשך כל ימות השנה.

הנה בקובץ המשביר כרך ב (עמ' מב) כתב הרה"ג ר' ברוך סיימאן שליט"א וז"ל: בשנת תנש"א כשביקר הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל בשיבת "רבנו יצחק אלחנן" סיפר לי בשיחה פרטית שאע"פ שהביא בתשובה (שו"ת יחווה דעת ח"ג סי' יב) השיטה לברך "מזונות" על מצה בשאר ימות השנה חוץ מימי הפסח שמצה הוי לחמו של יום, דברים אלו נכתבו רק ליישב מנהג העולם של הספרדים. אולם הגאון הנ"ל אמר לי על עצמו שהוא מברך "המוציא" על מצה כל ימות השנה, אפילו אם אינו קובע סעודה עליה, כדין פת גמור, ולא כדין פת הבאה בכיסנין. עכ"ל.

ושם (בהערה ב) כתבתי: אכן, כ"כ הרה"ג פנחס רז נר"ו בספרו סימן ברכה (סימן א עמ' יח) וז"ל: זכיתי למסור תשובה זו בידי מרן רבינו (שליט"א), ועל פי הוראתו הצעתי לפניו בעל פה מקצת דברינו אלה, ואמר לי כי על כל פנים לדינא ס"ל שיש לברך על המצה ברכת "המוציא". וגם מה שכתב בספרו יחווה דעת הנ"ל דברכתו "בורא מיני מזונות", לא לכתחילה דיבר, אלא למי שמיקל לברך "בורא מיני מזונות" שיש לו על מה שיסמוך, ורק לזה כיון, אבל עיקר הדין מבואר שם שברכתו המוציא, ומעולם לא עלה על לבו שצריך לברך על זה "בורא מיני מזונות". והעיד שגם הוא נוהג כן לברך על המצה "המוציא". ונומיתי לו כי לא משמע כן כלל מרהיטת לשונו בשו"ת הנ"ל, וגם מסדר הדברים שם, וכולי עלמא קא ידעי דדעתו שצריך לברך בורא מיני מזונות, בהסתמך על דבריו הנ"ל. ולא קיבל דבר זה. ושנה ושילש דבריו כי מעולם לא סבר שעיקר הברכה היא בורא מיני

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מזונות, אלא עיקר הברכה המוציא, ורק המיקל לברך בורא מיני מזונות יש לו על מה שיסמוך. ומיהו, הוא עצמו נוהג לברך בזה ברכת "המוציא". וכתבתי זאת עלי ספר להודיע דבר זה לרבים השואלים דעתו בזה, נבוכים הם בארץ, כי דעתו לעיקר הדין שיברך המוציא, ושלזה נתכוון בשו"ת יחיה דעת, באופן שאין ללמוד משם שעיקר הברכה מזונות אלא רק לענין דיעבד. וזה חידוש גדול. עכ"ל. וכ"כ בשו"ת מעין אומר ח"א (עמ' רמא) שנשאל למרן זצ"ל מה לברך על מצה אחר הפסח. והשיב: אני מברך המוציא. ע"ש.

ובספר ברכה נאמנה להרה"ג יאיר נאמן נר"ו (חלק השו"ת סי' ח, עמ' תקס) כתב: "ועתה שוב דברתי עם מו"ר הרה"ג גדעון בן משה שליט"א ואמר לי שמרן (שליט"א) אמר לו לענות לכל מי ששואל על ברכת המצה שיכול לברך המוציא וברהמ"ז ושכן גם הוא בעצמו נוהג כן".

והרה"ג רבי יהודה ברכה שליט"א, בספרו תורת יהודה חלק א (פרשת בשלח, עמ' שב) כתב: ושמעתי שזה טעמו של מו"ר הגר"ע יוסף (שליט"א) שמברך על המצות במשך כל השנה המוציא וברכת המזון, אע"פ שהעלה בשו"ת יחו"ד [הנ"ל] שברכתו בורא מיני מזונות, מ"מ מאחר ומו"ר אוכל בקביעות מצות משום סיבה בריאותית, וגם איכא גיל הזקנה, לפיכך מברך על המצות המוציא וברכת המזון, וכ"כ בשו"ת יחו"ד [הנ"ל], שחולה שאינו אוכל פת אלא מצה מטעמי בריאות מברך על המצה המוציא וברכת המזון. ושנה פרקו בספר חזו"ע ברכות (עמוד סא). עכ"ל. רק מש"כ הרב תורת יהודה שטעמו של מרן לברך המוציא על המצות בכל השנה היה מטעמי בריאות אינו נראה מכל הנ"ל. ועי' בספר ברכה נאמנה (שם עמ' תקנח).

וכ"כ הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א בירחון אור תורה (סיון תשע"ד סי' קיד, סוף עמ' תקקז) "מצה בכל ימות השנה, מנהג האשכנזים לברך עליה המוציא וברהמ"ז כלחם ממש, וכן נהג הגר"ע יוסף זצ"ל". ע"ש.

ומרן זצ"ל, בשו"ת יחיה דעת הנ"ל ובספרו טבעת המלך (הל' ברכות פ"ג ה"ט), בסיכום התשובה כתב: "וחסידים ואנשי מעשה נוהגים לאכול המצה בתוך סעודה של פת גמור, או שקובעים סעודתם על המצה ואז מברכין המוציא וברכת המזון וצריכים נטילת ידים". והניף ידו שנית בענין זה בספרו חזון עובדיה על הל' ברכות (עמ' סא) וכתב: "אלא שהחרדים

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

לדבר ה' נוהגים לאכול המצה בתוך הסעודה של פת, ונפטרים בברכת הפת וברכת המזון". ונ"ל ששינה לשונו "מחסידיים ואנשי מעשה" ל"החרדים לדבר ה'" כי האחרון לשון כללי יותר.

ואמנם, כעת (תשרי תשע"ו) נדפס ספר "ארחות מרן" למר בריה דרבינא הגר"ד יוסף נר"ו, ושם בחלק ב (עמ' תצח-ט) כתב בזה"ל: ואאמו"ר מרן זצוק"ל היה מקפיד לאכול המצה אחר הפסח בתוך סעודתו אחר שבירך "המוציא" על פת גמורה. ומכל מקום היה מורה להלכה שאם אוכל המצה שלא בתוך הסעודה למנהג הספרדים ועדות המזרח צריך לברך עליה בשאר ימות השנה ברכת "בורא מיני מזונות". וכמה חודשים לפני הסתלקותו היו שאמרו בשמו שחזר בו בזה, ושאלתי את פיו, ואמר לי שלא חזר בו, ודעתו ברורה מתחלה ועד סוף שהאוכל מצה בשאר ימות השנה שלא בתוך הסעודה צריך לברך בורא מיני מזונות, אלא שעדיף יותר לצאת ידי ספק ולאכול המצה בתוך הסעודה. עכ"ל. וראה עוד בקובץ משנ"י (גליון יז, סיון תמוז תשע"ו עמ' צו-צז).

והרה"ג מרדכי אלמקייס נר"ו כתב לי (מכתבו יודפס במלואו בע"ה בקובץ המשביר כרך ג במכתבים למערכת) שבשנת תש"ס שמע ממרן זצ"ל בשיעור שמסר בישיבת "אור החיים" כי ברכת המצה כל ימות השנה "המוציא". וקם אחד השומעים ואמר לו, והרי החיד"א כותב לברך מזונות? ענה לו מרן: אני מברך המוציא. וגם מנה לו מספר פוסקים שאומרים כך, ושאלו אם רוצה עוד פוסקים או שאלו מספיקים. ולאחר שנים יצאו לאור ספר "חזון עובדיה" ט"ו בשבט – ברכות וכן שו"ת "מעייין אומר". והנה בחזו"ע כתב מרן (עמ' סא) שמנהג הספרדים לברך עליה מזונות עיי"ש. אמנם במעייין אומר ענה מספר פעמים כי ברכתה המוציא. ואז כתב להראש"ל הגרי"צ יוסף נר"ו על עניין זה כי לכאורה מרן סותר עצמו, כי בתורה שבכתב כתב לברך מזונות, ובתורה שבעל פה, הן בשיעור הנ"ל הן בשו"ת מעייין אומר, אמר לברך המוציא. והעלה הדברים על הכתב ושלחם להראש"ל נר"ו, והשיב לו כדלהלן:

בס"ד ל"ה למ"ט-מונים תשס"ט.

לכבוד הרב הגדול, מעו"מ כש"ת הרב ר' מרדכי אלמקייס שליט"א

שלום וישע רב!

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ברכת המצה אפשר המוציא, ומי שנוהג כך יוכל להמשיך במנהגו וכך מרן שליט"א נוהג. אלא שבספרים מרן כתב את המנהג כפי שהעיד עליו החיד"א לברך מזונות וכך המנהג. אבל מי שרוצה לנהוג כפי עיקר הדין יכול לברך עליו המוציא. ועל כגון דא יאות להמליץ דברי הרמב"ן, שאם החכמה שלנו כשאר החכמות ובחכמת התשבורת, שיש פנים לכאן ולכאן, המנהג מזונות ומעיקר הדין המוציא.

בברכת התורה, יצחק יוסף.

בענין אחר, לא אחסוך מלציין את מה ששמעתי ממרן שר התורה הגאון רח"ק זצוק"ל:

א. לפני קצת יותר משנתיים ניגשתי אל הגאון ר' חיים קנייבסקי זצוק"ל עם אחי הקטן בן ה-13. וכל אחד מאיתנו כתב פתק ובו בקשה לברכה. בפתק שלי הרב ראה מה כתוב ואמר בו"ה. אך בפתקו של אחי אחר שראה בקשה להצלחה כסף בריאות וכו', לפתע הרים את הראש, הסתכל עליו ואמר לו "תסתפר ואז תצליח".

כשראיתי זאת עשיתי סיבוב נוסף בחדר כדי לקבל עוד פעם ברכה. המשב"ק אמר לי הרי כבר קיבלת ברכה מהרב. אמרתי לו כן אבל הרב לא הסתכל עלי...

ביקשתי ברכה, הרב אמר לי בשביל מה אתה צריך 2 זקנים אחד למעלה ואחד למטה? את זה (שער מרובה בראש לדעת הרב) תעביר למטה (כוונתו שאגדל זקן), ואת הפאות עד כאן (הרב הצביע לי בצידדי הפנים עד איפה להאריך אותם).

עוד מעשה

לפני כמה שנים אבי מורי העלה טרמפ אדם מבוגר עם זקן ארוך וסיפר לו הטרמפיסט כך:

17 שנה לא היו לי ילדים. הלכתי לגרר"ק ואמר לי תגדל זקן ויהיו לך ילדים ואכן כך קרה.

ומעשה נוסף לסיום

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שנה שעברה ביקשתי עצה מהרב לזכות לילדים צדיקים ואמר לי להקפיד לעשות הבדלה דוקא על יין.

ובפעם האחרונה שניגשתי אליו הבאתי לו את ספרי שו"ת יד בתשובה מתנה והרב שאל אותי "זה בשבילי?" עניתי שכן ואמר לי יישר כח.

ואלו עוד שאלות שבספרי יד בתשובה ואולי יהיה תועלת לקוראים.

שאלות ותשובות בקצרה ממרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל

(נאמרו בע"פ)

שאיפות לבן תורה

א. שאלה: למה בן ישיבה צריך לשאוף?

תשובה: להיות צדיק ותלמיד חכם.

עצה ללימוד

ב. שאלה: מה עושים שאין חשק ללמוד גמרא?

תשובה: כנראה שעוד לא טעמת את הטעם, אם היה טעם היה חשק.

אהבת תורה

ג. שאלה: מה עצה לאהבת תורה?

תשובה: ילמד מוסר.

עצה לזיווג

ד. שאלה: מה לעשות כדי למצוא זיווג? תשובה: ילמד קידושין. כאשר

חברי הבה"ח יהודה בביוב הי"ו שמע עצה זו אמר לרב "כבר סיימתי

קידושין". שאל הרב שליט"א: גם ירושלמי ותוספתא?

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

עצה לכאבי שינים

ה. שאלה: מה העצה לכאבי שינים?

תשובה: ילמד חולין [א] [ב].

מנוחת הנפש

ו. שאלה: מה העצה למנוחת הנפש?

תשובה: כשתלמד תורה.

כיצד לזכור את הלימוד

ז. שאלה: מה העצה המועילה ביותר לזכור את הלימוד?

[א] וכעין זה שמעתי ממרן הראשון לציון הגאון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בכנס בני תורה בחודש אב תשע"ב לאחר ששיבח את הלומדים בבין הזמנים מסכת מכות על שניצלו את זמנם אף בימים אלו והוסיף בזו הלשון: מי שלומד מסכת מכות זה סגולה שהקב"ה יתן מכות לאויבים שלו. ע"כ. והמשיך לבאר שעמ"י מוקפים אויבים והלימוד מגן מפניהם. עכת"ד. ואולי אפשר להסביר גם על פי דברי הפלא יועץ (ערך ראש השנה) שכתב "ובכל מקום שנזכר אויבים, ושונאים, וצרים, וכדומה, יכון על המקטרגים, כי הן הם אויבים האמתיים, אויבי השם ואויבי נפשנו".

[ב] וסגולה נוספת לבקש בברכת הלבנה להוסיף בנוסח שלאחר הברכה "שלא ישלטו בנו, ולא יעשו בנו שום רוע כלל ועיקר, ולא יהא לנו כאבי שינים". וכן נהג מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל (הובא בספר ילקו"י שבת ח"ה עמ' שכט), וכן נהג הסטייפלר זצוק"ל (ארחות רבנו ח"א עמ' רפט, ובדרך שיחה עמ' מד). ועיין לעיל בעניני הציצית שהיא סגולה נגד כאבי שינים ספר דרך ישרה הובא בכף החיים (סי"א אות יז).

[3] עי' בגמ' מגילה (ו ע"ב) "לאוקמי גירסא – סייעתא מן שמיא היא".

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הוספה לקובץ באר התורה מס' קסה האם יש חיוב לטבול כוס של אליהו

לענ"ד יש להוסיף עוד בכ"ז שיש לומר שיש חיוב טבילה לכוס של אליהו כי גילוי אליהו הנביא מצוי, ראה בספר מנחת תודה סיפור שאליהו הבניא שותה מהכוס, והביאו בהגדה של פסח ילקוט יוסף מהדורת תשע"ח, ויש סיפור על הבא"ח וכמו שהבאתי בכמה דוכתי על זקינתו של זקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א שהגישה ב' כוסות תה לפני הבא"ח שהיתה משמשתו מחמת שהיתה יתומה ושאלה הבא"ח מדוע, ואמרה לה שראה שני אנשים, ואמר לה שזכתה לגילוי אליהו הנביא.

וראה בקובץ מריח ניחוח מס' 593 שהאריך בכל גילוי אליהו הנביא והאם הוא מצוי היום, וכיון שכן אצרף כל גליונו לכאן וז"ל:

חכמי הדורות שזכו לגילוי אליהו הנביא

ביקשתי מכמה וכמה תלמידי חכמים שיכתבו לי על חכמים מחכמי הדורות שהיה להם "גילוי אליהו הנביא זכור לטוב". והריני להביא כאן את הדברים לפניכם בס"ד, וזה החלי בעזר צורי וגואלי:

רבי חיים קניבסקי זכה לגילוי אליהו הנביא זכור לטוב

ידידי היקר הרה"ג אריה כהן שליט"א מח"ס אריה שאג כתב לי, וז"ל:

שמעתי היום מהרה"ג יקותיאל זלמן פיש שליט"א מח"ס 'סוד החשמל', שסיפר לו אחיו שהרב גינחובסקי אמר על מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצוק"ל שהיה לו גילוי אליהו זיע"א. עכ"ל.

ידידי היקר הרה"ג אלחנן נפתלי פרינץ שליט"א מח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים כתבלי, וז"ל:

באורות הקודש (א, קיט, 'מידת גילוי אליהו'), מבאר הרב קוק את עניין הזכרתו של אליהו דווקא במוצאי-שבת, וזו לשונו:

אליהו יושב בכל מוצאי שבת קודש תחת עץ החיים וכותב זכויותיהם של ישראל. על כן, ראוי לכל מי שיש שייכות של תשוקה לרזי תורה, שהיא מידת גילוי אליהו, באיזה דרגא, אפילו אם היא רק בגדר דימיון, או הרגשה, או השגת השכל האנושי, וקל וחומר אם עלה בחסד עליון למדרגות יותר גבוהות, שבכל מוצאי שבת קודש יעשה גם הוא כמעשיו

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

של אליהו, ויעסוק בזכויותיהם של ישראל. ויכיר בהכרה שכלית ובהשגה בהירה וברורה את קדושת ישראל, ויקרת מעלתו, וידבק עצמו בכללות עם קדוש, עם ה', וסגולת נחלתו, שאין קץ ותכלית להופעת אור קודשו של כל יחיד ויחיד שבהם, שגם הריקנים שבישראל - כל העולם משותת עליהם. ויש להתרעד ביראה קדושה, מקדושת הנשמה האלוקית העליונה של כל נפש מישראל, ולהיות מלא שוקקות וחמדת עולמים לקדושת רוממות קרן ישראל בכלל, ולהצלחתו של כל יחיד מישראל בכל מעשי ידיו, בחומריות וברוחניות, ובכל טוב.

עוד כתב לי הנ"ל, וז"ל:

מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל סיפר למקורבים את מה ששמע מעדים נאמנים, כהגדרתו, ה"ה הגאון רבי מרדכי גרוס ורבי מנחם לנג, בעלי המעשה עצמם. ואלו דבריו: "לפני לידת השלישיה ילדיו של רבי מרדכי גרוס, הם היו במעונו של הרב... והציגו לפניו את הנתונים של הרופאים שמעוניהם לנתח וסבורים כי האם והילודים בסכנת חיים אם לא ינתחו, וביקשו ברכה ועצה. הרב התבטא ואמר: 'אתם יודעים מה, בשבת קדש יש לי ברית בבני ברק וסנדקאות, אשאל את אליהו הנביא, תבואו אלי במוצאי שבת שוב'. השניים באו לאחר צאת השבת, והוא אמר להם: 'הוא אמר שהכל יהיה בסדר, גם לא יהיה צורך בניתוח והלידה תהיה ביום זה ובשעה זו'. וכך הוה כדבריו: היום, השעה והזמן וכו'.

כאשר תלמיד מקורב שאל את הגראי"ל מה היתה מהותו של הרב הנ"ל שיכול היה להתבטא בנוסח כזה, ששמע ממנו שרואה את אליהו הנביא בברית ומקבל ממנו תשובה, השיב רבנו: 'אינני יודע ממש, רק ידוע לי שלמד בשקידה בישיבה של הגיס של הבריסקער רב בורשא, רבי הירש גליקסון, וכי לא נהנה מהעולם הזה. אם המשיך כך, בוודאי עשה שטייגען. ו'עולם הזה' כמעט לא היה לו, כי לא היו לו ילדים וחי בעניות, ובסוף ימיו היה סגי נהור. ולולי ששמעתי מעדים נאמנים אלו, לא הייתי מאמין לבחינה כזו של גילוי אליהו בדור של אחרי המלחמה". וברשימת תלמיד צעיר של הגראי"ל מצאנו, שהגראי"ל אמר עוד, שאולי זכה לכך מחמת איזו מסירות נפש. (מאחורי הפרגוד). עכ"ל.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים, כתב לי, וז"ל:

בספר תפארת בנים שחיבר אבי הגה"צ רבי אלחנן הכהן רבינוביץ שליט"א על זקננו הגה"צ רבי גמליאל בן הגה"צ רבי לוי זיע"א כתב שהיה לו גילוי אליהו הנביא.

ידידי היקר הרה"ג אהרן זאב גוטסמן שליט"א, כתב לי, ו"ל:

לכבוד ידיד נפשי, הגאון רחמי"א שליט"א,

לשאלה הנ"ל, ידוע על מרן הגאון הצדיק ר' אליה לופיאן בעל מחבר ספרי "לב אליהו" זצוק"ל שזכה לגילוי אליהו. מובא בהקדמה לספרו, עי"ש באורך.

וכן הרמח"ל, כמפורסם בכתבים, איני זוכר היכן בדיוק. [במהדורות של מסילת ישרים הביאו את זה בפתיחה].

האריז"ל קיבל בקביעות מאליהו הנביא, כפי שהעיד עליו המהרח"ו.

רבי יהודה פטילון זצ"ל ראה את אליהו הנביא בברית ויש על זה כמה סיפורים בבריתות כמובא בספר צדיקים נסתרים בדור האחרון ח"א עמ' קסו.

רבי יוסף וולטון, זכה לגילוי אליהו מדי יום כפי שהעיד עליו הרבי מבוהוש, עי"ש בספר צדיקים נסתרים בדור האחרון ח"א עמ' שנ.

רבי משה יעקב רביקוב זצוק"ל, המכונה 'הסנדלר הקדוש', אליהו היה מצוי אצלו כפי שהעיד עליו הרב הצדיק רבי שלמה גרין זצ"ל שהיה מבאי ביתו כמובא בספר צדיקים נסתרים בדור האחרון ח"ב עמ' קנז.

רבי אברהם שמש המכונה 'החייט' כמובא בספר צדיקים נסתרים בדור האחרון ח"ב עמ' תצ.

בהצלחה וכוט"ס,

אהרן זאב גוטסמן

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הבה"ח ר' יצחק פרץ הי"ו (מקסיקו) כתב, לי, וז"ל:

מו"ז הרה"ג מיכאל פרץ שליט"א רב קהילת טוב (מקסיקו) מח"ס אהלי שם, סיפר לי שבבית הקברות במרוקו יש מלא שכתוב בקבר שזכו לגילוי אליהו. מסתמא דודי הרב יוסף ישלח לכם.

מפורסם כיום על הינוקא רבי שלמה יהודה בארי שליט"א.

ידידי היקר הרה"ג שמואל ללזר שליט"א מחבר הספרים 'בארה של מרים' 'אורייתא דשמואל' עיר הקודש ירושלים, כתב לי, וז"ל:

לכבוד הרה"ג מזכה הרבים ריחמ"א שליט"א

בשאלתו לגבי גילוי אליהו.

הנה בבואנו לכתוב על ענייני גילוי אליהו וכו', אי אפשר לא להתחיל בדברי רבינו הגדול, ובפרט בענייני קבלה שלא הניח כמותו כידוע, וכבר כתב בשו"ת רב פעלים ח"ג (סוד ישרים סימן ד) וז"ל, ואשר שאלת ששמעת שהיה לרבינו הרש"ש ז"ל גילוי אליהו זכור לטוב, ובקשת להגיד לך השערת שכלי בדבר זה איך הוא, דע כי יש אזהרה לנו מדברי קבלה "אל תגעו במשיחי ובנבאי אל תרעו", על כן אין לנו לדבר באנשים גדולים ועצומים בהשערת השכל שלנו.

ורק רשאי אני להגיד לך דבר אחד בגילוי אליהו זכור לטוב, דודאי בענין שיזכה האדם לדבר עמו פנים בפנים כמו שהיה לרבינו האר"י ז"ל, דבר זה קשה המציאות אפילו בדורות הראשונים וכ"ש בדורות האחרונים, ברם בזאת אפשר להאמין שיהיה גילוי אליהו זכור לטוב בהשכל של הצדיק, דהיינו יתלבש ניצוץ מן אליהו זכור לטוב בעין השכל של הצדיק ויורה לו האמת, והצדיק אינו מרגיש בגילוי אליהו זכור לטוב בשכלו, אלא חושב שהוא משיג האמת בשכלו, ובאמת אינו כן אלא הוא משיג הדבר ע"י התלבשות ניצוץ מן אליהו זכור לטוב בשכלו. ודבר זה נזכר בדברי מהרח"ו ז"ל בהקדמתו לשער ההקדמות שכתב וז"ל, גם נזכר בהקדמת התיקונים בכתיבת יד וז"ל ואנת אליהו עתיד לאתגלייא בסוף יומי, ואית מאן דעתיד לאתגלייא אפין באפין, ואית מאן דעתיד לאתגלייא ליה בטמירו בעין השכל דיליה וכו', עכ"ד ע"ש.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

על כן חשבתי דרכי לומר, כי אצל רבינו הרש"ש ז"ל היה גילוי אליהו זכור לטוב בטמירו בעין השכל דיליה, ועל ידו השיג הכללים בחכמה היוצאים ומוכרחים מדברי רבינו האר"י ז"ל עצמו שעליהם בנה כל הבנין שלו שבנה בנהר שלום ובסידור, ולפ"ז מ"ש בתיקונים הנזר לעיל אית מאן דעתיד לאתגלייא ליה אפיין באפיין, היינו כמו גילוי אליהו זכור לטוב לרבינו האר"י ז"ל, ומ"ש ואית מאן דעתיד לאתגלייא ליה בטמירו בעין השכל היינו כמו גילוי שנגלה לרבינו הרש"ש ז"ל. עכ"ד.

ונמציאנו למדים מדברי רבינו הגרי"ח זיע"א כמה עניינים. ראשית מה שכתב שאין לנו לחקור בשכלינו אחרי אנשים גדולים, וכבר בדידי הוה עובדא, שבחור אחד שאלני כמה וכמה פעמים שרוצה להתפלל עם אחד מגדולי הצדיקים בדור שמתפלל בשעות אחרות מההלכה, ואיך אפשר לומר לו שלא וכו', וכל דברי עימו עלו בתוהו, ובס"ד אמרתי לו שילך לאחד מגדולי הראשי ישיבות שליט"א שממשיך את דרכם של רבותינו בני עדות המזרח וישיבת פורת יוסף, וכאשר הלך אליו, אמר לו ראשית על אותו אדמו"ר אין כאן שאלה, כי אנחנו בני ע"מ מקובלנו מרבותינו בדברים מעין אלו לומר "במופלא ממך אל תדרוש", אולם לך אין להתפלל איתו, כי אין עניין זה נוגע אליך, ויש להאריך בעניין זה. ומ"מ הכל הוא אותו עניין.

ומ"מ מבואר יוצא מדבריו לכאורה סתירה לכל הסיפורים שיש על גילויא אליהו לגדול פלוני ולחכם אלמוני, והלא רבינו הגרי"ח זיע"א עומד וצווח דאפילו לג"ע עטרת תפארת הקבלה שאין לנו בכלל השגה עליו הוא הרש"ש לא היה גילוי אליהו, וכן מבואר מדבריו שלו עצמו לא היה גילוי אליהו, ואיך יתכן שלאחרים הפחותים מהם יהיה גילוי אליהו.

ואכן שו"ר להגרי"מ הלל שליט"א בספרו תהלות יוסף שהתעורר לזה (בעמוד עח) וכתב, מרבים העם להביא סיפורים ומעשיות מינים ממינים שונים המורים שאדמו"ר ז"ל היה בעל רוח הקודש, וגם לגילוי אליהו זכה. ואנו אין לנו בזה אלא דבריו של אדמו"ר ז"ל בעצמו, שכתב בנידון זה בספרו רב פעלים וכו' [הביא את דברי הסו"י הנ"ל]. ושוב כתב, ומעתה נחזי אנן, דאם כלפי רבינו הקדוש הרש"ש ז"ל נכנס אדמו"ר ז"ל לבית הספק אם אכן היה לו גילוי אליהו ממש פנים בפנים, הגם שלא חסרים סיפורי מעשיות המורים כן וכל כך הפליג והרחיק הדבר מאנשי דורנו,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ובפרט למי שגר בחוץ לארץ, דלפי זה היה מקום להסתפק באותן השמועות.

אבל לעומת זה ישנה שמועה נפוצה בין חו"ר בבל, שכוונתו של אדמו"ר ז"ל בתשובה הנזכר היה כדי להטעות אנשי דורו שהיו חושדים בו בדבר הזה, וכדי להפליג הדבר וממילא להרחיק מעליו חששותיהם לכן כתב מה שכתב הגם שבודאי עצם ההקדמה והחילוק הוא אמיתי כשלעצמו, ובמדוקדק מלשון התיקונים, ואין בידינו להכריע בדברים כאלו ואנו נשענים על דברי אדמו"ר ז"ל גופיה שכתב בריש תשובתו הנזכר דאנו מותרים ועומדים בדבר זה "אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו". עכ"ד.

אולם ראיתי באיזה ספר, ואינני זוכר היכן, [ואם אראנו אח"כ, אציינו נטול נדר], שנשאל דלכאורה דברי הגרי"ח זיע"א לכאורה הינם סתירה לכל סיפורי הבעש"ט ותלמידיו. וביאר שמה שכתב הגרי"ח הנ"ל, הוא למי שעומד באיזה דרגה עצומה, דשם א"א לראות ממש את אליהו, כי אליהו בדרגה הנ"ל הוא עצו"ר, וא"א לראותו, משא"כ מי שעומד בדרגות פחותות יותר, דשם אליהו הוא מתלבש בדרגות פחותות יותר, אז שם ניתן לראותו, אולם הרש"ש היה בדרגה העליונה הנ"ל, וא"א לרדת כדי לראות את אליהו. עכת"ד. ואינני מבין בעניינים אלו, רק כתבתי הרשום בזכרוני בזה.

וכעת ראיתי עוד להגרי"מ מרגנשטרן שליט"א בים החכמה (תש"ע, עמוד תרעז) שהביא את דברי הגרי"ח זיע"א, וכתב שנראה שגם הרמח"ל זכה לגילוי אליהו במדריגת הרש"ש. עיי"ש. וע"ע שם בכל דבריו מה שביאר בעניין גילוי אליהו. [וצ"ב שהוא עצמו כתב על כמה צדיקים שהיו זוכים לגילוי אליהו, כמובא לקמן].

ומ"מ לא אמנע לערוך רשימה מועטת של צדיקים שכתבו עליהם שזכו לגילוי אליהו, וכל היד המרבה לחפש בוודאי תמצא עוד.

המגלה עמוקות. נכתב על מצבתו 'הוא שאומרים עליו שדיבר עימו אליהו פנים אל פנים'.

ר' ברוך ממעזיבוז. ספר שארית יעקב להגרי"מ מרגנשטרן (ברכות, לד., עמוד תקנא בספר).

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ר' יהונתן איבשיץ. ספר שארית יעקב להנ"ל (מגילה, עמוד קלה בספר), בשם הבעל שם טוב.

ר' יענקלע מפשוורסק. נשמתין חדתין (חיי שרה, עמוד רנח).

רמ"א פריינד מסיגוט. ספר תורות ועובדות מבית רבותינו (עמוד רכח).

הלבושי מרדכי. מפי סופרים וספרים (על הפרקי אבות, עמוד קע).

ר"ש מבעלז. ספר שפע חיים (רעוא דרעוין ח"א, עמוד שפח).

ר' יששכר בער מראדאשיץ. (שם עמוד תפח).

ר' סעדיה בן אור. שלחן מלכים, אוצרות חכמי תימן (במדבר עמוד רסח).

ר' וייבוש קרפיל. ראה קובץ מוריה (אלול תשנ"ג, עמוד קד).

ר' יוסף סראגוסי. ראה מה שכתב בזה הגרי"ח סופר שליט"א במנוחת שלום (ח"ט עמוד קלז).

אמנם חשק נפשי להמשיך ולכתוב עוד ועוד, אולם אין הפנאי מספיק מחמת ריבוי הלימודים הנצרכים להלכה, וכאן עמד קנה לעת עתה.

בברכת התורה

שמואל ללזר ס"ט מחבר הספרים 'בארה של מרים' 'אורייתא דשמואל'

יושב פה עיר הקודש ירושלים ומצפה לביאת משיח צדקינו ברחמים

נ"ב. נראה שיפה הוא ג"כ לעשות קיבוץ חכמים שראינו שזכו לרוח הקודש. [ויש אצלי רשימה קטנה בזה].

ידידי היקר הרה"ג משה אהרן קריסטל שליט"א (קווינס, נ.י.), כתב לי, וז"ל: רבי דוד ליפשיץ זצ"ל

מובא בקונטרס מזמור לדוד (עמ' 15-16) דברי הרה"ג ר' חיים דוב קעלער זצ"ל (ראש ישיבת טלז-שיקגו) מה ששמע מרבו הרה"ג רבי דוד ליפשיץ זצ"ל, הרב דסובאלק שבליטא, אודות בריחתו מהגרמנים ימ"ש בזמן מלחמת העולם השני, שבליטה א' כשברח עם משפחתו בעגלה הגיעו לפרשת דרכים ולא ידעו באיזה דרך ילכו בה. פתאום הגיע לשם כפרי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

פולני וצעק "סובלקר רב, אל תלך בדרך זו אלא בדרך האחר! ציית הרב רבי דוד זצ"ל לעצתו וזכה להנצל. שוב נודע לו שבאידיך דרך היו גרמנים ימ"ש ומסתמא היו היהודים נתפסים על ידם. הרב ליפשיץ זצ"ל הדגיש שלא הי' הדבר רגיל כלל וכלל שבזמן מלחמה ילך כפרי פולני בדרך כזאת בלילה. והפטיר הרב זצ"ל "בוש אני לומר שאני חושב שזה הי' אליהו הנביא."

הרה"ג רבי דוד ליפשיץ זצ"ל הי' תלמיד מובהק של הרה"ג רבי שמעון שקופ זצ"ל בישיבת גרודנא ושל רבי ירוחם לבבוביץ בישיבת מיר זצ"ל. לאחר בריחתו מן המלחמה, הרה"ג רבי דוד ליפשיץ זצ"ל הרביץ תורה בארצות הברית קרוב ליובל שנים והעמיד תלמידים הרבה. דברי תורתו נתפרסמו בספרי שיעורי רבי דוד ליפשיץ על מסכתות גיטין, קידושין, מכות, וחולין, ובספר תהלה לדוד - שיחות מוסר. עכ"ל.

ידידי היקר הרה"ג דוד אזולאי שליט"א כתב לי, וז"ל:

גילוי אליהו

לכבוד רחמי"א דנפשאי יחשל"א

יישר כח על היוזמה החשובה, והן אמת שדבר כזה צריך חיפוש הרבה בספרים אשר עמדי ובכתובים, רק אמרתי אביא למעלתו מקור אינו מוכר על מה שנודע בשערים שלרבים מאבותינו הק' חכמי מראכיש היה גילוי אליהו ז"ל, וראה בספר שפה ברורה כת"י לר' משה ב"ר יצחק אדרעי זלה"ה (הובא בשריד ופליט לר' יעקב משה טולידאנו, חלק תיק הספר, סימן 34) וז"ל: אנכי הצעיר והזעיר מילדי העברים אשר במערב הפנימי מרויקוס (מראכיש) יע"א, עיר של חכמים ושל סופרים גאונים ומקובלים עצומים אשר נגלה להם אליהו ז"ל כמו שהובא בכתובים חתום באוצרותם, ע"כ.

וראה בספר הנפלא מצבות מראכיש שעל רבות מהמצבות נחקק 'שלמד עם אליהו ז"ל וכדו'.

ע"ה דוד אזולאי

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ידידי היקר הרה"ג יואל פרץ שליט"א בנו של הרה"ג מיכאל פרץ שליט"א (מקסיקו), כתב לי, וז"ל:

שלום רב לבינתיים אם יהיה לי יותר כח ובעזרת ה' ובלי נדר אשלח עוד.

מרדכי היהודי. שנודע לו על ידי אליהו.

בתלמוד בבלי: אולם יש אומרים שזה לא אליהו הנביא.

ר' יוסי. ברכות ג, א.

ההוא גברא. ברכות ו, ב.

ר' שילא. ברכות נח, א.

רשב"י ור' אלעזר בנו. שבת לג, ב.

אביתר. גיטין ו, ב.

בר הי או ר' אלעזר. חגיגה ט, ב.

אבוה בר איהי או מנימין בר איהי. כתובות סא, א.

תרין חסידי או רב מרי או רב פנחס בני רב חסדא. כתובות סא, א.

רבה בר רב שילא. חגיגה טו, ב.

ועוד עיין בתולדות תנאים ואמוראים ערך אליהו, שמביא מלא.

בילקוט יוסף חנוכה עמוד תיט מביא רשימה. ועיין שם בכל דבריו דברים מעניינים.

מדברי מרן האאמו"ר שליט"א על גילוי אליהו [מה שמצאתי]:

א. אוצר הפרשה דברים ל, יד: הזכות לגילוי אליהו: אדם שהוא חזק במדת האמת, עיין שם כל הדרשה.

ב. אוצר הפרשה בראשית מט, יד: איך זוכים לגילוי אליהו אפילו שע"ה.

ג. אורות החומש עמוד רסז. איך זכה דייג לגילוי אליהו.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ד. אהלי שם על עין יעקב חלק א עמוד ח. איך מתנהג אדם שזכה לגילוי אליהו כשטועה.

מכמה מחכמי מראכש שמצאתי:

רבי שלום כניזו. מראכש. אבני זכרון לקהילת מראכש עמוד קנ. מראקש וחכמיה חלק ב עמוד 69.

רבי יוסף פינטו. מראכש. אבני זכרון לקהילת מראכש עמוד קע ועמוד קעה. מראקש וחכמיה חלק א עמוד 349. כתר קדושה עמוד 98. בספרו לקח טוב בדף השער ובדברי ברכה ובעמוד 8 ובעמוד 18.

רבי ראובן פינטו השני. מראכש. אבני זכרון לקהילת מראכש עמוד קעג.

רבי יעקב פינטו. מראכש. מראקש וחכמיה חלק א עמוד 335. כתר קדושה עמוד 74 ועמוד 79. לקח טוב עמוד 2 ובעמוד 1. אעלה בתמר עמוד רמד.

רבי שלמה ואזאנא. מראכש. חידושי רבי חיים רפאל בן עטר עמוד ד.

רבי אברהם פינטו. מראכש. כתר קדושה עמוד 104.

רבי דוד חזאן. מוגדור- מראכש. כתר קדושה עמוד 337. ארזי הלבנון (א- ז עמוד 436). תהלתו בפי מהדו"ח עמוד 19.

רבי יצחק אתורכי. מראכש. ארזי הלבנון בערך בנו רבי יהודה אתורכי.

רבי משה חזוט. מכפרי מראכש. ארזי הלבנון (י-ע עמוד 1649).

חלק מחכמי מרוקו:

רבי יצחק בן רבי משה ארבוה. מכפר תאמאנארת. קהילת צפרו חלק ב עמוד 70.

רבי שלמה אמסלם. מידלת. מחבר ספר בני שלמה. בני שלמה עמוד 24.

רבי יוסף שריקי. אופראן. מריח ניחוח וירא תשע"ג גיליון מס' 115 עמוד 3.

רבי יוסף אוחיון. תיזנת. מח"ס אבקת רוכל. מריח ניחוח גיליון מס' 120 עמוד 9 ועמוד 11.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

רבי יעקב אביחצירא. מפורסם.

רבי מרדכי בוזאגלו מעיר דרעא. אוצר הקונטרסים מרי"ח ניחוח חלק א
עמוד כג ועמוד כה וכו.

רבי חיים פינטו. מפורסם.

רבי יוסף הכהן אלחדאד. ווארזאזאת. ארזי הלבנון (ח - י. עמוד 960).

רבי יוסף אזאגורי. יונילאן. ארזי הלבנון (ח - י. עמוד 966).

רבי אושעיא אביטן. מעיר דרע. פרדס דוד עמוד 46.

עכ"ל ידידי היקר הנ"ל.

ידידי היקר הרה"ג ישי מזלומיאן שליט"א מח"ס הנותן שלג. גבורי כח.
מישרים אהבוך. מנחה לחיים. שמחה לאיש. סגולות רבותינו. בן ישי. אוצר
מנהגי קהילות פרס. ועו"ס, כתב לי, וז"ל:

בס"ד. מוצש"ק תזריע, אור לב' ניסן תשפ"ב

לכבוד

הגאון הגדול מעוז ומגדול. סיני ועוקר הרים, אשר בדברו מעריב ערבים.
מזכי הרבים שפתותיו שושנים. שמן תורק שמו, טעמו ונמוקו עמו.

מוהר"ר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א

מח"ס מריח ניחוח ועו"ס ספרים נפלאים

עיה"ק עפולה ת"ו

הנה נא הואלתי לדבר על אדוני, באשר שיגר לך בקשה לכתוב לו בענין
גילוי אליהו הנביא. ולעשות רצון צדיק חפצתי, הנני שלח לו מאשר מצאתי
בכתובים, מפי ספרים ומפי סופרים, ואקווה שאולי יהיו הדברים לתועלת
בס"ד. וזה החלי:

הגר"ח מוולוז'ין

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

א. מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, הביא על הגר"ח מוולוז'ין, שישב פעם ביום הפורים והעניים עברו לפניו וקיבלו ממנו מתנות לאביונים.

כל עני שקיבל את הכסף מידי של הגר"ח, עזב את הבית. רק אחד העניים, לאחר שקיבל את הצדקה מידי של הגאון, חזר שנית ופשט את ידו. אם הנותן לא היה מעוטר ביראת שמים, היה מסלק את העני מעל פניו בבושת פנים וצועק עליו "הרי כבר קבלת מה שמגיע לך, מדוע אתה חוזר שנית".

הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל לא עשה כך.

הוא העניק לעני צדקה בשנית, אך ביקש ממנו שיאמר "וורט" על עניני המגילה. הסכים העני, ושאל את הגר"ח מה מקור המדרש המספר על כך שמרדכי פגש את אליהו הנביא ושאל אותו האם נחתמה הגזירה בשמים בדם או בטיט, וכששמע מרדכי שהגזירה נחתמה בטיט, שמח מאד.

לא המתין העני לתשובת הגר"ח והביא בעצמו מקור על כך מהפסוק במגילת אסתר (פרק ג' פסוק ט') "אם על המלך טוב, יכתב לאבדם", דהיינו שהראיה שרצונו של הקב"ה לפדות את בניו ועם ישראל ייצא בשלום מהגזירה, היא מתוך זה ש"יכתב לאבדם", לא-בדם... אלא בטיט.

וכשאמר הגר"ח את ה"וורט" ששמע מהעני לרבו הגר"א מוילנא, אמר לו הגר"א: מי שבישר את הדברים למרדכי היהודי בשושן הבירה, הלא הוא אליהו הנביא, הביא גם לך את המקור לכך מתוך המגילה...

הרי לנו הוכחה ברורה שהגר"ח זכה לגילוי אליהו, ופשוט הוא שאם הגר"ח מוולוז'ין היה דוחה את העני מעל פיו, בתואנה שכבר נתן לו צדקה פעם אחת, היה מפסיד לא רק את מצוות הצדקה אלא גם את אליהו הנביא בכבודו ובעצמו...

אמו של הגר"י וייס הי"ד

ב. בשו"ת 'שיח יצחק' של הגר"י וייס הי"ד, מגדולי-גידוליה של הונגריה התורנית. המחבר בעצמו מספר על אימו שזכתה לגילוי אליהו.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

וכך מובא בהקדמה לספר שחברה על ידי אחד מקרובי משפחתו של הגאון המחבר:

"בין בנותיהם של רבי מרדכי פראגר וזוגתו, היתה גם אם רבינו, הרבנית הצדקנית מרת מרים ע"ה. מסורת היא במשפחתנו, שהיא זכתה לגילוי אליהו הנביא, וכך היה המעשה, כפי שרשום בפנקס קהילת פרשבורג:

"כשנולד לה בנה הרה"ק ר' שבתי שעפטיל, שכבה היולדת יחד עם בנה התינוק בחדר שהיה נעול על מנעול וברית. לפתע ראתה בחדרה איש זקן, אך בטרם הספיקה לתמוה מהיכן הגיע, הראה הזקן בידו על התקרה ועל מיטתה ומיטת התינוק, כרוצה לרמוז משהו, ואחר הצביע על החדר הסמוך, ונעלם.

"הרבנית קראה לאחותה בהתרגשות וסיפרה לה מה שאירע. כעבור מספר דקות הגיע הבעל, רבי ישעיה-יששכר, וכששמע את הסיפור, הורה מיד שיעבירו היולדת והתינוק לחדר הסמוך.

"ברגע שיצאו מן החדר התמוטטה התקרה, ונפלה בדיוק על המקום שבו נמצאו קודם לכן, ויהי לנס".

בעל ה'כתב סופר' היה הסנדק בברית המילה של אותו תינוק, ואף שלא היתה דרכו להישאר לסעודת הברית, בפעם הזו נשאר, בהטעימו שאליהו הנביא זכור לטוב נעשה שותף לחייו של התינוק... (עלינו לשבח, בראשית עמוד רלח).

הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל

ג. סיפר מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: גיסי הגר"ח קניבסקי סיפר מעשה מופלא על הסבא שלנו רבי אריה לוי זצ"ל, חמיו של מרן הגרי"ש אלישיב.

אחד העיסוקים השוטפים של ר' אריה, כך ידוע לכל, היה באיסוף כסף לצדקה. סכומים גדולים מאוד יצאו מתחת ידו והועברו בחשאי לאלמנות וליתומים ולמאות רבות של נצרכים.

עיסוקו זה היה מתגבר והולך בתקופת ניסן, שבה חילק רבי אריה סכומי כסף גדולים במיוחד. ברשימה שהיתה נתונה בידיו, היו עניים רבים,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ואנשים קשי-יום, שגם בימים רגילים לא הצליחו לכלכל את ביתם, ועל אחת כמה וכמה בימים שלפני חג הפסח.

אלמלא הצדקה שקיבלו ממנו ייתכן מאוד שהיה נמנע מהם להסב לליל הסדר כיתר אחיהם. כאשר היתה מגיעה המעטפה עם הכסף לביתם, היה בכך אפוא בבחינת ישועה של ממש.

כיוון שהתפרסם הדבר, היו אנשים משגרים לו כספיהם ותרומותיהם, כדי שיחלקם לעניים. התורמים הכירו בנאמנותו ובישרותו של ר' אריה, והירבו להעביר אליו כספים.

יורד לכותל המערבי

פעם, והיה זה בימי מלחמת העולם, כאשר קשיי הפרנסה העיבו גם על הגבירים הגדולים ביותר, והמצוקה הכלכלית נתנה אותותיה בכל, לא הצליח ר' אריה לאסוף את כספי הצדקה כדי להעבירם לעניים.

עד כדי כך, שממש לא היתה בידו פרוטה לפורטה. גם כאשר ניסה להפעיל את כל כוח השתדלותו, לא עלה בידו להגיע ולוא לחלק מזערי של הכסף הנצרך לו לחלוקה לעניים.

משראה רבי אריה כך, ירד לכותל המערבי, כדי לשפוך שיח ותחינה לפני בוראו, אולי יחוס על עם עני ואביון אולי ירחם. שעה ארוכה עמד הצדיק ליד האבנים והירבה בבכי וביקש מהקב"ה שיאפשר לו לחלק גם בשנה זו את כל סכומי הכסף שהוא מחלק מדי שנה.

והנה, כך סיפר לי הגר"ח קניבסקי, בצאתו את הכותל ניגש אליו ערבי אלמוני, שלא הכיר מעודו, ומסר לו חבילה גדולה עטופה בנייר עיתון, ונעלם. ובעוד ר' אריה משתאה לנוכח המראה, נעלם הערבי כלעומת שבא.

פתח ר' אריה את החבילה, ונדהם לגלות בה את סכום הכסף המדוייק שהיה מחלק מדי שנה לעניים - - -

מקובל במשפחתנו, הוסיף הגר"ח, שהיה זה אליהו הנביא שהתגלה לסבא.

יוצא לרחוב בעיצומו של ה'עוצר'

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ואם נשאל, כיצד זוכים לכך, והיכן מצוי המרשם לגדלות מופלאה שכזו? נענה ונאמר, שהיתה זו מסירות נפשו של הסבא זצ"ל לענייני הצדקה, שגרמה לו ל'גילוי' שכזה.

וכשאמרתי 'מסירות נפש', לא היתה בכך גוזמא. מסירות זו באה לידי ביטוי, למשל, בעת ההפגזות הכבדות שהיו על ירושלים במלחמת תש"ח. המושלים הכריזו על 'עוצר', ואף אדם לא ההין להפר את הפקודה ולצאת לרחוב.

אבל לר' אריה יש הרבה עניינים שממתינים לכספי הצדקה שלו. והוא, בליבו הרחום, אינו יכול להרשות לעצמו שלא לצאת ולמסור להם את הכסף...

כך יוצא הצדיק הזה לרחוב בעיצומו של העוצר, וכשהחיילים קוראים לו לעצור, הוא מְסַמֵּן להן על המעטפות האחוזות בידו, כאומר 'מה אתם רוצים ממני, וכי יכולני להפקיר את העניינים?!'... והגם שר' אריה לא ידע אנגלית, ודיבר אל החיילים הבריטים בעברית, הם הבינו מה שאמר, ולא פגעו בו לרעה.

מצידו היתה בכך מסירות נפש גדולה עד מאוד. כך זוכים להגיע למצב שכאשר אין כסף, משגרים מן שמיא את אליהו הנביא... (עלינו לשבח, ויקרא עמוד פז).¹¹

תשלום שכר פועל שנראה שהוא אליהו הנביא

11. ובספר חשוקי חמד עמ"ס יומא (דף כח ע"ב. עמוד רכה), הביא הגר"י זילברשטיין שליט"א את המעשה הנז', שבתולדות הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל מסופר שהיה נוהג לחלק בערבי פסחים כספים לעניים, שנה אחת לא השיגה ידו את הסכום הדרוש, והלך להתפלל בכותל המערבי, בדרך פגשו ערבי ונתן בידו חבילה ואמר לו תחלק זאת, פתח רבי אריה לוי את החבילה ומצא בה בדיוק את הסכום הדרוש לחלוקה. וכנראה דהוה אליהו הנביא (עיין ברכות דף ו ע"ב חליף אליהו אידמי ליה כטעייא). כמו כן היו בכל הדורות אנשים שנעזרו במלאכים למלאכת פועלים ונתברר בסוף שהיו מלאכים, וכעין המובא בזמירות למוצאי שבת בפיוט 'איש חסיד היה' ששכר את אליהו הנביא לבנות לו טרקלין ונעזר במלאכי מעלה. יש לשאול מה לעשות בכסף שהבטיח לפועל ולבסוף נעלם הפועל ויש רגלים לדבר שהיה זה אליהו הנביא?

וכתב להשיב, דבמדרש רבה (שיר השירים פ"א אות ד) נאמר, 'חזית איש מהיר במלאכתו' (משלי כב) זה רבי חנינא [בן דוסא], אמרו פעם אחת ראה אנשי עירו מעלים עולות ושלמים, אמר כולם מעלים שלמים לירושלים ואני איני מעלה כלום מה אעשה, מיד יצא למדברה של עירו בחורבה של עירו ומצא שם אבן אחת, יצא וסירקה וסתתה וכרכמה, אמר הרי עלי להעלותה לירושלים [ליפות את ירושלים באבנים מסותתות או לבנות ביהכני"ס או ביהמ"ד חדש בעיר ה' (יפה קול)]. בקש לשכור לו פועלים, אמר להם מעלים לי אתם את האבן הזאת לירושלים, אמרו לו תן לנו שכרנו מאה זהובים ואנו מעלים לך את אבנד לירושלים, אמר להם וכי מנין לי מאה זהובים או חמשים לתת לכם, ולא מצא לשעה, מיד הלכו להם. מיד זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמרו לו רבי תן לנו חמשה סלעים ואנו מעלים אבנד לירושלים ובלבד שתתן ידך עמנו, ונתן ידו עמהם ונמצאו עומדין בירושלים. בקש ליתן להם שכרם ולא מצאו, בא המעשה ללשכת הגזית אמרו לו דומה רבינו שמלאכי השרת העלו לך את האבן לירושלים, מיד נתן לחכמים אותו השכר שהשכיר עם המלאכים, ע"כ.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ד. בזכרוני מונח שאף המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, זכה לגילוי אליהו. ואולי מופיעים הדברים בהקדמה לספר לב אליהו (עה"ת), או בספר קורות חיי הרב זצ"ל הנקרא 'ר' אל'ה'. ע"ש.

ה.

ויזכה כת"ר שליט"א להגדיל תורה ולהאדירה, בתורה שבעל פה ובתורה שבכתב, ויפוצו כל מעיינותיו חוצה ברחובות פלגי מים, להתנאות בהם בני אדם.

מוקירו מכבדו מעריכו מעריצו

באה"ר

ישי מזלומיאן

ידידי היקר הרה"ג אברהם וילנר שליט"א מח"ס שערי השתלשלות (עה"ק ירושלים) כתב לי, וז"ל:

אני נכד מרב אליה לאפיאן יום שני היה ברית לבן שלי, ושמו על שם רב שמחה זיסל, בכור הגדול של רב אליה. הקובץ ששלחתי יש שתי סיפורים על גילוי אליו אחד על רב אליה לאפיאן וגם על בן איש חי.

במוסף שבת קודש תשע"ח 39 - פנחס / ביתד נאמן הובא, וז"ל:

'כשרבי אליהו לאפיאן אישר את הסיפור' סיפור בן דורנו סופר על מרן המשגיח רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל¹². וכך סיפר רבי דוד מישקובסקי זצ"ל, לפני כמה שנים בשבת נחמו זכיתי שמרן המשגיח יתארח בביתי ויסעד על שולחני בסעודת ליל שבת קודש. 'כטוב לב המלך ביין', פניתי

ויש להבין מדוע רבי חנינא נתן את הכסף לחכמי הסנהדרין לאחר שהודיעו שהם היו מלאכים? וביאר המהרז"ו (שם) שנתן לחכמים שיוציאו אותו על צרכי רבים, כדי שלא לשנות מדעתו שהיה סבור שהם בני אדם והבטיח להם שכר, ובידי משה (שם) ביאר ע"פ מה שנאמר בתענית (דף כד ע"ב) שאין אדם רשאי ליהנות ממעשה ניסים והואיל ונעשה לו נס ונזדמנו לו המלאכים לכך לא היה רוצה ליהנות מן השכר. לסיכום:

יש להשתמש בכסף לצרכי רבים. וכמבואר בבן יהוידע (שבת לג ע"ב ד"ה הואיל) שביאר הגמרא 'הואיל ואתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא', דכיון שאם עושין לאדם נס מנכין לו מזכויותיו כמבואר בתענית (דף כ ע"ב) וישנם צדיקים שהקב"ה עושה להם ניסים ואינו מנכה להם כלום, באם אותו צדיק אוהב לעשות חסד חנינם עם הבריות, שעושה טובה שאין לו בה הנאה ממנו, כך הקב"ה עושה לו נס בתורת צדקה ומתנת חנינם שאינו מנכה לו מזכויותיו.

¹² וכן כתב הרה"ג שמואל בלויא שליט"א מהעיר ביתר עילית, מספר מרביצי התורה והמוסר חלק ד' לרי אהרן סורוסקי עמ' 150.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

אליו שיספר לי את הסיפור ששמעתי לפני כן מאחרים, וכך אמר לי בלשון קודשו: 'כשהייתי עדיין אברך חלטה אשתי במחלה קשה עד שכל הרופאים אמרו נואש לחייה. היא שכבה אין אונים על מיטתה, סביב לה בני המשפחה שמיררו בכי ואני הסתובבתי בחדר מלא דאגה. פתאום נפתחה הדלת ונכנס איש אחד ושאל אותי על מה כאן הבכיות? עניתי לו, הנה בחדר השני שוכבת אשתי במצב נואש. שוב שאל אותי מה יש לה, ומה אומרים הרופאים? עניתי לו, שהרופאים אומרים שהיא חולה במחלה פלונית, ואין באפשרותם לרפאותה. אז אמר לי היהודי, אין זה כלום, תלכו למקום פלוני וקטפו את הירק הגדל שם, תבשלו את זה ותנו לה לשתות, ובעז"ה היא תתרפא. עשיתי כפי שיעץ, קטפנו את הירק, בישלנו ונתנו לה לשתות ובעז"ה היה לפלא שהלכה והבריאה. הוסיף מרן, אני בטוח שזה היה אליהו הנביא שבא לביתי, לא בזכותי אלא בזכות אשתי הצדקנית'.

פניתי - המשיך רבי דוד וסיפר - למרן המשגיח ואמרתי לו שמעתי שהיה המשך למעשה? מרן שתק. אמרתי לו אם קשה להמשיך, אני אספר את ששמעתי, ואם זה נכון יואיל לתת הסכמתו לסיפור. סיפרתי לו ששמעתי, כי אחרי זמן מה הזדמן אצל האדמו"ר בעל ה'שפת אמת' ושוחח עמו בעניינים שונים ולפני לכתו ביקש מרן, שהאדמו"ר יברכו. ענה לו האדמו"ר בזה הלשון: 'אברך שזכה לגילוי אליהו אינו זקוק לברכה ממני' ענה מרן ל'שפת אמת' אם ככה, אז אני דווקא רוצה ממנו ברכה, כלומר אם האדמו"ר יודע סוד זה, אני מעוניין בברכה ממנו'...

שאלתי, נו, האם נכון וכך היה המעשה? מרן המשגיח שתק. הפצרתי בו שוב. וענה לי בזה הלשון: 'כן כן, לאדמורי"ם הגדולים היה חוש ריח'.

נדהמתי ונחרדתי - סיים רבי דוד את המעשה, ואצתי לספר זאת לאחי הגאון הגדול רבי אליהו מישקובסקי זצוק"ל שנלפת גם הוא לשמע המעשה.

כל טוב

אברהם וילנר

הרה"ג אברהם וויס שליט"א כתב לי, וז"ל:

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בגליון נוה ההיכל (עש"ק פר' שמיני כ"ז בניסן תשפ"א גליון 562) במדור "אוצרות ההיכל" ביא"צ של רבי ישעיהלע מקרעסטיר זי"ע, כתב הובא, וז"ל:

זקני הגה"ק רבי ישעי' קליינמאן זצ"ל דומ"ץ סאטמאר [חותנו של זקני הגה"ק רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל] היה בן אחותו של הרה"ק מקרעסטיר, מרת שרה פייא שהיתה צדקנית מפורסמת. מרת שרה פייא עלתה לארץ ישראל וגרה בירושלים עיה"ק ומנוחתה כבוד בהר הזיתים, בירושלים נתפרסמה בשם "שרה פייא הצדקת" והיו מזכירים אצלה חולים לרפואה ולשאר ישועות.

זקני התאלמן בצעירותו ולכן שלח את בתו מרת הענטשא מרים הי"ד אמו של אאמו"ר [הגה"צ רבי משה יעקב ווייס גאב"ד נוה אחיעזר, נלב"ע ח"י בטבת תשע"ב] זצ"ל לחצרו של דודו הרה"ק מקרעסטיר שם סייעה בהכנת האוכל להמוני האורחים שהגיעו לשם כנודע. ידוע הסיפור המופיע גם בספר "מי באר ישעיהו" ואאמו"ר זצ"ל היה מספרו פעמים רבות כפי ששמע מאמו שהיתה נוכחת בשעת מעשה, פעם אחת הגיע למקום בו עסקו הנשים בבישול המאכלים אורח עני עם בגדים קרועים, נעמד להתחמם ליד התנור וכאשר שאלתו הרבנית אם רצונו לאכול השיב בחיוב וגמר חיש מהר את האוכל שהגישה לו, היא הציעה לו שוב לאכול והוא גמר גם את המנה השניה והשלישית, לאחר מכן פנה למבשלות ובירכן שתכנס ברכה באוכל שהן מכינות וכל אשר יאכל ממנו יתברך, וביקש לראות את בעלה, ובירכו שהאוכל שלו יהיה לו את כל הטעמים שבעולם, ופנה לדרכו. לאחר מכן סיפרה הרבנית לבעלה את אופן התנהגותו ורבינו שלח לחפשו בכל האכסניות שבעיר ולא מצאוהו, אז אמר כי היה זה אליהו הנביא!. עכ"ל.

ידידי היקר הרה"ג יוסף חיים דבדא שליט"א כתב לי, וז"ל:

שמעתי מהיקר ונבון ר' שלמה אחראר נר"ו מקרית שמונה ששמע מבן דודתו החה"ש ר' אברהם בוגאנים [נחניאלי] זלה"ה חמיו של הרה"ג רבי שלמה בן חמו שליט"א רבה של קרית גת, שסיפר שלדוד אמו [של ר' אברהם הנ"ל] הרה"ק רבי מכלוף אחראר זיע"א מן העיירה איליג שבמרוקו, היה גלוי אליהו הנביא ז"ל. ורבי מכלוף הוא סבא של ר' שלמה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הנ"ל. וכן הוא סבא של סבתא שלי מצד אמי, מ' פריחא בוזגלו ע"ה. ע"כ שמעתי.

ע"ה יוסף חיים דאבדא הי"ו

הרה"ג שמואל בלויא שליט"א (ביתר עילית) כתב לי, וז"ל:

במעינות השמחה ממעינות רבוה"ק לבית זוועהיל (עמוד 89), הובא, וז"ל:

גילוי אליהו

שמעתי מאבי החסיד ז"ל אשר אדמו"ר רבי מיכעלע המגיד מזלאטשוב, בא אל אדוני אבי זקני רשכבה"ג ר' אשר צבי מפאגריבישט ואמר אליו, אשר משמים הגידו לו לשדך עמו להתקשר ביוחסין, אמר לו זקני הרב מפאגריבישט שהיה עשיר גדול, שאדון מעיר פאגריבישט וכל הכפרים הסמוכים לה גראף בראניצקע בא אליו בחודש מאי בעת עצירת גשמים שיתפלל עבור גשם על שדותיו. וכך הוה שהתפלל אא"ז הרב ז"ל וירדו גשמים רבים ונתן לו קטנטראקט על יער גדול מכפר שערמעווקע במתנה. אמר זקני ז"ל אם משמים הוא למה אתם רוצים לשדך עמדי, יש לי אח עני הרב ר' דוד מעיר גראבעוויץ עשו עמו השידוך, הבטיח לו המגיד שיעשה גם עם אחיו שידוך, [ואמנם רבי משה מזוועהיל זי"ע היה חתנו של רבי דוד הנ"ל] והיה רבי זאב זבארזשער ז"ל חתן אא"ז ר' אשר צבי ז"ק בן אדמו"ר שר התורה רשכבה"ג אשר כתוב בפנקס בעיר שארעגראד, המעשה שהבעש"ט ז"ל בא אל זקני הרב ר' אברהם ז"ק משארעגראד, לקיים שימוש חכמים ולמד עמו והיה להם גילוי אליהו הנביא, פעם א' עש"ק קודם אור היום בעת שהרבנית זצ"ל שבקה לן חיים והרב הק' היה בן ששים שנה והמשרתת שהיתה בת עשרים שנה הביאה לו שווארצע ציקאריא לשתות, הביאה שלשה כוסות, שאל אותה הלא שנים אנחנו יושבים ולמה את נותנת לנו שלושה כוסות, השיבה לו אני רואה אתכם שלושה רבנים לבך הבאתי שלושה כוסות, אמר הבעש"ט לרבי אברהם ז"ק אני אומר לכם כאשר יש לה זכות לראות את אליהו ע"כ תקחו אותה לאשה, אני מבטיח לכם שתלד בן צדיק וגאון מפורסם בעולם, וכן היה נשאה וילדה לו את אא"ז הרב ר' אשר צבי ז"ק ר"ת זרע קודש, וכאשר הרבנית זוג' הלכה לשוק לקנות צרכי שבת באתה ובכתה שהנשים מלעיגים

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שהרב הזקן אוהב את המשרתת, אמר לה אשר תלד אי"ה בן למז"ט, ושלה השמש להכריז בכל בתי המדרשות מי שרוצה לראות אליהו על הברית, יבוא לבית הכנסת הגדול אשר שם הברית מילה, ויראו שם על כסא של אליהו את אליהו הנביא. (מאמר מרדכי, לנדאו). עכ"ל.

עוד כתב ידידי היקר הרה"ג דוד אזולאי שליט"א, וז"ל:

ראיתי להביא מן החדש בקשר לגילוי אליהו זכור לטוב.

א. בפיוט 'אליהו הנביא' שאומרים במוצא"ש, היו במרוקו רבים שגרסו בבית האחרון 'אשרי מי שראה פניו אפילו בחלום', בתוספת מילת 'אפילו', וזה לרוב המציאות שהיה נגלה אליהם, ושבחו גם את מי שראהו בחלום. וגירסא זו ישנה בהקלטה של נעים זמירות ישראל ר' דוד בוזאגלו, וכ"כ ר' מאיר אלעזר עטיה בסידור אבותינו, והנוסח הנ"ל נשתמש בו בהשאלה ר' רפאל ברוך טולידאנו בהקדמתו לס' נשמת חיים לר' חיים משאש.

ב. נגלה אליהו לר' יוסף די לה ריינא שרצה להביא משיח צדקנו ולא עלתה בידו כמפורסם המעשה (הובא גם במעשה צדיקים לר' אברהם כלפון, מעשה ט).

ג. ידוע שהיה נגלה אליהו לאביר יעקב אביחצירא, ורציתי להביא להאי עובדא מקור מוסמך, ישנה הקלטה של בבא חאקי שאומר עליו 'שנגלה לו אליהו בהקיץ ולא בחלום'.

דוד אזולאי

ידידי היקר הרה"ג אילן חיים פור שליט"א כתב לי, וז"ל:

שלום רב לכבוד הרב שליט"א

מעשה שאירע עם רבי דוד צבאח זיע"א ואביו רבי מסעוד בשנת תרמ"ב הובא בהקדמה של רבי משה עמאר שליט"א לשו"ת שושנים לדוד (עמו' 13-14), וז"ל: רבי דוד צבאח מספר על מעשה נסים שקרה להם בשנת תרמ"ב (1882), שעה שהוא ואביו נסעו לעיר צ'אר אלביצ'א (קזבלאנקה) לחתונה קרוב משפחה. ובחזרה: אירע לנו בדרך נס גדול דהיינו שהגענו לנחל הנקרא נפיפך לא היה בו מים, ואנחנו תוך הנחל הולכים רוכבים על הסוסים ותכף פרץ נחל מעם גר, והקיף עלינו מארבע רוחות, עד שהגיעו

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מים לצואר הסוסים. והיה אבי צועק ומתפלל, ועיניו תלויות למרום. ותכף בא אצלנו איש אחד ארוך בעל זקן, והרכיבנו על צוארו והגיענו למחוז ליבשה, והיה זקנו מגיע למים. וכאשר עלינו ליבשה רצה מר אבי לכבדו במנחה (=במתנה) וכו' ולא רצה והלך ונעלם מעינינו. אז אמר אבי פשוט לו דלית דין בר נש (=אין זה בן אדם), אלא הוא אליהו זכור לטוב שנדמה כדמות ערבי. והיה נותן שבחות והודאות לבורא עולם יתעלה שמו לעד, ושזכינו לראות אליהו זכור לטוב. עכ"ל.

אשתי היא נינתו של הרב המחבר ר' דוד צבאח זצ"ל.

כל טוב

אילן חיים פור

ידידי היקר הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א כתב לי, וז"ל:
שלום וברכה רבה.

רבינו יעקב יוסף זצ"ל היה רגיל לומר את דברי רבינו יוסף חיים זצ"ל בספרו סוד ישרים שגילוי אליהו הנביא הוא החידושי תורה שמתחדשים לאדם בלימודו. יעו"ש.

וראוי לציין את הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל שזכה לגילויים רבים בחלומותיו והביאם בספריו.

ונזכה במהרה לשמוח בשמחת אליהו הנביא ומשיח בן דוד!

ידידי היקר הרה"ג אמיתי נחמיאס שליט"א, וז"ל:

לכבוד ידידי הגאון מזכה הרבים מו"ה הרי"ח הטוב אביחציא הי"ו.

מצורף מספר מעשיות על גילוי אליהו הנביא כבקשתך, יישר כח ותודה.

יהי רצון שנזכה שיתקיים בנו עוד השנה: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

"איית" נחמיאש – אליהו הנביא

מעשה בחסיד עני ואליהו הנביא.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

מובא בספרו של כמוהר"ר יוסף נחמיאש זלה"ה בשם אביו כמוהר"ר דוד נחמיאש זלה"ה בשם אביו הרה"ק המלך שאול נחמיאש זלה"ה זיע"א.

"וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו" ("יוסף חן" שמות פרק "ב פס' מ"ד).

שמעתי ממר אבי בשם מור זקני ז"ל שפירש על פי מעשה אחד נפלא אירע בימי הראשונים, והוא דחסיד אחד היה איש עני ואין לו כלום לא בבית ולא בשדה, ויהי בהגיע חג הפסח ולא השיגה ידו לקנות אפילו ירקות, ובני ביתו נתכעסו עליו ודחפו אותו באמת הבנין, באומרם אליו לך צא ודפוק על שער בת רבים אולי תמצא לחם וטרף לביתך לעשות חג הפסח.

ויצא אותו חסיד מביתו והלך אל פתח העיר וישב שם מהרהר במחשבות רבות, ובליבו אנחות, ולידו עומד אליהו הנביא זכור לטוב, וישאלהו האיש על מה אתה יושב ומצטער, ויאמר אליו החסיד הניח לי בצערי ומה לך לשאול אותי, ויאמר אליו אני הוא אליהו הנביא, והחסיד השיב לו בכעס גדול באומרו אליו: "אם הוא באמת שאתה הוא אליהו כלום הבאת לי איזה תרקבא דדינרי?", ויען אותו אליהו: "לא הבאתי לך מאומה, כי אם הקב"ה שלח אותי כדי שתמכור אותי לעבד, ותהיה בטוח שלא יקנה אותי כי אם המלך ואז תרוויח הממון כדי לעשות את חג הפסח", והחסיד עשה כדבריו, ויתפוש החסיד את אליהו מאוזנו ויעל אותו לשוק העבדים, ובני אדם הנכבדים בראותם זה העבד ביופיו נתנו שבח להבורא יתברך שברא בריה כזו, ולא הבינו איך רוצה למכור אותו לעבד, ועשו מלחמה ביניהם וכל אחד אומר אני יקנה את העבד, וימצא בהם איש חכם ודעתן ונתן להם עיצה שזה העבד לא יקנה אותו אף אדם כי אם המלך, והלכו וקראו אל המלך וסיפרו לו שבח העבד שאפילו המלכה לא תדמה אליו ליופיו, ויבוא המלך וירא את העבד יפה תואר ויפה מראה, ותמה המלך על יופיו ויקח את העבד עמו, ויאמר למשרתיו שיקחו את העבד ללון בתוך גן המלך עד למחר, ויראה המלך מקום טוב שישב שם העבד, והמלך אמר לעבדיו למלאות איזה תיבה מגנזי המלך שיתנו אל החסיד, וישמח החסיד והלך לביתו שמח וטוב לב ועשה את חג הפסח עם בניו בשמחה גדולה ובתענוג ובמעדני עולם.

המלך אמר לעבדיו שלמחר ישכימו להביא העבד אליו, וישכימו בבוקר אל הגן אשר שהעבד, ולא מצאו את העבד, ובמקומו מצאו היכל גדול וכולו

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

נבנה מאבנים טובות ומרגליות, ויתמהו משרתי המלך מאוד על המעשה אשר נעשה, וימהרו לבוא אל המלך ויספרו למלך את הדברים אשר נעשו, וימהר המלך ללכת תכף ומיד לראות האם כדבריהם כן הוא, וירא בעיניו ההיכל שנבנה ותמה תמיה גדולה, והמלך אשר חכים היה, אמר שזה אינו עבד רק יש דברים בגו.

וישלח המלך את עבדיו אל החסיד בכבוד גדול לבוא לספר תכלית הדברים כיצד הם, והחסיד בראותו עבדי המלך פחד על עצמו, ויאמרו אליו עבדי המלך חי ה' צבאות שלא יהיה לך שום פחד רק אדרבא המלך רוצה לכבודך עוד פעם אחת, ובהגיע החסיד לקראת המלך וסיפר לו כל הדברים ותכליתם וענינם, והמלך נתן שבח גדול להבורא יתברך ששלח המלאך אל החסיד למכור אותו לעבד לכבודו, והוסיף המלך וכבד החסיד בכבוד גדול ובממון עצום.

והמעשה הזה רמזה תורתנו הקדושה:

"וכל עבד איש מקנת כסף" – כל¹³ בחשבון גדול די ואו שמוש והאותיות הרי שנים וחמישים, בגמט' אליהו, ורצונו לומר "וכל" שהוא אליהו, "עבד איש" נמכר לעבד במקנת כסף, ואז "ומלתה אותו" מלשון מלאה ור"ל שנמלאה החסיד בממון מקנת כספו של אליהו, והטעם למה עשה הקב"ה כך, לזה אמר "אז יאכל בו" יש בה שמונה אותיות כנגד שמונה ימי הפסח, ור"ל הטעם למה עשה הנס הקב"ה, כדי שאז יאכל זה החסיד בשמנה ימים של פסח, והכל במדת הבטחון, ודו"ק.

גילוי אליהו הנביא להרה"ק המלך שאול נחמיאש זלה"ה

קונטרס "מעשה נסים" שחיבר כמוהר"ר שלמה נחמיאש זלה"ה, מעשיות ששמע על אביו הקדוש רבי שאול נחמיאש זלה"ה.¹⁴

וכך כותב בלשונו הקדושה: עוד סיפור שמעתי אני שלמה בן המחבר כאשר הייתי בכפר אחד ששמו "תיכירת", זקן אחד ירא שמים ונבון סיפר

¹³ הגמט' של המילה כל יוצא 52, וזה אם נוריד את האות ואו שלפני המילה כל המופיע בפס' [שהרי האות ואו משמשת בתור ואו החיבור], כ - 20, ל - 30 ועוד שתי האותיות של המילה כל יוצא 52 גמט' אליהו. [וזה כוונת הפס': וכל - דהיינו אליהו, עבד איש - שנמכר לעבד בעבור אותו חסיד ...

¹⁴ במעשה הנ"ל מופיע בהקדמת הספר "ויגד שאול" מהדורה ראשונה ועוד...

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

לי כי עמד בתוך הקהל ביום שבת בשעת הוצאת ספר תורה ואמר בזו הלשון: "אני מוסר עדות גמורה לפני ספר התורה ולפני הקהל, כי כך סיפרה לי אמי שפעם אחת הלכה אצל הרב המקובל האלהי חסידא קדישא המפורסם בנסים כמוהר"ר שאול נחמיאש זלה"ה, לבקר אותו בעירו, היא מצאה אותו שהיה חולה, ואמי הייתה מרפאה אנשים ובקיאא בתרופות, אמרו לה בני הבית של הרב, שתכין תרופה לרב ע"ה, אמא הכינה מעט תרופה והחזיקה אותה בידה כדי להעלותה לרב לעלייה שבה היה שוכב, היא עולה במדרגות ופגש אותה אדם אחד שגם הוא היה במדרגות ואמר לה: "אני הוא אליהו הנביא זכור לטוב, באתי לכאן כדי לרפא את הרב, עכשיו תחזרי ואל תתני לו שום תרופה", היא פחדה ומיד ירדה בחזרה, ושוב לאחר שעה לקחה את התרופה בידה ועלתה שוב במדרגות כדי לרפא את הרב, בעוד היא עולה שוב ניגש אליה אותו אדם ואמר לה: "ביקשתי ממך שתירדי בחזרה, הרב אינו זקוק לתרופות, הייתי אצלו והוא כבר בריא, ויושב ולומד", ממשיך בנה של האשה לספר שאמי עלתה לעלייה ומצאה את הרב ע"ה בריא, יושב ולומד, כפי שאמר לה אליהו הנביא, אמא ע"ה סיפרה את כל מה שקרא להרה"ק רבי שאול נחמיאש זלה"ה והוא ציוה אותה שלא תספר עניין זה לאף אחד, חוץ ממני שאני בנה.

ממשיך רבי שלמה וכותב, זאת האשה העידו עליה כמה אנשים שהיא אשה כשרה ואשת חיל, ומתנהגת כדרך הנשים הצדקניות, שם בנה שסיפר לי המעשה דוד בן בזו, והוא יהודי ישר ונאמן.

עבד ה' שלמה נחמיאש בן המחבר זיע"א.

גילוי אליהו הנביא ומלך המשיח להרה"ק החסיד והעניו רבי כלפה מכלוף זלה"ה, מחבר הספר "פרד"ס לרמ"ך" על הזוהר ועל התורה.

מעשה זה נימצא בין כתבי ידו של הרמ"ך, ולאחר פטירתו הודפס בהקדמת סיפרו הקדוש בזה"ל:

בחלום שואל הרמ"ך את אליהו הנביא ז"ל [שכפי המשתמע מכתביו המוצנעים, היה תדיר אצלו], על האורח שבא אתו, מדוע יכסה פניו?, ענה לו אליהו זכור לטוב: האורח שבא איתי הנו מלך המשיח, שמח הרמ"ך ושאל בהתרגשות: "מתי קאתי מר?" ולא נענה ושוב שאל ולא נענה,

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

בפעם השלישית ששאל ענה לו המשיח: "ואני אתנהלה לאיטי רגל המלאכה ולרגל הילדים", ביקשו הרמ"ך לפרש המאמר ולא נענה, חזר שוב וביקש ולא נענה, ובפעם השלישית ששאל פתאום שמע צועקים ליד הדלת: "מכלוף... מכלוף... עם מי אתה מדבר?", ומשהקיץ בבהלה משנתו נפל הרמ"ך ומצאוהו שרוי בעילפון, כשהתעורר לא הפסיק לבכות על שלא זכה לתשובת המשיח, זיע"א.

הרמ"ך היה תלמידו ובן משפחתו של כמוהר"ר שלמה נחמיאש בעל "ויחכם שלמה" באלג'יר, וכך נכתב בהקדמת ספרו: "והמשיך את מה שלמד מפי רבותיו רבי שלמה נחמיאש..."

חג פסח כשר ושמח

באה"ר

אמיתי נחמיאס

חכמי מרוקו שהיה להם גילוי אליהו – והביטוי יצק מים על ידי אליהו

בס"ד

ליל כ"ו אדר ב' תשפ"ב – שנת השמיטה

לכבוד ידידי היקר הרה"ג יוסף פרץ שליט"א מו"ץ פנמה מח"ס פריו יתן ב' חלקים ועוד שא"ס חשובים ויקרים שלום וברכה וכט"ס!

אחדשה"ט כנאה וכיאה באהבה רבה!

שמחתי מאוד לראות את פרסום הספר היקר והחשוב 'תורת מראכש' שכת"ר שליט"א הוציא לאור, ומכיל בתוכו כמה וכמה ספרים יקרים וחשובים ובתוכו גם ספרו הגדול שו"ת פריו יתן חלק ב'. יתן ה' יתברך שתזכו להוציא עוד ועוד ספרים יקרים וחשובים בבריאות ואריכות ימים ושנים טובות אכי"ר.

בעזרת ה' יתברך ובלי נדר השבוע אהיה בעיה"ק ירושלים תובב"א, רבי מרדכי אלמקייס אמר לי שהשאייר לי ספר אחד במקום מסויים. אשמח מאוד אם אוכל בבקשה לקבל כמה ספרים לתלמידי חכמים יקרים שישמחו במאד מאד בספר זה. ובפרט לאלו העוסקים בחושן משפט.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

כעת אחלה פני כת"ר ואבקש ממנו אם יכול בעזרת ה' יתברך ומבלי טרחה יתירה, ממה שעולה בזכרונו שמות חכמים מחכמי מרוקו שהיה להם גילוי אליהו הנביא זכור לטוב, עם המקורות היכן זה מופיע בספרים או בכתה"י. וכמובן שבספר מלכי רבנן הזכיר כמה וכמה חכמים שהיה להם גילוי אליהו הנביא מחכמי מרוקו וה' יזכני לעשות משם איזה אוסף בענין (התחלתי מעט, וה' יזכני להשלים), בכל אופן ממש אשמח מאד מכל חכם שכת"ר יזכיר מחכמי מרוקו שהיה להם גילוי אליהו הנביא זכור לטוב.

אציין כאן דבר מענין שבכתובה של מוז"ק רבי בנימין ויזמאן זיע"א מהעיר תארודאנת במרוקו כתוב בכתובה שלו דבר מענין, ואשמח לברר ענין ודבר זה, בכתובה כתוב (אני כותב את התוכן ופחות לשון הכתובה), וז"ל: רבי בנימין וכו' בן רבי שלמה בן הזקן הכשר רבי משה גזע השרשין שלשלת יוחסין להרב הקדוש שיצק מים ע"י אליהו כבוד כמוהר"ר אדמו"ר רבי אברהם וכו' ויזעאן וכו' עכ"ל.

כתוב בכתובה ביטוי על רבי אברהם ויזמאן זיע"א "שיצק מין על ידי אליהו".

ומקור ביטוי זה הוא מספר מלכים (ב' ג, יא) ששם כתוב על אלישע הנביא "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו".

ואספתי כמה ממפרשי הנביא בביאור הענין "יצא מים על ידי אליהו", וז"ל:

רש"י כתב, וז"ל: אשר יצק מים על ידי אליהו. בהר הכרמל, וביציקתו נעשו אצבעותיו כמעיינות מים, עד שנתמלאה התעלה, וראוי הוא ליעשות לנו נס על ידו במים (ילקוט שמעוני רמז ריד). עכ"ל.

המצודת דוד כתב, וז"ל: אשר יצק מים. רוצה לומר: שהיה משרתו, והתבודד עמו בכל עת. עכ"ל.

הרלב"ג כתב, וז"ל: פה אלישע בן שפט אשר יצק מים ע"י אליהו. אף על פי שהיה לאליהו תלמידים רבים הנה זכר אלישע שהיה תלמיד והיה ראוי שיקנ' יותר מהשלמות מפני ששרת את אליהו כי המשר' הוא תמיד לפני רבו ולזה יתכן שילמד יותר ולזה שפט יהושפט שיש את אלישע דבר ה' מצורף לזה כי ראה שנסע ממקומו עם אנשי המלחמה ואעפ"י שלא היה

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

איש מלחמה ולזה ידמה שעשה זה שאם יצטרכו ישראל לדבר ה' ימצאהו שם והנה לכבודו ירדו אליו שלש' המלכי' ולכבוד הש"י. עכ"ל.

המלבי"ם כתב, וז"ל: פה אלישע שיצק מים על ידי אליהו ועל ידי יציקה זו הוריד את הגשם והוא מלומד בנס כזה להוריד המים ולהציקו על צמא. עכ"ל.

הרמ"ד וואלי זיע"א בספרו כסא נכון על מלכים (ב' ג, יא) כתב, וז"ל: כלומר ששימש אותו וירש השראתו. עכ"ל.

וביאור הענין הוא כפי שכתוב בגמ' ברכות (ז ע"ב), וז"ל: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' (מלכים ב' ג, יא) פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה. עכ"ל הגמ'.

בספר חרדים לרבי אלעזר אזכרי זיע"א כתב בפרק מ"א אות ב', וז"ל:

גדולה שמושה יותר מלימודה, שנאמר אשר יצק מים על ידי אליהו (ברכות ז ב) והמונע תלמידו מלשמשו מונע ממנו חסד שנאמר למס מרעהו חסד (איוב ו, יד) ופורק מעליו יראת שמים שנאמר (שם) ויראת שדי יעזוב. עכ"ל.

הרי לנו שענין זה של "יצק מים על ידי אליהו" פירושו הוא:

א. שראוי שיעשה נס על ידו.

ב. משרתו, ומתבודד עמו תמיד.

ג. משמש אותו, וירש השראתו.

הדבר הגדול הנלמד מכאן הוא שגדול שמושה של תורה יותר מלימודה.

וראיתי שביטוי זה "יצק מים על ידי אליהו" הביאו כת"ר בספרו היקר שושני יעקב על רבי יעקב פינטו זיע"א מספר מלכי רבנן לרבי יוסף בן נאים זיע"א אות יו"ד (עמ' סט טור ד') בערך מו"ה יעקב פינטו, וז"ל: "וביחס הכתובה שביד זרעו תארוהו בזה"ל: הרה"ג מעוז ומגדול הנשר הגדול בעל כנפים חסידא קדישא ופרישא סבא דמשפטים שחיבר ספר מקדש מלך אשר יצק מים על ידי אליהו הנביא זכור לטוב". עכ"ל.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

הביטוי "יצק מים על ידי אליהו" מה משמעותו כלפי רבי יעקב פינטו זיע"א וכן כלפי רבי אברהם ויזמאן זיע"א, האם הכוונה שהיה להם גילוי אליהו הנביא זכור לטוב פנים ובפנים, וכן האם הכוונה שהם שמשו את אליהו הנביא כמו ששימש אלישע הנביא את מורו ורבו אליהו הנביא, ואם כן הוא צריך להגיע אליהו הנביא בכל בחינותיו בגוף ממש ולא כמו שמגיע לברית מילה ניצוץ ממנו וכידוע מספרים קדושים.

ועוד אם נאמר שהביטוי "יצק מים על ידי אליהו הנביא" הכוונה לגילוי אליהו הנביא, האם הוא גילוי פנים בפנים ממש בכל בחינותיו של אליהו או שהוא גילוי בעין השכל וכמו שכתב רבנו יוסף חיים זיע"א בשו"ת שלו רב פעלים ח"ג סוד ישרים סימן ד', ואביא כאן את לשון השאלה ששאל השואל, וז"ל:

גם רציתי לדעת כי אני עבודך שמעתי אומרים שהיה לרבינו הרש"ש ז"ל גילוי אליהו זכור לטוב, ומה כבודך אומר בדבר זה אם כנים הדברים, וימחול להודיעני דעתו בזה ושכמה. עכ"ל השואל.

והשיב רבנו הבן איש חי זיע"א, וז"ל :

ואשר שאלת ששמעת שהיה לרבינו הרש"ש ז"ל גילוי אליהו זכור לטוב, ובקשת להגיד לך השערת שכלי בדבר זה איך הוא, דע כי יש הזהרה לנו מדברי קבלה אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו, על כן אין לנו לדבר באנשים גדולים ועצומים בהשערת השכל שלנו, ורק רשאי אני להגיד לך דבר אחד בגילוי אליהו זכור לטוב, דודאי בענין שיזכה האדם לדבר עמו פנים בפנים כמו שהיה לרבינו האר"י ז"ל, דבר זה קשה המציאות אפילו בדורות הראשונים וכ"ש בדורות האחרונים, ברם בזאת אפשר להאמין שיהיה גילוי אליהו זכור לטוב בהשכל של הצדיק, דהיינו יתלבש ניצוץ מן אליהו זכור לטוב בעין השכל של הצדיק ויורה לו האמת, והצדיק אינו מרגיש בגילוי אליהו זכור לטוב בשכלו, ודבר זה נזכר בדברי מהרח"ו ז"ל בהקדמתו לשער ההקדמות שכתב וז"ל: ואנת אליהו עתיד לאתגלייא בסוף יומי, ואית מאן דעתיד לאתגלייא אפיין באפיין, ואית מאן דעתיד לאתגלייא ליה בטמירו בעין השכל דיליה וכו' עכ"ד ע"ש, על כן חשבתי דרכי לומר כי אצל רבינו הרש"ש ז"ל היה גילוי אליהו זכור לטוב בטמירו בעין השכל דיליה, ועל ידו השיג הכללים בחכמה היוצאים ומוכרחים מדברי רבינו האר"י ז"ל עצמו שעליהם בנה כל הבנין שלו שבנה בנהר

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שלום ובסידור, ולפ"ז מ"ש בתיקונים הנז"ל אית מאן דעתיד לאתגלייא ליה אפין באפין, היינו כמו גילוי אליהו זכור לטוב לרבינו האר"י ז"ל, ומ"ש מאן דעתיד לאתגלייא ליה בטמירו בעין השכל היינו כמו גילוי שנגלה לרבינו הרש"ש ז"ל וא"ש את"ם. והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר. עכ"ל.

ואם הגילוי היה להם בעין השכל א"כ צ"ע מה משמעות הביטוי כלפיהם "יצק מים על ידי אליהו".

בכלל ראיתי שמשמשים בביטוי זה "יצק מים על ידיו" על תלמיד המשמש את רבו או שהיה קרוב אליו ביותר וינק ממנו תורתו, ובאמת אמרתי לעצמי שכדאי בלנ"ד לעשות רשימת של תלמידיו שנאמר עליהם את הביטוי הזה.

בברכת התורה ולומדיה

רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא

מח"ס מריח ניחוח

עפולה

תשובתו אלי:

כבוד ידידי הרה"ג ריחמ"א נר"ו

שלם וברכה

ודאי אשמח מאוד שכת"ר יפיץ הספרים, וזה זכות גדולה.

בענין הרבנים שזכו לגילוי אליהו, עיין בספר מצבות מראכש עמ' 100 רבי יהודה אתורכי שכתוב במצבתו שנגלה אליו אליהו.

וכן רבי ימין כוניזו, כתוב עליו במצבתו: אשר יצק מים על ידי אליהו. שם עמ' 350.

גם רבי יוסף בן שושן, רבי סלימאן בן למעלוף, רבי יצחק קורייאט, רבי יוסף ליברישא נגלה אליהם אליהו כמו שכתוב ביחס חכמי מראכש, נדפס בספר הנז' עמ' 713.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

והרב יהודה בנבנשתי בן ישראל, והיו קורין אותו אליהו, וכמה עניינים ונסים ספרו עליו מגידי אמת, ושני פעמים בשבוע היה נגלה אליו אליהו ז"ל. שם עמ' 714.

וכן רבי ישעיה הכהן בן יוסף מחבר ספר מקדש מלך על הזוהר הקדוש, נגלה אליו אליהו כמה פעמים. שם.

כל אלו חכמי מראכש הקדמונים זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אחינו.

וכן ידוע על רבי דוד עטאר שהיה מחכמי מראכש, והיה ראש ישיבה בצפרו ומוגאדור, שלפעמים ראוהו לומד עם חברותא ולא ראו החברותא.

שוב נזכרתי גם רבי יעקב נחמני. כמו שכתוב בהקדמות ספריו.

וזכורני שראיתי כתוב ששאלו את הגר"ק זלה"ה, אם זה קל לראות את אליהו, ואמר שלא. ופעם בברית מילה אמר שלראותו בברית זה קל. זיע"א.

ובענין ביאור יצק מים על ידי אליהו, כת"ר כתב בזה בביאור רחב, ודפח"ח.

ולענ"ד נראה שבמרוקו השתמשו בביטוי זה למי שהיה רגיל ללמוד עם אליהו. ולא חד פעמי.

והיה זה ביום ז"ך אד"ב שנת תשפ"ב לפ"ק. פנמה.

בברכה ובידידות

יוס"ף

אליהו מלאך הברית מרפא גר שנימול וחלה מחמת המילה

בצילא דמהימנותא¹⁵ (בקודש פנימה דברי תורה ושיחות קודש, מפר' שלח י-טו סיון תש"פ שנה כ' גליון ל"ב (תתרמ"ב) הובא בעמ' ל"ג, וז"ל:

בספר "זכרון למשה" מובא מעשה פלא שארע בימיו של החתם סופר זי"ע, שבאחת הקהילות הקטנות בסמוך לפרעשבורג בא גוי אחד להרב דמתא בבקשה להתגייר, ואחר החקירה שכוונתו לשמים גיירו אותו כדת וכדין.

¹⁵ ישר כח לידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך שהמציא לידי גליון זה.

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

ביום שלישי למילתו נחלה ר"ל מחלה אנושה שהרופאים התייאשו, ונעשה רעש גדול במשפחתו הנכרית, שהיהודים גרמו לו מיתתו על ידי המילה, ורחפה סכנה גדולה לא רק על הקהילה הזו אלא על כלל כולו.

הרב דשם לא היה יודע לשות עצה בנפשו מה לעשות, ונסע אל החתם סופר בפרעשבורג, והחת"ס גער עליו, היתכן לעשות דבר כזה בעיר קטנה כזו אשר אינם אנשים מלומדים למול איש גדול בלי הכנה נכונה לזה. אבל המעשה כבר נעשה, ואמר לו החת"ס, שלא נשאר לו עצה לומר לו, אלא שיעשה כל מה שיצוה עליו, דבכדי להסיר הסכנה מכלל ישראל הוא מחויב למסור עצמו למיתה בעד הכלל, יחד עם המוהל והגר, כי הסכנה נגרמה על ידם. וזאת יעשו, שיקחו עגלה ויתנו את הנער הנימול עליו, והרב והמוהל ישבו על העגלה, ואחד מהם ינהל את העגלה, ויאמרו שהם נוסעים עם החולה לאיזה עיר גדולה לרופא מומחה, ובדרך נסיעתם בבואם אצל הנהר 'דאנוי' יכנסו עם העגלה אל שבולת המים, והנהר ישטוף אותם הכל יחד, את הגר עם הרב והמוהל, באופן שגם הם יטבעו, ואז יחשוב אדם שהיה בכוונה לאבד את הגוי הנימול, ובאופן זה ינצל הכלל.

הרב קיבל את דבריו, ואמר בעצמו הריני כפרת כל ישראל, והלך לביתו וסיפר הדברים האלה למוהל. וגם הוא קיבל על עצמו המסירות נפש בעד הכלל, ביודעו בנפשו כי ממנו יצאו הדברים והוא גרם הסכנה. וכה עשו הכנה נכונה לזה, וקדשו עצמם בתפילות וכווידוים למסור נפשם בעד כלל ישראל. ולקחו עגלה ונתנו החולה עליה ונסעו לדרכם, ולא הגידו את כוונתם לשום איש, אפילו לבני ביתם.

בבואם סמוך לנהר, וכמעט כבר היו בנהר. לפתע פתאום ראו איש יהודי קופץ לקראתם וצועק עליהם, אנא אתם נוסעים, ועמד נגדם ולא הניח להם ללכה הלאה, עד שהעגלה נעצרה, והרב ירד מעל העגלה ונכנס עמו בדברים, והכיר בו שהוא תלמיד חכם וירא שמים, עד שסיפר לו כל הענין. ועל זה השיב לו, בטלנים, יש לי קצת מים בצלחת, ותשפכו ממנו קצת על מקום ההוא של החולה, ויתרפא מיד. וכן עשו, וברגע כמימרא ראו בחוש שהחולה נתרפא וסר ממנו החולי, והיה בריא אולם כשאר אדם. וכן נסעו לביתם לשלום בלי פגע.

אחר כך נסעו הרב והמוהל להחתם סופר זי"ע, וסיפרו לו כל הדברים, ושחוק עבר על שפתיו ואמר שהיה נצרך לזה אליהו הנביא מלאך הברית

קובץ באר התורה (קסז) עניני פסח ועוד

שירפא לגר הנימול, ורצה שגם הם יזכו לראותו, אלא שלא היו ראויים בלתי אם יקבלו עליהם מסירות נפש עבור הכלל, לכן צוה עליהם לעשות כזאת, אבל הוא ידע מראש שלא יאונה אליהם שום רע ח"ו.

לקט קטן מספרי רבי אברהם אבולעפיא זיע"א

על אליהו הנביא

בספר החשק - חלק א סימן ג כתב, וז"ל:

"וידוע כי אליהו אשר נקרא שמו יהוא"ל לא יתגלה לרשעים כי אם לצדיקים בלבד".

בספר החשק - חלק א סימן ג כתב, וז"ל:

"ודע כי אליהו וחנוך שניהם יבואו בזמן אחד ועצה אחת לשניהם, והם מבשרים

בספר סתרי תורה כתב, וז"ל:

"והסוד הגדול חכמת אליהו שבא שני הפכים בסוד אל ויה, כי א"ל מורה על מדת הדין, וי"ה מורה על מדת רחמים. ושניהם נכללו בשני שמות ובמציאות אחת. וזאת היא אמיתת ההשגחה מצד המדות המעידות על הדמות המתחייב מן השפע".